

Styrelsen för
PSYKOLOGISKT FÖRSVAR

GÖTEBORGSKRAVALLERNA

Kjell Granström
Redaktör

RAPPORT 187

GÖTEBORGSKRAVALLERNA

– Identitetsskapande och attitydförändringar genom deltagande i fredliga demonstrationer och våldsamma upplopp

Kjell Granström

Redaktör

Utgiven av Styrelsen för psykologiskt försvar

ISSN 1401-2383

Stockholm 2002

Omslagsbild: Kamerareportage Fotograf: Sofia Sabel

Bilden på omslaget är bearbetad för att personer inte ska kunna identifieras

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

SPFs förord	6
Redaktörens förord	7
Forskarteam	8
Göteborgsdemonstrationerna	9
Forskningsfronten	11
Förändrade attityder och uppfattningar hos poliser och demonstranter	14
Delstudiens uppläggnig	14
Resultat	15
Faktor 1. Demonstrationer som en del av det demokratiska samhället	15
Faktor 2. Demonstrationer som en möjlighet att påverka	16
Faktor 3. Demonstrationer kan gå (gick) snett	17
Faktor 4. Polisens mandat	19
Två grupper – två bilder	20
Demonstrationer som ett inslag i ett demokratiskt samhälle	20
Möjligheten att påverka	21
Demonstranternas och polisernas föreställningar om varandra styr deras handlingar	22
Sammanfattning	24
Förändrad tilltro till demokratiska spelregler	25
Delstudiens uppläggnig	25
Fokusgrupper med poliser	26
Fokusgrupper med demonstranter	26
Resultat	26
Krigsprocesser	27
Fredsprocesser	27
Kategoriserande – Nyanserande	27
Kaotiserande – Organiserande	28
Provocerande – Avväpnande	28
Ensidig presentation – Mångsidig presentation	28
Kategorisering – Nyansering	28
Kategorisering ur ett demonstrantperspektiv	29
Demonstranternas kategorisering av poliserna	29
Demonstranternas upplevelse av att bli kategoriserade av polisen	29
Demonstranternas självkategorisering	30
Kategorisering ur ett polisperspektiv	32
Nyansering ur ett demonstrantperspektiv	33
Nyansering ur ett polisperspektiv	34
Diskussion kategorisering – nyansering	35
Kaotisering – Organisering	36
Kaotisering ur ett demonstrantperspektiv	36

Kaotisering ur ett polisperspektiv	38
Organisering ur ett demonstrantperspektiv.....	40
Organisering ur ett polisperspektiv	41
Diskussion kaotisering – organisering.....	41
Provocering – Avväpning.....	42
Provocering ur ett demonstrantperspektiv.....	42
Provocering ur ett polisperspektiv	46
Avväpning ur ett demonstrantperspektiv	48
Avväpning ur ett polisperspektiv.....	48
Diskussion provocering – avväpning	49
Ensidig – Mångsidig bild	49
Ensidig – mångsidighet ur ett demonstrantperspektiv	49
Ensidig – mångsidig presentation ur ett polisperspektiv.....	51
Slutsats rörande ensidig presentation – mångsidig presentation.....	51
Fred och krig.....	51
Förlorad tilltro ur ett demonstrantperspektiv.....	53
Förlorad tilltro ur ett polisperspektiv.....	56
Bibehållen tilltro ur ett demonstrantperspektiv.....	57
Bibehållen tilltro ur ett polisperspektiv.....	58
Tilltro – misstro sammanfattningsvis.....	58
Polisers och demonstranternas upplevelse av Göteborgshändelserna – Sammanfattande diskussion.....	58
Grupprocesser i tidningsrubriker och bilder.....	63
Grupprocesser framskrivna i tidningsrubriker.....	64
Kategorisering – Nyansering.....	65
Kaotisering – Organiserande	65
Provocerande – Avväpnande	65
Rubriker från ett krig.....	66
EU-ledarna och demonstrationerna	66
Gatukriget	66
Rubriker från ett EU-möte.....	67
Bilder från ett krig.....	68
Tre grupper – tre bilder.....	70
Berättelsen om Göteborgshändelserna.....	71
Mobiliseringsfas.....	71
President George W Bush inträder på scenen.....	72
Demonstranterna tonar fram.....	73
Krigsfasen	73
EU-rapporteringen.....	74
Syndabockar pekade ut.....	75
En eftersmak av besvikelse	76
Epilog.....	77
Sammanfattning.....	78

Händelserna i Göteborg – sammanfattande diskussion	79
Bakgrund.....	79
Komprimerad sammanfattning av händelserna	79
Delstudie 1. Omedelbara upplevelser från poliser och demonstranter	80
Delstudie 2. Reflekterade erfarenheter från poliser och demonstranter	81
Delstudie 3. Massmediernas bevakning.....	82
Lärdomar	83
The Gothenburg Riots	85
Identity formation and attitude changes through participation in peaceful demonstrations and violent tumult. Summary.....	85
Background	85
Brief summary of the events.....	85
Sub-study 1. Immediate experiences of police officers and demonstrators.....	86
Sub-study 2. Police officers' and demonstrators' reflections on their experiences.....	87
Sub-study 3. Mass media coverage	88
Lessons learned	89
Referenser	90
Bilaga I: Händelseutvecklingen i Göteborg	92
Appendix I: Developments in Gothenburg, Sweden	93
Bilaga II: Resultat från ANOVA-analys av de fyra faktorerna	94
Bilaga III: Resultat från ANOVA-analys av 16 påståenden	95
Bilaga IV: Enkätformulär	96
SPFs senaste rapporter och meddelanden	100

SPFs FÖRORD

Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF) skall enligt sin instruktion bland annat följa svensk opinionsutveckling av betydelse för det psykologiska försvaret. Detta kan naturligtvis ske på många sätt. SPFs så kallade försvarsviljemätningar, som genomförts sedan 1952, är ett exempel. Allt eftersom det försvars- och säkerhetspolitiska läget i vår omvärld förändrats har SPFs forskningsarbete inriktats mot företeelser och förlopp i samhället och i omvärlden som på olika sätt kan vidmakthålla, eller undergräva, medborgarnas förtroende för och tillit till samhället, den demokratiska samhällsordningen och till "samhällsklimatet" i stort. Det är mot den bakgrunden som föreliggande studie skall ses.

Sverige hamnade i något som skulle kunna liknas vid en kris i samband med EUs toppmöte i Göteborg i juni 2001. Planerade fredliga demonstrationer urartade och ledde till våldsamma sammandrabbningar mellan polis och demonstranter. Intressant för det psykologiska försvarets del är förstås hur deltagande i och erfarenheter av den typen av skeenden påverkar människors, i det här fallet polisens och demonstranternas, uppfattning om sig själva och om "dom andra"? Hur påverkas synen på samhälle och demokratiska rättigheter? Och vilken inverkan kan erfarenheterna från situationer som dessa tänkas ha på relationerna nästa gång aktörerna möts – blir det "fred" eller "krig"?

Händelserna i Göteborg fick stort utrymme i medierna. Hur framställdes demonstranter, polis och politiker i nyhetsrapporteringen under de aktuella dagarna? Vilka budskap förmedlades till allmänheten? Utgjorde rapporteringen stöd eller hot mot demokrati och samhällsordning?

Detta är några av de frågor som studeras och analyseras i denna studie. Tilläggas skall att studien är den andra i SPFs skriftserier på temat Göteborgskravallerna. I skriften *Vi kommer bara ihåg våldsamheterna* belyses ur ett kognitionsteoretiskt perspektiv olika medborgargrupperns upplevelser av oroligheterna i Göteborg.

Slutligen vill jag rikta ett tack till de forskare vid Linköpings universitet som deltagit i projektets olika delar. De tre studierna som projektet utgörs av bidrar enskilt och tillsammans till att bredda och fördjupa kunskaperna om vilka faktorer och processer som undergräver och vilka som leder fram till förtroende för och tillit till samhället och demokratin.

Stockholm i juni 2002

*Göran Stütz
Forskningschef, SPF*

REDAKTÖRENS FÖRORD

Föreliggande skrift beskriver hur framförallt poliser och demonstranter som deltog i händelserna i samband med EU:s toppmöte i Göteborg i juni 2001 har påverkats i sin syn på sig själva och av den andra gruppen genom sin medverkan i dessa händelser. Dessutom granskas hur några dagstidningar rapporterade från de aktuella dagarna. Arbetet är ett resultat av ett samarbete mellan forskare inom forskargruppen FOG (Field research on Organizations and Groups) vid Linköpings universitet. Idén till projektet föddes vid ett forskningsseminarium. Styrelsen för psykologiskt försvar har möjliggjort att projektet har kunnat genomföras genom ett ekonomiskt bidrag, ett särskilt tack till Göran Stütz för värdefulla synpunkter på texterna. FOG-gruppen har bidragit genom vetenskapligt och moraliskt stöd.

I rapporten presenteras, förutom en teoretisk bakgrund, tre delstudier. I den första delstudien *Förändrade attityder och uppfattningar hos poliser och demonstranter* presenteras resultatet av en enkätundersökning som besvarats av poliser och demonstranter dels före Göteborgshändelserna dels efter. Enkäten avser uppfattningar om demokrati, demonstrationer, polisens arbete etc. Behjälplig vid konstruktionen av frågeformuläret har varit Michael Rosander som också svarat för de statistiska bearbetningarna i hela studien. Johan Näslund hade en viktig roll vid organiserandet av datainsamlingen.

Den andra delstudien *Förändrad tilltro till demokratiska spelregler* presenterar uppföljande gruppintervjuer (fokusgrupper) med poliser och demonstranter som deltog i Göteborg. Denna studie har planerats och genomförts av Gunilla Guvå och Ingrid Hylander. De svarar också för texten i detta avsnitt.

I den tredje delstudien *Grupprocesser i tidningsrubriker och bilder* presenteras en analys av rubriker och reportagebilder från några svenska dagstidningar som rapporterade om händelserna i Göteborg. Insamling och analys av data har genomförts av Karin Emilsson och Maria Lind som också bidragit med visst textunderlag.

Linköping i maj 2002

Kjell Granström

FORSKARTEAM

Kjell Granström	Professor in Educational Psychology
Gunilla Guvå	Ph D in Psychology
Ingrid Hylander	Ph D in Psychology
Johan Näslund	Doctorial student in Psychology
Michael Rosander	Doctorial student in Psychology
Karin Emilsson	Authorized Psychologist
Maria Lind	Authorized Psychologist

All researchers are related to the research team FOG (Field research on Organizations and Groups), Department of behavioural sciences at Linköping university, Sweden.

GÖTEBORGSDEMONSTRATIONERNA

De så kallade Göteborgsdemonstrationerna i samband med Sveriges EU-ordförandeskap i juni 2001 har blivit föremål för en rad analyser i efterhand. Tidigare forskning har visat att människors förtroende för och inställning till samhälle och polisväsende påverkas av om deltagare i folkliga aktioner hamnat i konfrontationer mellan demonstranter och polis. Detta var fallet i Göteborg.

Föreliggande studie avser att undersöka hur deltagande i demonstrationer påverkar demonstranter och polisers attityder och inställning till folkliga manifestationer, tilltro till demokratiska rättigheter, polisens och samhällets skyldigheter i samband med demonstrationer. Ett annat syfte är att studera nyhetsrapporteringen och de budskap som förmedlades till allmänheten under de aktuella dagarna. Avsikten är att söka utläsa de psykologiska budskap som presenteras befolkningen (läsarna) under en nationell "krissituation". Det övergripande syftet med studien är att undersöka hur den typ av våldsamma demonstrationer som inträffade i Göteborg påverkar människors syn på samhällets sårbarhet och demokratiska rättigheter.

I de två första delarna av studien beskrivs hur såväl demonstranter som poliserna som deltagit i Göteborgshändelserna påverkas i sina grundläggande värderingar vad avser tilltro

till samhällets möjligheter att upprätthålla demokratiska fri- och rättigheter. Mer preciserat handlar det om hur attityder hos demonstranter och poliserna förändrats av att man deltagit vid händelserna i Göteborg. Det handlar exempelvis om tilltron till att kunna genomföra demonstrationer, om möjligheter att fritt framföra åsikter, om tilltron till att kunna påverka opinioner, om tilliten till samhällets beskydd av medborgare etc.

Det material som presenteras bygger på ett hundratal enkäter besvarade av samma grupp demonstranter *före* och *efter* Göteborgshändelserna. Svar på samma formulär föreligger också från ett 20-tal poliserna som tjänstgjorde under händelserna. Resultaten av denna delstudie presenteras i avsnittet *Förändrade attityder och uppfattningar hos poliserna och demonstranter*.

Enkäterna följdes upp med hjälp av fokusgrupper med tre grupper demonstranter som deltagit i Göteborg samt två polisgrupper med kommandering där under EU-mötet. Genom fokusgrupperna fördjupas och utvecklas deltagarnas upplevelser av vilken betydelse händelserna haft för dem. Denna del av studien presenteras i under rubriken *Förändrad tilltro till demokratiska spelregler*.

Mediernas bevakning av Göteborgshändelserna var omfattande. Dagligen under de

aktuella dagarna försågs allmänheten med information om händelserna. Dokumentation av ett urval av medietexter har redan presenterats (Wijk, 2001; Olausson, 2002) och ytterligare analyser av rapporteringen har genomförts.

Syftet med den här presenterade analysen av mediebilderna avser att beskriva de signalgivande budskap som några dagstidningar förmedlade genom rubriksättning och bildval. Tolkningarna bygger på hur poliser, demonstranter och politiker framställs i tidningarna. Tidigare forskning (Duck & Mullin, 1995; Gunther & Mundy, 1993; Gunther & Thorson, 1992) visar bl.a. att påverkans effekter är större av negativt media innehåll (exempelvis våld, pornografi, skändningar) än av mer positivt media innehåll (exempelvis samhällsinformation, reklam etc.). I denna studie är avsikten att undersöka hur demonstranter, poliser och politiker framställs i tidningarna.

Förenklat kan man säga att fem typer av aktiviteter pågick samtidigt i Göteborg: (1) Ett politiskt möte vars innehåll var av stor samhällsrelevans, (2) demonstrationer vars innehåll i viss mån representerade alternativa synsätt till innehållet i det politiska mötet, (3) polisbevakning vars syfte var att freda dels det politiska mötet men också demonstranternas aktiviteter. Dessutom (4) förekom våldsamma upplopp vars troliga syfte var att förhindra främst polisens arbete men kanske även demonstranternas fredliga aktiviteter. Slutligen (5) pågick en mediebevakning av händelserna där urval av bilder och produktion av texter förmedlade en "berättelse" till allmänheten om vad som försiggick i Göteborg.

Medieanalysen utgår från de fyra första aktiviteterna och analyserna inriktar sig på det psykologiska budskapet som förmedlas i

texter och bilder. Det rör sig således inte om en läsarundersökning, utan om en dokument- och innehållsanalys med avseende på budskapets innehåll och påverkansvärde vad avser inställning till demonstranter, poliser och politiker. Denna del av studien presenteras i avsnittet *Grupprocesser i tidningsrubriker och bilder*.

Föreliggande studie syftar *inte* till att beskriva och tolka det faktiska händelseförloppet i Göteborg. Den tidsmässiga sekvenseringen av de större händelserna framgår av bilaga I. Händelserna har blivit föremål för rättsliga processer där lagligheten i såväl enskilda demonstranter som polisens agerande har prövats. Detta har i några fall resulterat i fällande domar, ett faktum som tydligt visar att gränserna för vad som kan anses ingå i demonstrationsrätten kraftigt överskridits. På samma sätt har polisens sätt att använda våld och skjutvapen ifrågasatts och prövats juridiskt. Som bakgrund till föreliggande studie kan vi konstatera att något som från början hade karaktären av fredliga demonstrationer till vissa delar kom att urarta till våldsamma konfrontationer mellan demonstranter och poliser, där även stenkastning och skottlossning kom att ingå.

Avsikten med denna studie är att bidra med ökad kunskap om det attitydformande och identitetsskapande som kan ske hos individer (demonstranter och poliser) genom deltagande i folkliga demonstrationer som går över styr.

För att ge en kort bakgrund till de studerade fenomenen presenteras i nästa avsnitt något om hur forskningsfronten ser ut inom området. Avsikten med detta är att översiktligt redogöra för antaganden som ligger till grund för de analyser vi gör i denna studie.

FORSKNINGSFRONTEN

Deltagande i samlade demonstrationer eller gemensamma manifestationer innebär att deltagarnas inställning och attityder kan förändras. Mc Adam (1989) visade exempelvis att de som deltog i kollektiva aktioner under 1960-talet i USA "radikaliserades" som en följd av deltagandet. Flera forskare (Fantasia, 1988; Green, 1990; Mann, 1973) har visat att deltagare i större strejker blir mer klassmedvetna och utvecklar en mer kritisk attityd till makthavare. En mängd manifestationer har blivit föremål för studier med avseende på dess attitydpåverkande effekt. Exempel på detta är fängelseuppror i England och USA (Adams, 1994). Ungernrevolten 1956 har analyserats av Anderson (1964). Green (1990) har undersökt de attitydmässiga effekterna av gruvstrejker. I samtliga fall handlar det om konfrontationer mellan "demonstranter" och representanter för någon form av överhet. Ett resultat av deltagandet i aktiviteterna har visat sig vara ett förändrat synsätt på "makten" d.v.s. på samhällsföreträdarna. Att en förändring inträffat har forskarna varit överens om, däremot har förklaringarna till varför en förändring skett varit tämligen outvecklade.

För att förstå vad som händer i mötet mellan demonstranter och myndighetsföreträdare behövs en kombination av inom- och mellangruppsanalyser (Drury & Reicher, 2000).

Steve Reicher och hans medarbetare har utvecklat vad de kallar en *elaborerad social identitetsmodell* (ESIM) som är applicerbar på exempelvis demonstrationer (Drury & Reicher, 1999, Reicher, 1996; Stott & Drury, 2000). Den sociala identitetsmodellen uppmärksammar några viktiga begrepp eller delar i de sociala processer som utvecklas i möten mellan olika grupper. Den första aspekten är begreppet *social identitet*. Med social identitet avses, i detta sammanhang, en persons position i relation till sitt sociala sammanhang (att vara kristen, EU-motståndare, vegan etc.). Den sociala identiteten är också kopplad till möjliga och önskvärda (legitima) *handlingar* som man kan begå och inte begå. Exempelvis förväntar sig en vegan av sig själv att inte äta kött liksom att aktivt protestera mot djuruppfödning som syftar till matproduktion.

En annan aspekt av betydelse är *kontexten*. Kontext i detta fall handlar inte om den fysiska omgivningen utan om det sociala sammanhang eller sociala omgivning som en grupp befinner sig i vid ett visst tillfälle. I mötet mellan två grupper (exempelvis demonstranter och poliser) bildar den ena gruppen en del av den andra gruppens sociala omgivning. Gruppens, eller gruppdeltagarnas delade föreställningar om den andra gruppen formar gruppens tolkning av situationen och styr grup-

pens handlingar. Om exempelvis poliser uppfattar demonstranter som fredliga kan de t.o.m. göra dansrörelser till demonstranternas musikframträdande. Om emellertid en av grupperna förändrar sitt beteende, eller uppfattas förändra beteendet, ändras situationen och därmed de tolkningar och föreställningar som utvecklas i den andra gruppen. Om polisen möter en grupp demonstranter (social kontext) som av polisen uppfattas som hotfull kan resultatet i handling bli att polisen faller ner sina visir och plockar fram kravallsköldar. Detta bildar en ny situation för demonstranterna som tolkar situationen och agerar därefter. Längre fram i studien kommer konkreta exempel från Göteborgshändelserna att beskrivas.

För att förstå hur den sociala identiteten formas måste man således beakta relationen mellan *identitet, intention och handlingskonsekvenser*. Oberoende vilka intentioner som en grupp kan ha, så kommer deras handlingar att uppfattas på ett visst sätt av den andra gruppen som i sin tur agerar på ett sätt som kan uppfattas som oväntat och omotiverat av den första gruppen. Därmed skapas en ny situation som den första gruppen upplever sig hamna i (utan egen förskyllan). Denna process fortgår så länge grupperna befinner sig i varandras närhet.

Reicher (1996) ger ett exempel på hur de mekanismer, som beskrivits ovan, gestaltade sig vid en studentdemonstration. Beskrivningen uppvisar flera likheter med händelserna i Göteborg. Flertalet studenter som deltog uppfattade sig själva som respektabla medborgare som enbart utövade sin demokratiska rätt att demonstrera (social identitet). De identifierade sig inte med sådana som förespråkade konfrontation och våld. Polisen, å andra sidan, bedömde studentgruppen som ett farligt hot som måste förhindras att komma i närheten av parlamentsbyggnaden. Detta uppfattades i sin tur av studenterna som ett illegitimt och

provocerande beteende hos polisen. Demonstranterna protesterade därför högljutt. Detta fick till följd en ökad sammanhållning mot polisen. Denna enighet stärkte studentgruppen så att de attackerade polisen. Den sociala identiteten som fredliga medborgare förändrades genom det sociala samspelet med polisen och genom att intention och konsekvenser inte sammanföll.

I en annan studie av folkliga demonstrationer noterade Drury & Reicher (2000) hur den sociala identiteten hos demonstranterna förändrades. Demonstranterna agerade mot ett motorvägsbygge som skulle innebära att ett parkområde måste jämnas med marken för att ge plats åt vägen. I detta fall rörde det sig om "vanliga" medborgare som aldrig demonstrerat tidigare. Det var boende i parkens närhet, medelålders och pensionärer, hälften var kvinnor. Mycket förenklat kan händelseförloppet beskrivas på följande sätt. När den fredliga gruppen demonstranter ockuperat parken uppmanas de av en demonstrationsledare med megafon att genomföra demonstrationerna utan våld och utan svordomar eller tillmälen mot polisen. En till synes onödig uppmaning eftersom den sociala identiteten inte omfattade sådana handlingar. En polisstyrka som kom att uppgå till 200 man bevakade demonstrationerna och uppmanade demonstranterna att avlägsna sig så att byggföretaget skulle kunna utföra sitt arbete. Några avvikande och militanta tillresta demonstranter attackerade i detta läge polisen som i sin tur attackerar hela gruppen demonstranter, varvid den fredliga demonstrationen övergick i våldsamheter. Äldre och medelålders medborgare upptäckte då att de befann sig själva i en situation där de okvädade och angrep polisen. Detta beteende skapar hos dem en förändrad social identitet. Denna nya sociala identitet inbegriper en negativ inställning till polis, byggnadsmyndigheter och byggföretag.

Den elaborerade sociala identitetsmodellen innebär att handlingarna kommer *före* en förändring av den sociala identiteten. Det är inte så att det är den sociala identiteten och gruppens föreställningar som skapat handlingarna, utan tvärtom. Genom att deltagarna, utan intentioner och mot sin vilja, plötsligt dragits in i en situation där de agerar verbalt och fysiskt våldsamt formas en ny social identitet. Handlingarna "rättfärdigas" omedvetet i efterhand genom de föreställningar och uppfattningar som demonstranterna utvecklat (genom sina handlingar). Motsvarande gäller naturligtvis också polisen och deras identitetskapande.

Forskargruppen runt Steve Reicher (Reicher, 1996; 1997; Drury & Reicher, 1999; 2000; Hopkins & Reicher, 1997, Stott & Reicher, 1998; Stott & Drury, 2000) har således visat att demonstranternas självbild och upplevelser av sin samhällsroll kan påverkas radikalt av deltagande i folkliga manifestationer som urartar till våldsamer. Reicher med medarbetare visar att individer i våldsamma demonstrationer genom sitt ofrivilliga deltagande begår handlingar som de inte planerat eller ens finner önskvärda. Detta i sin tur påverkar deras identitetsuppfattning. Det rör sig om ett komplicerat samspel där enskilda aggressiva demonstranter provocerar enskilda poliser till våldsamt maktutövande mot såväl våldsamma som fredliga demonstranter. Detta i sin tur leder till att fredliga demonstranter hamnar i konfrontationer med "fredliga" poliser. Dessa upplevelser förefaller leda till förändrade attityder hos båda grupperna. De brittiska studierna bygger på data från deltagande observationer samt efterföljande intervjuer.

Studierna kan sägas ha visat att deltagande i demonstrationer kan skapa och utveckla nya föreställningar om hur relationerna mellan demonstranter och poliser ser ut (*new social meanings*). Resultaten har givit upphov till utvecklandet av den elaborerade sociala identitetsmodellen. Denna kan ses som en utveckling av de teorier som växte fram i samband med amerikanska studier på 1960-talet av aktivistaktioner och demonstrationer. Sådana studier (Hewstone & Brown, 1986; Sherif, 1966) visade att psykologiska förändringar hos individen kan ske genom kollektiva handlingar, men inte hur detta gick till. Reichers modell erbjuder öppningar genom att betrakta mass-samlingar som intergruppsfenomen. Detta är också utgångspunkten i föreliggande projekt.

Det finns således forskning som antyder att deltagande i demonstrationer som urartar påverkar deltagarnas självuppfattning och syn på samhället. Den här studien avser att undersöka om liknande förändringar inträffade som en följd av Göteborgshändelserna. För att förstå deltagarnas förväntningar på det sociala sammanhanget (demonstrationer, poliser och demonstranter) fick deltagarna ge sin bild av detta både före och efter händelserna (delstudie 1). Detta följdes upp ytterligare med fördjupande intervjuer efter händelserna (delstudie 2). En del i händelsernas utveckling utgjordes av massmediernas beskrivning av vad som hände. Tidningars beskrivningar av händelserna måste också ses som en viktig del av det sociala sammanhanget. I studien söker vi tolka hur poliser, demonstranter och allmänhet kan ha påverkats av tidningarnas rapportering (delstudie 3).

FÖRÄNDRADE ATTITYDER OCH UPPFATTNINGAR HOS POLISER OCH DEMONSTRANTER

(Delstudie I)

Delstudiens uppläggning

Utan vetskap om hur händelserna i Göteborg skulle komma att gestalta sig kunde en kvalificerad gissning ändå vara att risken för konfrontationer och sammandrabbningar av ett eller annat slag var stor. Många olika grupperingar förberedde sitt deltagande i demonstrationer. Polisen rustade sig för att kunna omhänderta stora grupper av demonstranter. Tidigare stora manifestationer det senaste året hade resulterat i våldsamheter och omhändertaganden. I syfte att få tillgång till uppgifter om hur demonstranter och poliser påverkas i sin inställning till sin egen verksamheten, synen på den andra gruppen, tilltro till demonstrationen som ett demokratiskt uttryck genomfördes en enkätundersökning där båda grupperna fick besvara ett formulär med i stort sett identiska frågor före och efter demonstrationerna.

Ett antal arrangörer av bussresor för demonstranter till Göteborg kontaktades. Det rörde sig om grupper som alla förordar icke-våld och fredliga demonstrationer (exempelvis Attack, Ung Vänster, Miljöpartiet). En ansvarig person på varje buss engagerades med uppgift att på resan till Göteborg dela ut enkäten och se till att den blev besvarad av resenärerna. Enkäterna samlades in av den ansvarige. På återresan från Göteborg delades en ny

enkät med likalydande frågor ut till resenärerna som besvarade enkäten och lämnade till den ansvarige personen på bussen. Antalet insamlade enkäter på hemresan var mindre, dels beroende på att några demonstranter stannade kvar i Göteborg eller fortsatte på egen hand. Dels skedde en miss på en av bussarna vilket innebar ett färre antal enkäter efter. Det finns dock inget som tyder på att bortfallet skulle vara systematiskt och snedvridit den bild som erhållits.

För polisens vidkommande delades enkäten ut vid en så kallad utsättning, d.v.s. en genomgång inför kommendering. Enkäten besvarades och varje polis fick lägga den i ett frankerat kuvert adresserat till projektansvarig. Poliserna fick också en "efterenkät" som de uppmanades att besvara vid hemkomst efter tjänstgöring och bifoga i det utdelade kuvertet. Ett hundratal enkäter delades ut. Genom en beklaglig kollision med polisförbundets egen enkät om arbetsmiljöförhållandena kom endast ett 20-tal poliser att fullfölja båda momenten i insamlingen. Genom att både före- och efterenkäterna skickades tillsammans innebar detta att före- och efteranalyser kunde genomföras på individnivå. Detta var inte möjligt med avseende på demonstranternas enkäter, då antalet före och efter inte var lika stort.

Informantgrupp	Antal	< 30 år (%)	30–50 år (%)	>50 år (%)	Kvinnor (%)
Demonstranter	249	180 (72)	36 (15)	33 (13)	47
Före	160	120 (75)	23 (14)	17 (11)	49
Efter	89	60 (67)	13 (15)	16 (18)	47
Poliser	40	–	38 (95)	2 (5)	20
Före	20	–	19 (95)	1 (5)	20
Efter	20	–	19 (95)	1 (5)	20

Tabell 1. Informanternas kön och ålder

Enkäten bestod av 16 påstående med fasta svarsalternativ, från *instämmer helt* till *instämmer absolut inte*. Påståendena var så konstruerade att de nästan ordagrant var lika formulerade i före och efterenkäten. Exempelvis: "Jag tror att demonstrationerna kommer att urarta" (före) och "Jag tycker att demonstrationerna urartade" (efter). Samtliga påståenden framgår i bilaga IV. Svaren på varje påstående graderades från 1 till 5 (från instämmer helt till instämmer absolut inte). I den kommande presentationen har skalorna ibland spegelvänts för att lättare illustrera de tillfrågades uppfattningar. Av tabell 1 framgår fördelningen av svar med avseende på kön och ålder för de båda grupperna.

Demonstranterna var till stor del yngre människor (yngre än 30 år) men även medelålders deltagare fanns, könsfördelningen var ganska jämn. Nästan alla poliser var mellan 30 och 50 år och huvuddelen män. Man kan anta att urvalet rätt väl speglar sammansättningen i de båda grupperna. Även om data är behäftat med vissa brister genom bortfall och begränsad datamängd är studien intressant på flera sätt. Så vitt vi vet föreligger ingen studie hittills som bygger på dokumenterade attityddata insamlade både före och efter deltagande i kravallartade demonstrationer. Data är även intressanta i så motto att demonstranter och poliser har besvarat exakt samma frågor. Det senare gör att jämförelser mellan

grupperna, vad avser attitydförändringar, blir möjliga. Materialet är, trots sin begränsning, tillräckligt stort för att kunna genomföra konventionella statistiska bearbetningar.

Resultat

Den statistiska analysen av formulären (se bilaga II och III) visade att huvuddelen av påståendena kunde föras in under följande rubriker (faktorer):

Faktor 1. Demonstrationer som en del av det demokratiska samhället.

Faktor 2. Demonstrationer som en möjlighet att påverka.

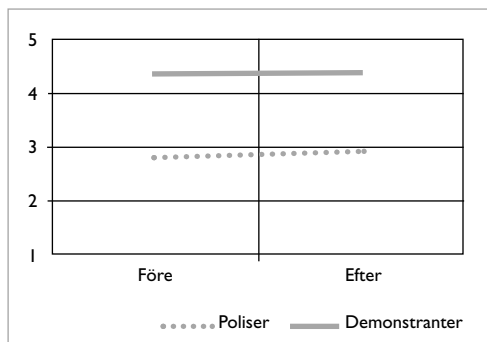
Faktor 3. Demonstrationer kan gå snett.

Faktor 4. Polisens mandat.

Demonstranternas och polisernas uppfattningar och förändringar i uppfattning mellan de två mätningarna presenteras faktor för faktor. För samtliga figurer gäller att skalan går mellan 1 och 5 där det låga värdet innebär att man absolut inte instämmer och det höga att man instämmer helt.

Faktor 1. Demonstrationer som en del av det demokratiska samhället

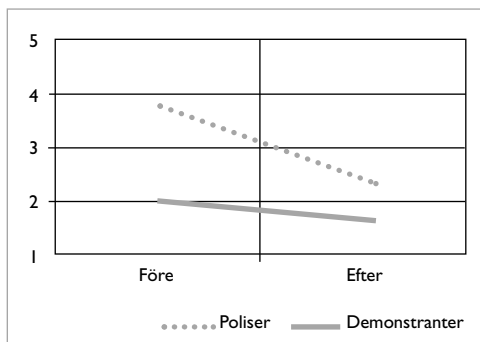
Denna faktor kan sägas mäta tron på demonstrationer som en utmanande men en självklar del av ett demokratiskt samhälle. Demonstranterna hyser både före och efter demonstratio-

Figur 1. Faktor 1: Tilltro till demonstrationer som en del av det demokratiska samhället.

nera en mer positiv inställning till demonstrationer som samhällsföreteelse än poliserna som är mer tveksamma till det berättigade med demonstrationer. Demonstrationerna verkar dock inte ha påverkat de båda gruppernas uppfattning (se figur 1).

Vid en granskning av de enskilda påståendena som tillsammans bildar denna faktor kan man konstatera att även om uppfattningarna hos poliserna och demonstranter är oförändrade om man jämför före och efter demonstrationen finner man förändring och skillnader för en av de i faktorn ingående påståendena, nämligen hur polis och deltagare uppfattat massmediernas bevakning och beskrivning av demonstrationerna. Demonstranterna hade redan innan en begränsad tilltro till att massmedierna skulle ge en positiv bild av demonstrationerna. Denna misstro fanns kvar efter händelserna. Polisen hade inledningsvis en ganska neutral bild av massmediernas beskrivning av demonstrationer. Efteråt överensstämmer deras inställning i stort sett med demonstranternas. Det betyder att såväl polis som demonstranter anser att medierna inte givit en positiv bild av demonstrationerna. Om demonstrationer och demonstranter skall betraktas som en del av ett demokratiskt samhälle så kan man konstatera att medierapporteringen, enligt både polis och demonstranter,

Figur 2. Påstående 14: Massmedia ger en positiv bild av demonstrationerna.

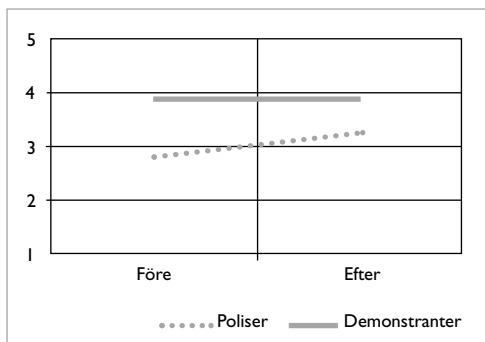
inte bidragit till att upprätthålla ett sådant synsätt (se figur 2).

Det intressanta i detta sammanhang är kanske inte att demonstranterna befäst sin skeptiska tilltro till en positiv mediebevakning utan att även poliserna förändrat sin syn på hur massmedier skildrar demonstrationerna. Det betyder att båda inblandade grupper anser att massmedierna inte givit en positiv bild av demonstranternas agerande.

Faktor 2. Demonstrationer som en möjlighet att påverka

Den andra faktorn som kan urskiljas mäter uppfattningen om demonstrationer som ett sätt att påverka andra människors åsikter och uppfattningar. Demonstranterna har en klart större tilltro än poliserna till att demonstrationer kan påverka allmänhetens inställning till EU (se figur 3).

Det är inte förvånande att demonstranterna tilltror demonstrationer en större betydelse än poliserna. Demonstranternas avsikt är just att manifestera sina åsikter för att därigenom påverka allmänheten. Poliserna förändrar sin syn på demonstrationernas påverkansseffekt efter göteborgserfarenheterna. Detta beror dock inte på att poliserna tror att demonstrationerna har påverkat människor till att bli mer negativa till EU, som var demonstranter-

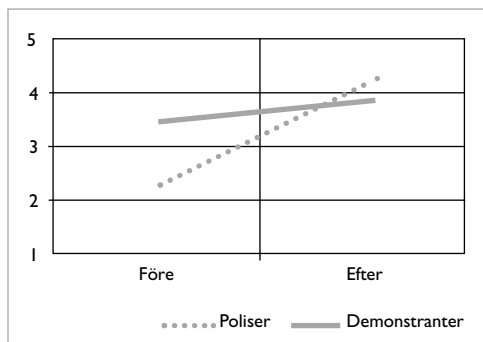

Figur 3. Faktor 2: Tilltro till att demonstrationer kan påverka allmänheten.

nas syfte. Deras svar kan istället tolkas som att de antar att folk i allmänhet blivit mer positiva till polisen (se figur 4) eftersom man uppfattar att massmedierna framställt polisens arbete under demonstrationsdagarna på ett positivt sätt. Även demonstranterna tycker att mediernas rapportering framställt polisens arbete på ett mer positivt sätt än förväntat, men förändringen är störst för poliserna som initialt inte trodde att medierna skulle ge någon positiv bild av deras arbete överhuvudtaget. Det är viktigt att påpeka att dessa uppfattningar gäller i omedelbar anslutning till demonstrationerna. Det avser således inte den efterföljande massmediebevakningen av utvärderingar och rättegångar. I ett senare kapitel redovisas skillnaden mellan pressens sätt att skildra poliser och demonstranter.

Demonstranternas tilltro till demonstrationernas betydelse som attitydpåverkare förändras av upplevelserna i Göteborg. Från att inledningsvis hyst stora förhoppningar till propagandaeffekten lämnade de Göteborg mer pessimistiska i sin tro på att demonstrationerna påverkat i "rätt" riktning (se figur 5).

Ett syfte med demonstrationerna var att göra allmänheten mer negativ till EU. Som framgår av figur 5 tror demonstranterna att en effekt av händelserna blivit att folk i allmänhet blivit mer positiva till EU istället för, som

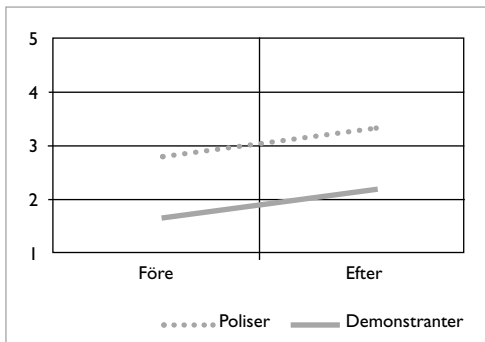

Figur 4. Påstående 13: Massmedia har givit en positiv bild av polisens arbete vid demonstrationerna.

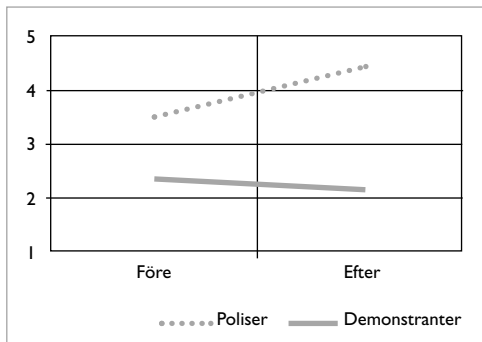
förväntningarna var, bli mer negativt inställda. Detta gäller även poliserna. Antagligen bedömer man att händelsernas utveckling och massmediernas bevakning fick en sådan karaktär att demonstranternas argument och manifestationer inte återgavs på för dem ett fördelaktigt sätt eller inte kom fram överhuvudtaget. Demonstranternas syn på massmediernas bevakning har större genomslag på denna faktor än exempelvis deras syn på polisens arbete. Detta är intressant eftersom det innebär att demonstranterna uppfattar mediernas bevakning som en viktigare förklaring till demonstrationernas misslyckade propagandavärde än polisernas agerande.

Faktor 3. Demonstrationer kan gå (gick) snett

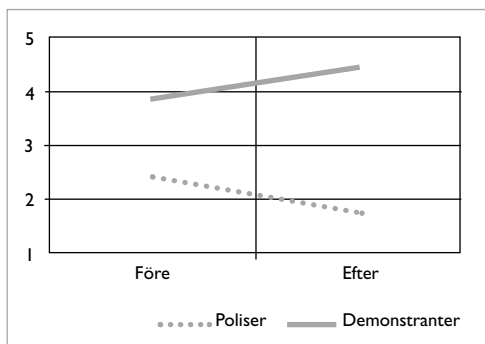
Den tredje faktorn ger en bild av demonstranternas och polisens tilltro till att demonstrationerna i Göteborg kan genomföras under ordnade former. Poliser och demonstranter har signifikant skilda uppfattningar både före och efter demonstrationerna i denna fråga. Polisen hade större farhågor om att demonstrationerna skulle urarta. Denna uppfattning förstärks ytterligare efter händelserna. Demonstranterna å sin sida hade innan inte så stora farhågor för att demonstrationerna skulle gå över styr. Efteråt ansåg de inte heller att själva

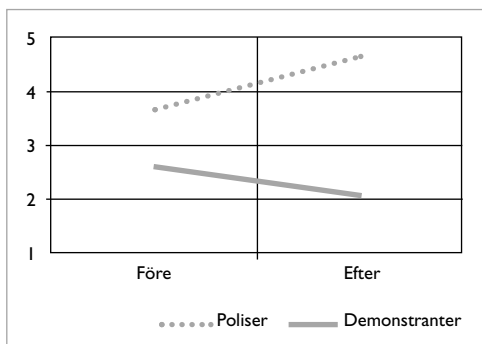
Figur 5. Påstående 1 I: Demonstrationernas inverkan på allmänheten (folk blir mer positiva till EU, dvs. motsatt demonstrationernas syfte).

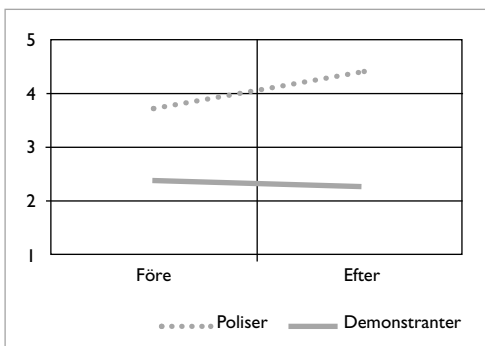
Figur 6. Faktor 3: Demonstrationerna går snett.

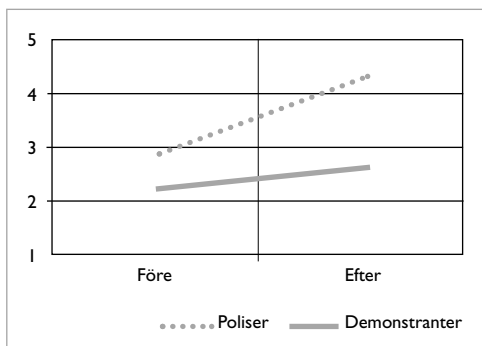
Figur 7. Påstående 1: Demonstrationerna kommer att ske (skedde) under ordnade former.

Figur 8. Påstående 2: Demonstrationerna kommer att urarta (urartade).

Figur 9. Påstående 3: Demonstrationerna kommer att provocera (provocerade) så att våld uppstår.

Figur 10. Påstående 9: Jag känner mig spänd och orolig inför demonstrationerna.

demonstrationerna urartat. Demonstranternas syn på sitt eget agerande är således relativt opåverkat av händelserna. Det innebär att de inte lägger skulden på sig själva eller på demonstrationerna för det som polisen uppfattat som icke ordnade former. Svarsbilden för faktor tre (demonstrationer går/gick snett) framgår av figur 6.

En ökad förståelse för polisernas och demonstranternas förväntningar och upplevelser före händelserna kan fås genom en närmare granskning av de fyra påståenden som ingår i denna faktor.

Ordnade former. Av figur 7 framgår att polisen hade begränsad tilltro till att demonstrationerna skulle kunna genomföras under ordnade former.

Som synes divergerar polisernas och demonstranternas syn ytterligare efter händelserna. Detta måste tolkas som att polisen uppfattar att demonstranternas agerande urartade. Demonstrationerna, å sin sida, uppfattade inte att själva demonstrationerna urartade. Skulden för det tumultartade tillskrivs istället polisens agerande. Detta mönster framgår tydligt av gruppernas förväntningar på hur demonstrationerna skulle fortlöpa och gå över styr (figur 8).

Demonstrationerna urartar. Bilden som framträder i figuren kan inte tolkas på annat sätt än att demonstranterna anser att de genomfört demonstrationerna i ordnade former och att de inte medverkat till att dessa urartade. Poliserna däremot har en klart motsatt uppfattning och anser att demonstrationerna kom att urarta. Frågan är då var poliserna lägger skulden till att det gick snett. En del av svaret kan spåras nedan.

Demonstranterna provocerar. Både poliser och demonstranter fick ta ställning till om de befarade att demonstranterna skulle leda till provokationer. Resultaten visar att demonstranterna inte ansåg att de själva uppträdde

provocerande, en uppfattning som inte alls delas av poliserna (figur 9).

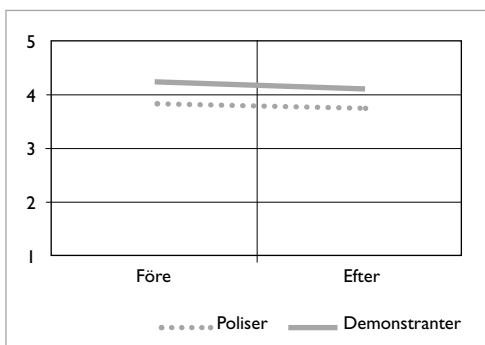
Som framgår av figuren fanns redan från början en större förväntan på provokationer bland poliserna än bland demonstranterna. Polisens upplevelse är också att sådana provokationer kom till stånd genom demonstranterna. Detta innebär att poliserna sannolikt lägger ansvaret för utvecklingen på demonstranterna. Det är intressant att notera att de ovan redovisade påståendena alla uppvisar ett genomgående mönster som innebär att poliserna i förväg befarade att demonstrationerna skulle gå snett i större utsträckning än vad demonstranterna själva trodde. Detta förhållande återkommer också i det fjärde påståendet.

Spänd och orolig. Poliserna var något mer spända och oroliga inför uppdraget än demonstranterna. Den upplevda stressen ökade markant mer hos poliserna än hos demonstranterna (se figur 10).

Detta resultat bekräftar ytterligare antagandet om att poliserna kom att uppleva händelserna i Göteborg som mer stressande än demonstranterna. Man kan således anta att poliser och demonstranter kom till mötet med olika förväntningar och olika mentala förberedelser. Man lämnar också Göteborg med olika bilder av demonstrationerna. Detta stämmer väl med resultaten från Polisförbundets egen uppföljning av händelserna där man bl.a. konstaterar att "svaren visar att poliserna inte bara var dåligt förberedda för de konkreta arbetsuppgifterna utan även var dåligt mentalt förberedda" (Polisförbundet, 2002).

Faktor 4. Polisens mandat

Denna faktor kan sägas mäta deltagarnas inställning och förväntan på att poliserna skall vara korrekta, beslutsamma och erbjuda skydd och bevakning av demonstrationerna. Detta kan ses som ett uttryck för en tilltro eller

Figur 11. Faktor 4: Polisen har mandat att upprätthålla ordning.

förhoppning om att polisen skall medverka till att demonstrationsrätten värnas och att detta kan kräva ett fast uppträdande från polisens sida. Både poliserna och demonstranterna omfattar ett sådant synsätt. Detta tycks inte heller förändras av händelserna i Göteborg (se figur 11).

Svaren bör tolkas som att poliser och demonstranter på en principiell nivå omfattar de demokratiska spelregler som gäller med avseende på demonstrationsrätten. Detta är en medborglig rättighet och polisens (samhällets) uppgift är att, med viss fasthet om så behövs, värna om att lagliga demonstrationer kan genomföras på ett acceptabelt sätt.

Två grupper – två bilder

De grupper som besvarat enkäterna är "ordinära" demonstranter, d.v.s. en blandning av unga engagerade människor och äldre likaså samhällsengagerade människor, med övervikt för den förra gruppen. De poliser som besvarat enkäten är "vanliga" poliser med kommendering till Göteborg. "Stenkastare" eller representanter från polisens särskilda insatsstyrkor återfinns inte i denna delstudie. Det rör sig, kort sagt, om "vanliga" demonstranter och "vanliga" poliser. Vi kommer att, i en kommande studie, söka upp "stenkastare" för att få deras berättelser.

Grupperna hade olika uppgifter eller uppdrag i Göteborg. Demonstranternas uppdrag var att manifestera ett motstånd och missnöje med EU och EMU som politisk idé, liksom mot ett samarbete med president George W Bush som företrädare för USA:s politik. Polisens uppdrag var att upprätthålla lag och ordning i samband med demonstrationerna. På vilket sätt skiljer sig förväntningarna inför mötet och hur påverkas synsättet av det man upplevt?

Demonstrationer som ett inslag i ett demokratiskt samhälle

Vi kan inledningsvis konstatera att demonstranterna ser demonstrationer som en mer självklar del av det demokratiska samhället än vad poliserna gör. Det betyder inte att poliserna tar avstånd från detta, snarare att de inte är lika övertygade om demonstrationsrättens berättigande som demonstranterna. Demonstranternas starka tilltro är inte överraskande – det är ju denna övertygelse som ligger bakom beslutet att resa till Göteborg. Tilltron hos demonstranterna är oförändrad efter händelserna, även om de tycker att demonstrationernas syfte inte lyckades så som de hoppades. Föreliggande data ger ingen annan information om orsakerna till detta än att båda grupperna uppfattar mediernas rapportering som mindre positiv för demonstrationerna. Upplevelsen är således att massmedierna *inte* framställt händelserna som något positivt och självklart inslag i samhällslivet. Här finns en besvikelse både hos demonstranter och polis.

Eftersom demonstranter och poliser hade olika "uppdrag" får man anta att demonstranterna inte uppfattade att mediebevakningen framställde deras uppdrag på ett bra sätt. Poliserna uppfattade tvärt om att medierna givit en positiv bild av *deras* uppdrag. En tolkning är att demonstranterna upplevde att rapporteringen inte fokuserade på det lyckade genomförandet utan på det avvikande och

misslyckade i agerandet. Detta belyses mer i avsnittet om mediebevakningen. Där kommer att framgå att de olika grupperna skildrades på klart olika sätt i nyhetsrapporteringen.

I termer av social identitetsteori kan man konstatera att gruppernas konfrontation med mediernas beskrivning av händelserna inte stämmer med gruppernas egen syn på sig själva eller på den andra gruppen. Båda grupperna framställs som våldsbenägna i rapporteringen medan de uppfattar sig själva och den andra gruppen som i huvudsak fredliga och korrekta. Det finns en viss tendens till att framför allt polisen ändrade sin uppfattning i riktning mot massmediernas beskrivningar, men förändringarna är emellertid mycket små och inte statistiskt säkerställda.

Polisförbundets uppföljning av polisens kommendering i Göteborg avslöjade stora brister i polisens egen internkommunikation. I många fall fungerade sambandet så pass dåligt att poliserna ute på fältet valde att inhämta information från medier, allmänhet och anhöriga via privat mobiltelefon istället för genom radiosambandet. "Privata mobiltelefoner blev vår räddning" konstaterar en polis i ett svar medan en annan skriver att "informationen var obefintlig. Det man fick reda på var det man råkade höra på radio eller läste i tidningar, eller via hörsägen".

Om detta är en korrekt beskrivning av förhållandena kan vi konstatera att mediernas bild av händelserna kom att spela en stor roll för polisernas tolkning av skeendet. Nyhetsmedierna blev därigenom en viktig del i händelserna vars rapportering påverkade gruppernas självsyn och därmed deras agerande.

Möjligheten att påverka

Synen på påverkans effekter av demonstrationerna skiljer sig markant mellan grupperna. Poliserna tror inte att demonstrationer påverkar människors inställning till EU och den

övertygelsen kvarstår efter demonstrationerna. Demonstranternas stora tilltro till demonstrationseffekter påverkas av händelserna. Man är övertygad om att demonstrationerna har haft *motsatt* effekt än vad som var avsett. Detta förhållande kan tolkas med hjälp av sociala identitetsmodellen på följande sätt. Den bild demonstranterna hade av sig själva och som de ville förmedla till allmänheten nådde inte fram. Återigen finns här nyhetsmedierna som en del i det sociala samspelet mellan demonstranter och poliser. Medierna förmedlade sina bilder av båda grupperna, både till de inblandade själva och till allmänheten. Såväl poliser som demonstranter hyser en uppfattning som innebär att medierna gav en mer negativ bild av demonstrationerna och mer positiv bild av polisen än förväntat. Demonstranterna upplever att deras uppdrag skildrats på ett sådant sätt att allmänheten antagligen tar avstånd från dem och det agerande som tillskrevs dem. Polisen däremot framställdes under de kritiska dagarna som demokratins tillskyndare.

Demonstranternas handlingar ledde till att medierna beskrev demonstrationerna som ett hot mot poliser och omgivning. Detta i sin tur gav upphov till en bild hos polis och allmänhet av demonstranterna som hotfulla, vilket kan ha påverkat polisens bemötande. "Spring och ta skydd om dom kommer i grupp och anfaller". Så löd en order över radion till 30 skyddsutrustade poliser (Polisförbundet, 2002).

De sociala identitetsbilder som byggts upp förefaller ha skapats i samspelet mellan demonstranter och poliser, men med massmedierna som en viktig attitydförmedlande kraft. Tidigare tillämpningar av den sociala identitetsmodellen har huvudsakligen relaterat samspelet mellan de konfronterade grupperna. I detta fall måste teorin kompletteras med medierna som närvarande och påverkande faktor av betydelse.

Demonstranternas och polisernas föreställningar om varandra styr deras handlingar

Den tidigare forskningen beskriver att intentioner och föreställningar påverkas av det sociala sammanhang som en grupp befinner sig i. I detta fall kan man säga att poliserna utgjorde en viktig del i demonstranternas situation och vice versa. Det fanns, så vitt framgår av enkätsvaren, skilda förväntningar på eller farhågor inför demonstrationerna. Den främsta skillnaden är att poliserna befarade att demonstrationerna skulle urarta. Demonstranterna förväntade sig fredliga och lärorika erfarenheter. De senares förväntningar kom också att infrias. Följande dagboksanteckning från en av demonstranterna (manlig lärarstuderande) kan utgöra en illustration till hur demonstrationerna upplevdes av en deltagare.

Jag deltog i alla de stora planerade demonstrationerna som genomfördes under EU-toppmötet. På torsdagen gick jag med 10.000 andra demonstranter i "Bush not welcome"-tåget. Det var en kraftfull demonstration med tydlig markering åt den politik Bush representerar. I detta tåg dansade och skrattade jag med tusentals andra till sambarytmer. /.../ På fredagen gick jag i demonstrationståget mot EU och EMU, där följeslagen av ca 16.000 andra demonstranter. Här ropade tusentals människor slagord som "Icke våld" och "Kärlek" förutom alla kritiska EU paroller. Detta med anledning av tidigare under dagen inträffande våldsamheter. Det var en rörande gemenskap och enighet om att ickevåld är det enda rätta förhållningssättet. Jag kände en väldig styrka inom mig att det vi gjorde var rätt /.../. Under lördagen kulminerade det hela i en demonstration under parollen "För ett annorlunda Europa". Vi var nästan 25.000 i det tåget! Även här lyssnade vi till sambarytmer, sjöng och dansade. Jonglörer, en vandrande haj med tio ben,

orkestrar och massor av andra roliga inslag fyllde demonstrationståget. Konserter, skådespel, föredrag, diskussioner och mötesplatser fyllde aktionsdagarna i Göteborg. /.../ Detta är verklig demokrati, detta är ett gatans parlament. Här möts samhällsmedborgare vilka tillsammans samtalar om hur de vill organisera sitt framtida samhälle och hur de skall lösa de problem som nu finns på vår jord. Här finns en vilja och en tro på att det går att förändra.

Sådana upplevelser påverkade naturligtvis demonstranternas upplevelse av sig själva och demonstrationerna som helhet. Berättelsen bidrar till att förklara demonstranternas uppfattning om att demonstrationerna genomfördes under ordnade former.

Polisen har genom polisförbundets enkät och genom reportage i Polistidningen vittnat om sina upplevelser av händelserna i Göteborg. Den situation som poliserna upplevde att de hamnade i handlade i hög grad om hot och sårbarhet. Följande citat är hämtat från en intervju med en Västeråspolis som fick avbryta sin semester för att hastigt åka till Göteborg (Polistidningen 8/2001).

– Många av kollegorna var rädda och oroliga, det syntes i ögonen på en del. Och jag har aldrig sett sån utrustning som en del hade, hjälmarna var gulnade!

NN och hans grupp slapp de direkta våldsamheterna.

– Men radiosambandet slogs ut. Först i efterhand har jag förstått att det var därför allt blev så stillastående. /.../ Vi blev väckta efter två timmar och då var det bråttom, för ett rykte hade sagt att en polisstation skulle eldas upp.

Så var det nu inte, och NN och gruppen skickades i stället till Järntorget där en demonstration utan tillstånd hade planerats.

–Det fanns spekulationer om att det skulle finnas beväpnade människor bland demonstranterna. Och efter allt som hade hänt dittills var det ingen rolig känsla. Det är ju inte samma sak som när det finns en beväpnad person och man vet vem det är. Men demonstrationerna avlöpte i stort sett lugnt. Det kom någon burk och någon sten utifrån, men de var inte i närheten av att träffa.

NN hoppas att han aldrig ska behöva vara med om något liknande som EU-dagarna igen.

Från polisens horisont utgjorde demonstranterna en anonym grupp med stor våldspotential. Polisförbundets kritik av kommenderingarna i Göteborg har handlat om dålig utrustning och dålig mental förberedelse (Polisförbundet, 2002). D.v.s. man ansåg sig dåligt rustade för att möta det hot som demonstrationerna upplevdes som. Den stora skillnaden som fanns i faktorn "demonstrationer kan gå snett" illustreras och förklaras delvis med ovanstående två citat.

Enkätsvaren antyder att de skilda föreställningar som demonstranter och poliser hade av sig själva och den andra gruppen mycket väl kan förklaras med hjälp av den elaborerade sociala identitetsteorin (Reicher, 1996). Enligt den modellen skulle gruppens attityder och självbilder kunna förklaras på följande sätt.

Deltagarna i den stora gruppen demonstranter har en bild av sig själva som fredliga och med en tilltro till att polisen skall medverka till att demonstrationerna skall kunna genomföras i ordnade former. Polisen ser det som sin uppgift att se till att demonstrationerna sker på ett ordnat sätt. Emellertid finns en farhåga hos poliserna att så inte kommer att bli fallet. När polisen uppfattar signaler om befarade och faktiska våldsamheter från några militanta demonstranter agerar polisen i linje med

farhågorna och de tolkningar som denna situation erbjuder. Därmed förändrar polisen också de fredliga demonstranternas upplevda situation. Polisen, som skulle uppträda som bevarare av ordning, uppfattas nu istället som hotfull mot alla demonstranter. Demonstranterna ändrar därför sitt beteende och förhållningssätt mot polisen. Genom sina handlingar får poliser och demonstranter en social identitet som de i själva verket inte har för avsikt att utveckla. Konflikter mellan poliser och demonstranter utvecklas som en följd av en avvikande grupp demonstranternas agerande, vilket i sin tur leder till förändrade relationer mellan polisen och de fredliga demonstranterna. Det senare innebär att polisens och demonstranternas syn på sig själva förändras genom de handlingar som de begår och genom att den andra gruppens beteende förändras.

Denna hypotetiska beskrivning av händelseförloppet bygger på tidigare forskning rörande konfrontationer mellan polis och demonstranter (exempelvis Reicher, 1996). Resultaten från enkätundersökningen förefaller ge stöd för modellen genom att de attitydförändringar som noterats kan förklaras med hjälp av denna terminologi. Den mest drastiska konsekvensen av skeendet, som innebar protester och handlingar riktade mot polisen, var att ett av demonstrationernas viktiga syften inte kunde uppfyllas. Nämligen att förändra allmänhetens inställning i riktning mot en ökad skepsis till EU. Demonstranternas egen sociala identitet, men framförallt bilden i allmänhetens ögon, förändrades genom de handlingar som begicks i Göteborg. Utan sin egen förskyllan hade således demonstranterna fått ett sådant förlopp att demonstranterna själva uppfattade att syftet inte bara gått förlorat utan också fått motsatt effekt.

Sammanfattning

I korthet kan sägas att delstudien rörande attityder och uppfattningar hos poliser och demonstranter visar följande.

- Poliserna är överens med demonstranterna om att *demonstrationer är en del av* det demokratiska samhället. Båda grupperna menar dock att massmedierna i sin rapportering inte gav demonstrationerna en positiv bild.
- Såväl före som efter demonstrationerna är poliser och demonstranter eniga om att *poli-*

sen har en viktig roll för att upprätthålla ordning och säkerhet vid demonstrationer.

- Demonstranterna anser att demonstrationerna genomfördes *fredligt*. Man betraktar *inte* kravallerna som en del av demonstrationerna.
- Demonstranternas förhoppningar om att kunna påverka allmänhetens inställning till EU *förbyttes mot misströstan*, som en följd av händelserna i Göteborg.

FÖRÄNDRAD TILLTRO TILL DEMOKRATISKA SPELREGLER

(Delstudie 2)

Delstudiens uppläggning

Syftet med denna delstudie är att fördjupa förståelsen för hur poliser och demonstranter påverkats i sin tilltro till demokratiska rättigheter och skyldigheter efter Göteborgshändelserna. Studien tar fasta på aspekter eller händelser där demonstranter och poliser förlorar eller vinner tilltro till gruppens vilja och förmåga att följa demokratins spelregler. En förlorad tilltro medverkar till begränsningar i demokratins uttrycksformer. När det gäller demonstranterna handlar det främst om tilltron till den egna möjligheten att utnyttja demokratins spelregler i syfte att påverka och skapa en opinion samt tilltron till polisens möjlighet och vilja att skydda dessa lagstadgade rättigheter. När det gäller polisen handlar det om demonstranternas förmåga och vilja att hålla sig till lagstadgade demokratiska spelregler, samt den egna förmågan att skydda dessa. Huvudfrågeställningen är: vilka aspekter av händelserna i Göteborg är av betydelse när det gäller polisens och demonstranternas tilltro till de demokratiska spelreglerna?

Fokusgrupper är en metod att samla in kvalitativa data som används i allt större utsträckning inom socialpsykologisk forskning (Morgan, 1993; Krueger, 1994; Kahan, 2001; Hylander, 1998). Metoden används framförallt när

man vill studera attityder, värderingar och komplexa fenomen som uppstår i sociala interaktioner. Syftet med fokusgrupper är att samla in data, om tankar, känslor och värderingar, kring en för deltagarna gemensam upplevelse. Intervjuarens uppgift är att stimulera deltagarna till så konkreta, specifika och personliga svar som möjligt. Gruppstorleken kan variera mellan 3 och 14 deltagare. Sammansättningen av grupperna görs så att deltagarna har någon viktig aspekt gemensamt av det som intervjun fokuseras på. När man kan anta att det råder stora skillnader i värderingar och upplevelser, som kan leda till argumentation och kategoriska ställningstaganden, bör man göra så homogena grupper som möjligt. På det sättet får deltagarna möjlighet att fördjupa sig i ämnet och reflektera över dilemman istället för att fastna i konflikter på grund av alltför divergerande synsätt. Moderatoren följer en i förväg uppgjord ämnesguide men förhåller sig i övrigt så litet styrande som möjligt. Utvärdering av fokusgrupper har visat att de ger resultat som i stor utsträckning överensstämmer med enkäter, ger en mer fördjupad bild, men ger svar på färre frågor (Folch-Lyon m.fl, 1981; Ward, m.fl, 1991). I den här studien har två fokusgrupper med poliser och tre fokusgrupper med demonstranter utförts.

Fokusgrupper med poliser

Grupp 1 består av 8 poliser i åldern 35–45 år i en grupp specialtränade poliser. Samtliga är män.

Grupp 2 består av 5 poliser i åldern 30–55 år som ingick i en specialenhet. Samtliga är män.

Fokusgrupper med demonstranter

Grupp 1 består av två kvinnor och två män; åldern varierar mellan 20 och 60.

Grupp 2 består av tre kvinnor och tre män i åldern 50 och däröver.

Grupp 3 består av två kvinnor och två män, åldern varierar mellan 16 och 25.

Eftersom demonstrantgruppen är så tydligt uppdelad i två ålderskategorier, under 30 och över 50 kommer dessa att refereras till som ”yngre” och ”äldre” demonstranter, när skillnader framkommer som tycks åldersrelaterade.

Delstudien har en kvalitativ ansats, där en teoretisk urvalsprincip har följts (Glaser 1978) så att olikheter har optimerats. Urvalet av personer kan därigenom inte sägas vara representativt varken när det gäller demonstrantgruppen som helhet eller polisgruppen som helhet. Tanken var att intervjua poliser och demonstranter som hade varit med vid händelserna men där vissa varit i direkt konfrontation, medan andra inte hade egna erfarenheter av sammandrabbningar mellan demonstranter och polis. Den första polisintervjun gjordes med poliser som tjänstgjort men inte varit utsatta för konfrontationer, medan den andra gruppen bestod av en specialenhet som hade till uppgift att undsätta vanlig polis. Det visade sig dock att båda dessa grupper utgjordes av specialtränade grupper av poliser. Om det hade funnits möjlighet hade det även varit av intresse att intervjua en grupp ”vanliga” poliser för att få en större variation i upplevelser av skeenden och därigenom en fördjupad förståelse av de processer som leder till förändring. När det gällde demonstrantgrupperna var det svårt att i förväg veta om de varit

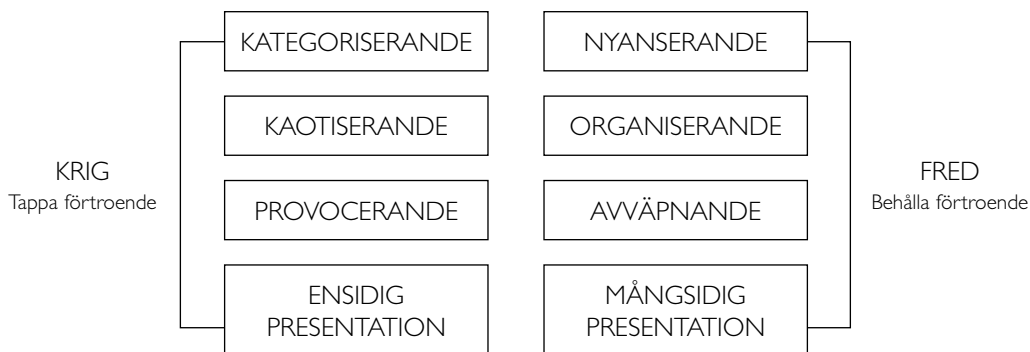
med i konfrontationer eller inte. När det i den första åldersblandade demonstrantgruppen framkom generationsskillnader i upplevelser, valdes en grupp med äldre demonstranter som fokusgrupp två och en grupp med yngre demonstranter som fokusgrupp tre. Om det hade funnits möjlighet att utöka antalet fokusgrupper skulle nästa urval av demonstranter ha utgjorts av en grupp unga demonstranter som inte tillhör någon av de mer etablerade politiska grupperna, för att få ett större urval demonstranter som deltagit i konfrontationer. Ett sådant urval skulle med största säkerhet ha gett en större variation i upplevelser av vad som påverkar tilltron till demokratiska spelregler än vad som nu är fallet. Urvalet kan dock sägas vara tillräckligt varierat för att möjliggöra preliminära hypoteser, men kräver ytterligare informantgrupper för att den framväxande teorin ska kunna betraktas som grundad i data.

En kvalitativ och teorigenererande analys har använts (Glaser & Strauss, 1967; Guvå & Hylander, 1998). Samtliga intervjuer har transkriberats och kodats. Den kodnyckel som har vuxit fram har sedan använts för att koda både demonstrantintervjuerna och polisintervjuerna.

Resultat

Analysen av fokusgruppsintervjuerna med demonstranter och poliser visar på vitt skilda beskrivningar av händelserna i Göteborg såväl inom grupperna som mellan grupperna. Det som hände i samband med demonstrationerna mot EU, gestaltas som olika bilder beroende på vem som beskriver situationen och utifrån vilket perspektiv det görs.

Vi har urskiljt två motsatta typer av processer som är samtidigt pågående. En typ av processer som leder till en förlorad tilltro samt en motsatt typ av processer som leder till att demonstranter och poliser kämpar för att

Figur 12. Krigsprocesser och fredsprocesser som leder till att tilltron förloras eller bibehålls.

behålla sin tilltro. Man kan här tala om *krigsprocesser* och *fredsprocesser*.

Krigsprocesser

Viktiga delprocesser är *kategoriserande*, *kaotiserande*, *provocerande* och *ensidig presentation*. Dessa processer leder fram till en förlorad tilltro till samhällets möjligheter att upprätthålla demokratiska fri- och rättigheter. Omvänt, om poliser och demonstranter förlorar tilltron ökar risken för våldsamma upplopp och sammandrabbningar, vilket såväl demonstranter som poliser betecknar som krig.

Fredsprocesser

Viktiga delprocesser är *nyanserade*, *organiserande*, *avväpnande* och *mångsidig presentation*. Dessa processer leder fram till en kamp för att behålla tilltron till samhällets möjligheter att upprätthålla demokratiska fri- och rättigheter. Omvänt, om poliser och demonstranter behåller tilltron leder det till fredliga demonstrationer.

Vi skall i det följande beskriva vad de olika delprocesserna innebär och hur de förhåller sig till varandra. En översiktlig modell presenteras i figur 12. Det är viktigt att påpeka att

de åtta olika aspekterna har härletts från de berättelser som demonstranterna och poliserna själva bidragit med.

Som framgår kan omständigheter som gör att man förlorar respektive behåller tilltron till demokratiska rättigheter och skyldigheter, beskrivas utifrån åtta delprocesser som utgörs av fyra motsatspar. (1) Kategoriserande – Nyanserade, (2) Kaotiserande – Organiserande, (3) Provocerande – Avväpnande. Detta är sociala processer som pågår inom och mellan de undersökta grupperna. Det fjärde paret, (4) Ensidig presentation – Mångsidig presentation, skiljer sig från de övriga processerna genom att beteckna hur demonstranter respektive poliser upplever hur de framställs genom främst massmedierna och därigenom tror sig bli uppfattade av *andra*, d.v.s. allmänheten.

Kategoriserande – Nyanserade

Med kategoriserande menas när enskilda eller mindre grupper inom en större grupp av demonstranter eller poliser betraktas utifrån ett stereotypt perspektiv på gruppen som helhet. Det bildas ett "vi-och-dom"-perspektiv, där den egna gruppen tillskrivs goda egenskaper (mänskliggörs) och den andra grup-

pen tillskrivs onda egenskaper (avidentifieras). Uppfattningarna är ofta svart-vita. Det kan uttryckas som avsky inför den andra gruppen.

Med nyanserande menas när demonstranter eller poliser kan urskilja variationer hos individer och subgrupper hos såväl den egna som andra grupper. Man kan se negativa drag hos den egna gruppen och positiva drag hos den andra gruppen. Det finns ett *intresse* för den andra gruppen.

Kaotiserande – Organiserande

Med kaotiserande menas de processer som skapar oro, osäkerhet och oordning t.ex. meningslös förstörelse, hotfulla stämningar, brist på information, ryktesspridning och ändrade planer. Det är kaotiserande när polis och demonstranter inte håller sig till det som är deras huvuduppgift, d.v.s. när poliser inte ingriper när de ska, när demonstrationståg svänger åt ett annat håll än planerat. Kaotiserande ger upphov till *rädsla*.

Med organiserande menas alla åtgärder som vidtas för att ordna demonstrationer, planering, förberedelse, regler, struktur, saklig information, tydliga mål, tydlig ledning. Organiserande skapar *avslappning*.

Provocerande – Avväpnande

Med provocerande menas det som den ena gruppen gör och som får den andra gruppen till att försvara sig, fly eller gå till attack. Det kan vara en ren attack med batong eller gatsten men det kan också vara ett provocerande tecken, ett ord eller maskering som fungerar som utlösande startskott. Provocerande leder till ilska.

Avväpnande avser det som en individ eller grupp gör som får den andra gruppen att lägga ned vapen i bildlig och bokstavlig betydelse. Det kan röra sig om att ta vapen ifrån någon, eller lägga ned sina egna, men det kan

också vara en dialog, en förhandling eller ett samarbete. Avväpnandet kan leda till förvåning och glädje.

Ensidig presentation – Mångsidig presentation

Med ensidig presentation menas att endast en aspekt, en bild eller ett perspektiv visas upp. Det är fram för allt genom nyhetsrapportering i medierna, som sådana presentationer görs. Presentationerna leder till ensidiga föreställningar hos allmänheten. En ensidig presentation kan vara att beskriva endast *en* grupp bild av händelseförloppet eller att presentera enbart negativ information t.ex. endast de faktorer som påverkar att tilltron till demokratiska spelregler förloras. När endast *en* bild får genomslag leder det till att de grupper som har en annan bild av händelseförloppet upplever sig marginaliserade. Andra bemöter t.ex. demonstranter vid hemkomsten som om de deltagit i våldsamheter vilket leder till *skamkänslor*. De får svårt att föra fram sin egen version eftersom de inte blir trodda och tystnar därför.

Med mångsidig presentation menas att flera olika bilder och många gruppers perspektiv görs tillgängliga för allmänheten. Bilden görs mer *komplex* och *problematiserad*.

I det följande beskrivs de åtta olika delprocesserna såsom de uttrycks av demonstranter och poliser. Beskrivningarna blir relativt omfattande. Detta är emellertid nödvändigt för att frilägga de dynamiska processer som utvecklades i Göteborg och som förändrat deltagarnas syn på sig själva och samhället.

Kategorisering – Nyansering

Drury & Reicher (2000) har visat hur individer i en grupp ändrar sin sociala identitet, beroende på den självkategorisering som sker utifrån de sociala handlingar som de utför i en viss situation. Om exempelvis fredligt sinnade demon-

stranter blir vittne till att polisen agerar på ett fientligt sätt mot vissa demonstranter kommer de att själva bli oppositionella mot polisen och därmed förändrar de sin syn på sig själva. När polisen kategoriserade alla demonstranter som ett potentiellt hot och handlade därefter, kom även fredliga demonstranter att solidarisera sig med de demonstranter som använde våld eftersom de upplevde göra detta i försvarssyfte. Om de fredliga demonstranterna behandlas av polisen som bråkmakare, kommer de också att försvara sig. Därigenom ändrar de sin sociala identitet från att se sig som fredliga demonstranter till att se sig som demonstranter som försvarar sig i nödvärn. Det är själva handlingen som föder förändringen. Nyansering, å andra sidan, innebär en förståelse för variationen i den andra gruppen genom att en individs beteende inte ses som representativt för hela gruppen.

Här redogör vi först för hur polis och demonstranter i Göteborg kategoriserar varandra och sig själva, samt hur de upplever att de blir kategoriserade av andra. Därefter beskrivs hur nyansering kommer till uttryck.

Kategorisering ur ett demonstrantperspektiv

Demonstranternas kategorisering av poliserna

Demonstranterna värjer sig mot att bli kategoriserade av andra men själva kategoriserar de polisen. En demonstrant säger att om hon ser någon med vit hjälm och batong då drar hon slutsatsen att det är någon som är ute för att bråka. Andra drar poliserna över en kam och betecknar alla poliser som väldigt obalanserade. En demonstrant beskriver den kategorisering som uppstått efter den första dagens våldsamheter och gripanden, men konstaterar också att det är absurt med en sådan kategorisering. När demonstranterna samlats vid Göta-platsen i centrala Göteborg stiger en kravall-

polis upp på en järncontainer. Han möts av bu-rop, påkar och tillhyggen som slängs på honom.

Efter några minuter så var han nere och så hade han ersatts av en demonstrationsvakt i någon sån här grön väst eller vad det var och genast då hade det tonats ner och det känns lite absurt.

Polisens mundering och utrustning används som grund för kategorisering. Många demonstranter beskriver hur monstrosa poliserna såg ut i sin kravallutrustning. Demonstranterna tror inte att polisen själva vill erkänna att det finns poliser som går för långt. Man tror att kårandan inom polisen är så stark att om det skulle finnas poliser som kritiserar andra poliser så tystas nog kritiken ned.

Demonstranternas upplevelse av att bli kategoriserade av polisen

Demonstranterna upplever att polisen gör skillnad på yngre och äldre demonstranter. De tror inte att polisen förväntar sig av äldre att de ska kasta sten, medan de yngre upplever att polisen förväntar sig att de ska vara bråkmakare. Demonstranterna är överens om att kläder och ålder gör att de blir olika behandlade. Medan de äldre upplever att de betraktas som fredliga demonstranter av polisen upplever ungdomar, särskilt om de på något sätt är extremt klädda att de betraktas som presumtiva bråkmakare av såväl allmänhet som av polis. *Klädsel* och *ålder* tycks alltså utgöra "koder" som används för att kategorisera en individ som tillhörande en speciell grupp. Ungdom respektive extrem klädsel blir tecken på en bråkmakare.

Jaa efter det som hände då på fredagsmorgonen så såg ju hela Göteborg på en på ett annat sätt. Folk som gick åt sidan när man kom på trottoaren och så /.../ För att vi såg ut som vi gjorde,

Palestinasjalar /.../ hade vi väl och jag tror vi gick runt med en flagga på Lenin.

Som ung och med luvtröja är det mer troligt att man blir stoppad av polisen, än som medelålders utan luva.

En av oss hade en luva på sig...Jaa vi gick på väg till busstationen så såg vi ett rejält gäng med poliser längre fram som om de gick och gömde sig bland träden och sen när vi gick förbi så (skratt) /.../vi såg ju att de gick och gömde sig och sen när vi kom gående så gick de ju fram igen då och så fick vi ställa oss mot väggen med ben och armar isär och allt så kollade de igenom vad vi hade på oss och allt och så var det en kompis som hade svart luvtröja i väskan så han var väl nära att åka in, men han klarade sig och sen "Den här ser ut, den här är väl bra när man kastar stenar" sa de.

Annat som fungerar som koder som enligt demonstranterna ligger till grund för polis-ingripanden är konstiga frisyrier, palestinasjalar och "dread-locks". Demonstranterna upplever att människor blir gripna för att de har "fel" kläder på sig.

Men ja jag är övertygad om att polisen som du säger är mycket mer benägna att ta ungdomar som går omkring med grön konken och någon stickad mössa än de är att ta högerextremister.

Deltagare kan också känna att man delar in demonstranterna i bra och dåliga demonstranter, inte på grund av om man kastat sten eller inte utan beroende på politisk åskådning och vilka arrangemang man deltagit i. Deltar man i spontana aktiviteter upplever man att man blir betraktad som ett hot.

Om man gick i de stora demonstrationerna då tillhörde man de bra demonstranterna. Om man var med på nåt mindre arrangemang som hade

ett helt annat syfte från början som till exempel Reclame the streets på fredagen så tillhör man sen plötsligt huliganerna.

Demonstranternas självkategorisering

De flesta av de demonstranter som deltagit i intervjuerna ser sig inte som tillhörande en enad demonstrantgrupp. De allra flesta urskiljer grupperingar som man tar starkt avstånd ifrån. De är grupper som man anser är våldsamma eller har en annan målsättning än att demonstrera. Benämningar som "huliganer", "bråkstakar", "svansen", "folk utifrån", "trasproletariat", "en liten klick" används. Sinsemellan mycket olika grupperingar utpekas, alltifrån extrema höger rörelser till extrema anarkist rörelser. Redan innan man kommer till Göteborg är man i opposition mot flera av dessa grupper.

De gör ju aktioner för aktionens skull inte för att det ska leda nånstans, utan mest för att de ska visa att de tycker illa om, inte för att få resten av folket att tyckas illa om någonting, utan eller visa utan mest för att förstöra och visa att de tycker illa om grejer.

En demonstrant jämför med en fotbollsmatch. De flesta i publiken är där för att titta på fotboll, men av en publik på 10 000 är en liten klick där för att bråka. Råkar man sitta på en annan läktare, eller sker bråket utanför fotbollsstadion, kanske man aldrig upptäcker det. Samtidigt upplevs det som något skrämmande och som ett nytt inslag att det kommer demonstranter resande från andra länder. De som är äldre jämför med tidigare demonstrationer de varit med om.

Det kommer folk åkandes för att bråka och det är inte de här barna, utan det är tyska huliganer, visserligen då någon slags antikapitalistiska huliganer men i alla fall. Sânt vet jag inte, det

hade vi väl aldrig... det är väl ett negativt led i den här internationaliseringen.

Många demonstranter anser att det är en liten grupp som vunnit på händelserna i Göteborg, de som har fått sina föreställningar bekräftade, medan de flesta grupper har förlorat.

Så fick ju just det här svarta blocket väldigt mycket vatten på sin koarn och de fick sig i princip sin syn på att vi lever i en fasciststat där polisen är till för att slå ner och sen fick de på sätt och vis bekräftat. Det är ju det som var det farliga att rent, de är ju alltså, de är ju en så pass marginaliserad rörelse. Men som den lilla rörelse de är så har dem vunnit väldigt mycket på Göteborg medan alla andra rörelser har förlorat på det här.

Begreppet "svarta blocket" tycks vara ett vedertaget begrepp som används för att beteckna en grupp svartklädda ungdomar i demonstrationstågen. Svarta blocket betraktas av somliga som en oroshård, av andra som en grupp vanliga ungdomar. Det är denna grupp som man anser framförallt bevakas av polisen.

Många demonstranter menar att en extremgrupps kategorisering av polisen och därmed följande aktiviteter får effekten att polisen vänder sig mot alla demonstranter. D.v.s. när det "svarta blocket" förväntar sig att polisen ska slå ner dem och därför beväpnar sig med gatsten och masker, hetsar de polisen till att gå till attack. Polisen blir det hot som de har målat upp. Ytterst få försvarar stenkastare, även om vissa demonstranter redovisar förklaringar till varför ungdomar rycks med.

Det finns dock röster som säger att detta påstående – att det är en liten klick bråkstakar som står bakom alltihop – är massmediernas älsklingshypotes, som används för att dölja det faktum att det var polisens aktioner som utlöste våldet. Demonstranter som varit med om att bli utsatta för polisens åtgärder gente-

mot hela demonstrantgruppen eller sett det på nära håll beskriver hur en "vi-och-dom"-stämning uppstår utifrån polisens kategorisering av demonstranterna, på det sätt som Drury och Reicher (2000) beskriver.

Själva attityden man fick där den här "vi-och-dom"-känslan som automatiskt kom fram när polisen attackerar alla människor där, alla oss som en grupp och då svetsas man ju på sätt och vis samman även om man inte har så mycket att hålla med om egentligen.

Även demonstranter som uppträtt helt lagligt och fredligt skräms av polisen och gör likadant som alla övriga demonstranter.

De var klädda i kravallutrustning och hjälmar och man såg nästan inte ansiktena på dem. Och så hötte de med batonger, och så. Med jämna mellanrum så kom folk springande liksom genom skogen, man fick en känsla av att de, det var som en skog där, var löpskog, å jaa, man vågade inte annat än att springa med då.

Hur stor den provokativa extremgruppen är råder det delade meningar om. Somliga anser att den knappt existerar medan andra inbegriper hela det "svarta blocket". Andra anser att många av dessa är fredliga, man kan inte dra alla svartklädda över en kam – "ungdomar går ju klädda så nuförtiden", men att polisen kategoriserar de svartklädda som en riskgrupp. Man kan inte heller säga att alla som är med i en viss gruppering är våldsamma, för där finns också många fredliga. Det finns många olika sätt att nyansera i extremgruppen.

Det är ju små barn, tycker vi då, som är vuxna. Eller jaa, som alltså, de är ju gymnasister och jag menar de är ju så små och så unga och så det går liksom inte att mota in dem i någon fälla, som någon slags jävlar utan det är ju faktiskt våra

barn. Man måste se det så, men det har blivit så helt fel alltså.

Ett sätt att se det är att det finns en grupp som är ute i våldssyfte men att problemet egentligen är de som hänger på, som inte hade tänkt så från början.

Men 200 personer sprang nerför avenyn och slog sönder fönster och jag skulle kunna tänka mig att tjugo av dem hade betalt för att göra det. Nu är ju inte problemet de här tjugo kanske. Jag menar det går ju alltid att köpa tjugo slödder i Europa, det är ju inget det kostar ingenting att göra det. Problemet är de 180 som valt att följa dem.

Maskering är den främsta kategoriseringsanledningen för demonstranter när det gäller den grupp de tar avstånd ifrån. Maskering utgör en varningsklocka. Att vara maskerad från början upplevs som skumt, då är man inte ute i fredliga avsikter. Själva idén med en demonstration är ju att man ska visa sina åsikter, då måste man också kunna visa vem man är. Dessutom menar demonstranterna att motståndet mot EU är så stort att ingen behöver vara rädd för att visa upp en sådan ståndpunkt.

Grejen är att anti-demonstration mot EU som är så pass stor som ändå 20 000 människor så behöver man inte va maskerad. Det är så pass folkligt ändå så att jag har svårt att se...Näe så jag har svårt att se varför man måste vara maskerad när man demonstrerar mot EU över huvud taget faktiskt även om det finns högerextremister så har dem nog koll på en ändå tror jag i så fall.

Däremot är det många som anser att det fanns demonstranter som inte hade planerat att vara maskerade, men när kampen var igång drog de ihop huvorna över ansiktet av rädsla eller som en ren smittoeffekt för att andra gjorde det. På samma sätt som att en del maskera-

de sig därför att de var rädda och inte alls utifrån att de ville bråka.

När polisen dök upp och började anfalla då drog ju de här upp sina munkjackor och täckte för ansiktet och en del började fly ner i den här tvärgatan, men där hade ju polisen då ställt upp med ridande poliser som skulle stänga in dem där.

Det finns ett ifrågasättande från demonstranterna om det verkligen var rätt av Göteborgsaktionen att låta extremgrupper delta och låta maskerade vara med i tågen. Resonemanget bakom att låta gruppen delta vilade på tanken att det var bättre att föra en dialog och att inte marginalisera dem för då skulle det bara bli värre. Det finns en uppfattning om att "om vi bara är tillräckligt många fredliga demonstranter så får de våldsamma inget spelutrymme". Men man anser sig här inte ha facit i hand. Man ser det som ett misstag att maskerade tillåts gå med i demonstrationerna. Maskeringsförbud framhålls som en intervention för att skapa fredliga demonstrationer i framtiden.

Kategorisering ur ett polisperspektiv

"Kalla dem inte demonstranter" säger polisen och gör därmed en kategorisering av deltagarna i demonstranter, vilka är de som demonstrerar med fredliga avsikter och bråkmakare, som kommer med onda avsikter och är där för att förstöra. Polisen ser som sin uppgift att värna det goda och undanröja de onda och genom att göra detta kan man förebygga brott, vilket de beskriver vara den strategi som användes i Malmö tidigare under året och som av båda polisgrupperna anges som ett exempel på ett bra polisiärt arbete.

Ja det är fullt klart, de kommer hit av en enda anledning. Det är att bråka och slåss, bära sig illa åt och sen kan man alltid diskutera vilket syfte dom har med det här.

Poliserna beskriver även svårigheten att kategorisera den grupp av demonstranter som kommer med fredliga avsikter, men som låter sig dras med och utnyttjas av det så kallade svarta blocket. Men genom att välja sida, exempelvis vid Hvitfeldska gymnasiet, där det enligt polisens uppgift gavs möjlighet att lämna platsen, har man gjort ett personligt val och som en polis uttrycker det, får den som ger sig in i leken, leken tåla. De behandlas därefter av polisen som om de tillhörde kategorin "onda". Eftersom de onda beskrivs verka genom att blanda sig med vanliga demonstranter, väl medvetna om sin rätt att demonstrera, för att sedan göra utstickare, och genom maskering/avmaskering byta skepnad, blir alla demonstrationsdeltagare presumtiva våldsvverkare i polisens ögon.

Ja, det är ju inte så lätt beroende på att om vi nu kallar det för motståndarsidan är organiserad, kunnig, utbildad och kan hantera såna här saker, man går och lär sig för att få med sig naiva...

De gömmer sig i demonstrationerna också.

Detta gör att även de i fina kläder kan visa sig vara fiender.

Visst finns det även de bland de fina som gick till angrepp eller som gjorde saker som jag tycker faller utanför demonstrationsrätten, inte bara dom med huvoor, det gör det ännu svårare.

Man menar att dessa individer utnyttjar det spelrum som de demokratiska spelreglerna ger dem.

Man går med i demonstrationståget, väl medveten om sina rättigheter att demonstrera och uttrycka en åsikt.

Och utnyttjar det hela för att sedan kunna ställa till oreda och skapa de här situationerna.

Polisens kategorisering görs utifrån en handling där även en sådan handling som att *välja sida* räknas. Att delta i en olovlig demonstration eller ett olovligt möte tycks också betraktas som en förbjuden handling. Den som gör sig skyldig till en förbjuden handling, som exempelvis stenkastning betraktas som en brottsling. Genom att kategorisera demonstranterna som brottsliga, legitimerar man även utsättningen av sin grupp som specialenhet.

Det var så många av den här sorten som är brottsliga och som bar sig åt på ett sånt sätt att vi var tvungna att sättas in från början.

Nyansering ur ett demonstrantperspektiv

Demonstranter ger också uttryck för nyanseringar av sin syn på poliskåren och använder inte enbart kategorisering. Många ser kaotiseringen som den främsta anledningen till att bråk uppstår och har förståelse för enskilda poliser. Ansvar ska läggas högt upp i polisledningen. Man visar förståelse för *enskilda* poliser och upplever dem som rädda, skrämda och förvirrade.

Den stora skulden ligger på polisledningen för jag tycker att man utsatte de här poliserna för sån press så att det jag är inte förvånad så att jag tycker man ska sätta ansvaret jävligt högt opp tycker jag. Jag vet, jag stod och snackade med snutar, de var ju alldeles förvirrade alltså, de var ju jätteskakis. Jag tycker nog som X att jag har rätt stor förståelse för enskilda poliser som var inkallade från landsorten och inte kunde tänka sig att det här skulle hända.

Det finns också en stor förståelse att poliser känner sig allmänt hotade nu för tiden på grund

av alla vapen som finns, men också för att de blivit provocerade av det som hände i Göteborg.

Men så var de väl poliserna väldigt rädda eller det är klart att de blir rädda /.../ de kände sig väl också jävligt utsatta och hotade och jag vet precis hur. Plus provocerade som fan efter Avenyn liksom. Och hetsade också förmodligen eller liksom sådär det blev nog en ganska hård stämning så inom bland poliserna kan jag tänka mig att nu jävlar ska vi typ...

Många demonstranter har förståelse för att poliser känner sig hotade och förväntade sig bråk eftersom vissa grupper gått ut före demonstrationen med affischer och på Internet, där man förebadade stenkastning och förstörelse.

De hade väl gått ut med att de skulle förstöra och så att de skulle ha upplopp och de skulle kasta sten och förstöra stan. Det hade de ju gått ut med innan /.../ De hade ju en affisch med Gorilla på och i Göteborg 2001 med jaa när han stod och slog sönder hus och kåkar på bilar och (skratt).

Kring andra planerade aktiviteter råder det mer delade meningar om huruvida dessa bör uppfattas provocerande för polisen. Exempel på sådan planer är de grupper som tänker att man ska göra fredliga inbrytningsförsök på toppmötet. Eller sådana som har som slogan att man ska stoppa mötet. Många upplever en sådan slogan naiv och anser att det är en uppmaning till polisen att ingripa eftersom de är där för att skydda mötet.

Som i alla kårer säger man att det finns "bra personer och stollar" och anser att det måste ha betydelse både vad den enskilde polisen har för politisk åsikt och för människosyn. Man uttrycker också förståelse över att de utför sitt jobb, "deras uppgift är ju att skydda pamparna".

Nyansering ur ett polisperspektiv

Även polisen ger exempel på nyansering, när de beskriver demonstranterna och anser att nästan vem som helst, men inte alla, kan dras med i denna typ av händelser som en psykologisk effekt av situationen.

Det där är ju ett jättestort hot mot demokratin och just den här psykologin som kan bli i en folkmassa alltså. Man skall inte säga att vem som helst av oss, men väldigt många kan råka ut för att de dras med. Det har vi sett exempel på ett antal gånger både i Sverige och utomlands naturligtvis.

På frågan om man tror att även oskyldiga ungdomar kan dras med svarar man.

Javisst självklart, det värsta exemplet som jag har sett på det är i Malmö, där vi plockade ihop en hel hopper ungar som bar sig så här illa åt och stoppade på en gata och skulle sortera vilka man skulle göra någonting vidare åt eller skickas hem till mamma och så mycket trevligt folk som var i den där högen efter någon timma, men samtidigt som man hitta de här riktigt bedrövliga där också men alla dom där jättetrevliga som sa att hör rudu kan inte jag få åka hem, jag skall åka och jobba om en stund, men va farao gör du här, jag var bara här för att titta och sen när det satte igång hängde jag bara med.

Polisen är medveten om svårigheten att skilja ur de verkliga bråkmakarna från de som låtit sig dras med, men menar att risken inte är så stor, kanske en på 100 att man skulle göra en felbedömning.

Vi kan inte göra 100-procentiga urskiljningar, tittar du på lagstiftningen i krig, pekar den klart ut hur du inte får göra. Det skall synas på dig att du är soldat, du skall inte utnyttja vissa byggnader för att kunna göra bakhåll från osv.

De gör en klar åtskillnad mellan vanliga demonstranter och det som man benämner "svarta blocket".

Det svarta blocket är ingen representativ grupp för svensk ungdom, eller Europa.

Av intervjuerna framgår även exempel på omkategorisering där exempelvis demonstranter från olika grupper omvärderas.

Dom var ju inte några såta vänner till oss och framförallt hatade dom oss mer än vi hatade dom /.../ i samband med efterspelet på Vasaplatsen och då kommer det fram en 3–4 stycken såna här och pratar med mig och uttrycker sin frustration över att det här har blivit så förstört för deras del, inte så att det är något negativt mot mej, dom är förbannade på dom här som håller på och bråkar. Det är så kul att få den här bilden av just den typen av människor som i grund och botten var såna själva och som kanske fortfarande har idéer som jag inte håller med om och dom håller inte med om mina men ändå så går det att ha en diskussion, det är ganska lustigt.

Genom det som hänt tycks polisen få en mer nyanserad bild av vissa organisationer, samtidigt som det innebär en annan typ av kategorisering utifrån andra aspekter än vilken åsikt organisationen representerar. Exempelvis blir frågan om hur organisationerna förhåller sig till de ordningsregler som anses gälla i en demokrati.

Dom har egentligen alltid varit disciplinerade.

Det är ordning och reda till skillnad från andra konstiga grupper som far åt alla håll och kanter.

Diskussion kategorisering – nyansering

Såväl demonstranter som poliser gör både kategoriseringar och nyanseringar av den andra gruppen. Demonstranter har förståelse för att poliser känner sig hotade och polisen har förståelse för att människor rycks med. Demonstranterna upplever sig inte som en enad demonstrantgrupp utan urskiljer grupperingar bland sig som har ett annat syfte än att demonstrera sin åsikt. Här är många demonstranter i stort sett eniga med poliserna. Det råder dock delade meningar om hur stor den gruppen är och vilka som räknas dit. Demonstranterna tror att polisen går efter ålder och klädsel när de griper människor. Det är svårt att få klarhet i vilka bedömningsgrunder polisen använder när de gör sin kategorisering av demonstranter som inte är tydliga bråkmakare. Det som framträder vid analysen är att polisen anser att demonstranterna gör ett personligt val genom att delta i en otillåten aktion. I och med detta anses de tillhöra den kategori som gör sig skyldig till en förbjuden handling. Demonstranterna utgår från att alla demonstrationer och möten är grundlagsskyddade rättigheter. Eftersom aktionerna inte är förbjudna förrän de utgör störande moment, ankommer det på polisen att avgöra när detta har inträffat. När polisen bedömer att demonstrationen utgör ett hot har de rätt att ingripa. Följaktligen blir en manifestation där polisen ingriper och skingrar folk definierad som en olaglig manifestation. Stormningen av Hvitfeldska blir ett exempel på detta. Av materialet framgår att situationer, som ökar benägenheten för den självkategorisering som demonstrationsdeltagare gör från att vara fredligt sinnade till att identifiera sig med de oppositionella och bli i opposition, skapas av polisen. Polisen ger nämligen demonstranterna en chans att välja sida genom att de ges möjlighet att avlägsna sig. När de väljer att stanna

kvar av olika skäl, övergår de samtidigt till den grupp som av polisen definieras som bråkmakare och presumtiva våldsverkare. När demonstranterna blir behandlade som presumtiva våldsverkare, väcks deras opposition och de kan t.o.m. förstå stenkastare vilka de tidigare tagit klart avstånd från. Denna kategoriseringsprocess är således ömsesidig.

Flertalet demonstranter och polisen tycks göra en kategorisering av dem som demonstrerar i tre grupperingar (1) en grupp av *fredliga* och ofta organiserade demonstranter, som är oskyldiga, (2) en obestämd grupp demonstranter som av polisen ses som en *riskgrupp*, av demonstranterna som en fredlig men möjligen oorganiserad grupp, (3) de verkliga *bråkmakarna*, som av båda sidor ses som bovarna i dramat. *Mellangruppen kan komma att bli våldsam eller fredlig beroende på vad som händer*. Hur man ser på denna mellangrupp och hur den skall hanteras tycks utgöra en skiljelinje mellan demonstrantgruppen och polisen. Detta påverkar även hur de anser att de verkliga bråkmakarna skall hanteras.

Många demonstranter tycks utgå från en *inkluderingssteori* – om vi är tillräckligt många som är fredliga, kan vi ta hand om dem som blir våldsamma. Det är bättre att bråkmakarna går med i samma demonstrationståg som vi, så att vi får med mellangruppen. Risken är annars att vi förlorar dem och att de hittar på andra aktioner vid sidan om. Polisen tycks istället utgå från en motsatt *exkluderingssteori* – det gäller att få bort bråkmakare (smittbärare) så att de inte får andra med sig.

Polisen ger exempel på hur exkluderingsstrategin i Malmö fungerat som förebyggande åtgärd, innan det utbrutit en strid. I Göteborg får den emellertid en motsatt effekt i den situation där det råder en strid. I detta läge kommer polisen att förlora den mellangrupp som tar ställning mot polisen på grund av deras agerande mot bråkmakarna. Exempelvis

tycks de demonstranter som varit indragna i eller på nära håll sett sammandrabbningar mellan polis och demonstranter vara tveksamma till om det överhuvudtaget finns några bråkmakare. De anser att polisen har attackerat demonstranterna så att de har tvingats att försvara sig. Här har alltså en förändrad social identitet ägt rum, utlöst av polisens kategorisering av demonstrationen som ett hot, vilket ledde till en attack mot en stor del av demonstrationståget.

Skillnaden i hur man kategoriserar ligger dels i vilka som anses tillhöra gruppen, dels om den obestämda gruppen betraktas som ett hot eller inte. Demonstranter med erfarenhet av sammandrabbningar tror knappast att gruppen bråkmakare existerar, medan övriga demonstranter och polisen ser den som en liten grupp. Polisen ser den obestämda gruppen som en riskgrupp som kan dras med i våldsamma aktiviteter, medan demonstranterna anser att det är en fredlig grupp som bara dras med om den blir provocerad av polisen.

Kaotisering – Organisering

Det andra motsatsparet gäller, å ena sidan *kaotisering* som tycks leda till en "krigssituation" med förlorat förtroende och, å andra sidan, *organisering* som fungerar som ett stöd för att upprätthålla en fredlig situation.

Kaotisering ur ett demonstrantperspektiv

När *polisen inte ingriper*, i situationer där demonstranterna upplever att det behövs så skapas kaos. På tio minuter förstörs Avenyn, och det finns inga poliser där. Någon beskriver hur en man kommer med gatsten i handen, när det kommer två civilklädda poliser (poliserna med speciella västar, så kallade "goa gubbar"). Demonstranterna förväntar sig att poliserna ska stoppa mannen och avväpna honom, men poliserna stiger bara åt sidan.

När förväntningarna på polisen inte infrias, ger det upphov till osäkerhet och leder till ryk- tesspridning. Det uppstår också spekulationer kring att det är en medveten plan att släp- pa lös huliganer på Avenyn för att misskredi- tera EU-motståndarna. Vem som skulle ligga bakom den planen framgår inte, utan det görs bara antydningar.

Brist på information leder till osäkerhet som också bidrar till att kaos skapas. Man vet inte vad man ska tro. Det finns många berättelser om att polisen inte svarar på frågor och inte ger någon information, på ett sätt som gör att demonstranter tror att det är en medveten strategi.

De hade en stenhård taktik och sa aldrig någonting. /.../ de bara plötsligt spärrar av någonting, men förklarar ingenting för folk. Hela tiden var det, det gjorde ett jätteäckligt intryck.

Och sen skulle jag gå förbi och mig slog dem inte så, utan bara sådär så här. Ja, näe man fick inte vara där. Men varför visste vi inte.

Demonstranter tror inte att situationen skulle ha blivit så kaotisk om polisen hade gett bättre information, om de hade talat om var man inte fick vara, vart man skulle gå istället och varför.

Tänk va enkelt det hade varit för en polisedning och säga, förklara - vi, det här är avspärrat, ni har inte rätt att komma ner här, därför och därför. Och därför, ni får gå bort den här vägen i lugn och ro. I stället blir det fullt med rykten. Och näe, nån sa att polisen lät oss gå en väg för att ta oss därifrån. Den uppfattningen fick man, men när man började gå där, plötsligt kom det en räd, med snutar rusande den vägen och pressade tillbaks folk. Så det är en sån där total osäkerhet på alla plan va, som gör ju att stämningen rivs upp.

Sen så blev det ju folk som blev inspärrade på Järntorget som vi fick alltså det var helt sjukt när man fick stå utanför och titta på när de höll kvar, alltså vi såg ju att det var bara några gamla män- niskor, jamen bara höll kvar dem och berättade inte vad det var som det handlade om utan ring- ade in dem och så fick de stå där i flera timmar.

Osäkerhet hos polisen leder till osäkerhet hos demonstranterna. Demonstranterna upplevde att poliserna var nervösa och spända.

Man blev väldigt osäker på vad som skulle hända liksom, det var så mycket folk och poliserna var jätteuppstirrade.

Osäkerheten och brist på information leder till att ryk- tesspridningen får fäste och tar fart, vil- ket i sin tur skapar ytterligare osäkerhet och kaos. Det går rykten hela tiden och nya rykten dyker upp. Mobiltelefoner får stor betydelse för hur rykten sprids. När rykten får fäste ska- pas stämningar som leder till en rörelse bland folk och olika typer av manifestationer. Efter skotten i Vasaparken florerar många olika rykten om vem som har blivit skjuten. Såväl journalister och poliser som ett antal demon- stranter anges som offer. En demonstrant som frågar en polis vad det är som har hänt på Vasa- platsen får höra att en polis har blivit skjuten.

Man är inte van vid den här otroliga dynamiken, när kollektiven sätter fart va. Då, då händer det saker. Och nåt nytt som jag aldrig fattat, det är vad mobiltelefoner kan betyda i samhället, för att plötsligt skapa ett rykte och en rörelse på folk. Och sådär va, och snacket går ju precis hur mycket som helst. Den där killen, på kvällen va, plötsligt så visste alla att han var död. Och då skapade vi nån stämning, vad ska vi göra nu då?

Rykten ger upphov till förslag på nya aktio- ner, som ingen organiserar, utan det uppstår

massmanifestationer som ingen egentligen vet vad det handlar om.

Men sen så gick det rykten om att den här killen hade dött. På lördagsmorgonen trodde alla det. Och plötsligt skulle det hållas någon jävla minnesstund för honom, fastän man inte ens (skratt). Det var ingen organisation som hade bestämt det. Men det var liksom en massa folk på Järntorget och man tänkte vad fan är detta nu? Det var bara ett sånt rykte som sa att nu är han död... så det är rätt skrämmande att det blir sån hysteri och panik.

Det finns också spekulationer om att det går rykten även bland poliserna och att dessa agerar därefter. Som exempel nämns att det talades om att Hvitfeldska gymnasiet omringades på grund av att man sett någon bära in järnrör där, men att några sådana aldrig återfunnits.

Det är många olika grupper som är med och demonstrerar, där förberedelse och organisation skiljer sig väsentligt åt. Många nya grupperingar beskrivs som icke hierarkiska, d.v.s. de har ingen klar ledning. "Det finns inga paraplyer, utan det poppar upp litet hit och dit", säger en deltagare, om nyare och icke-hierarkiska grupperingar. Demonstrationer utan tillstånd och utan klara mål och paroller tycker somliga deltagare bäddar för kaos och drar till sig många som inte är så politiskt klara och vana vid demonstrationer. Om reglerna plötsligt ändras i en demonstration kan många ledas med. När det råder osäkerhet kan ett mycket litet antal människor få med sig stora grupper, som t.ex. vid den anti-kapitalistiska demonstrationen, när några ville leda tåget till Hvitfeldska gymnasiet istället för att följa den uppgjorda marschvägen.

Den här anti-Bush – demonstrationen, så plötsligt kom det en kille rusande med en megafon

bara sådär. Och det fanns en sån där osäkerhet i luften. Så när man var i en demonstration, man visste inte. Man ropade nu, nu är ändrade regler här, vi går upp till Hvitfeldska istället. /.../ några sprang och ledde av demonstrationen, och den lät sig villigt gå liksom. Man såg hur det kollektiva fungerar va, har man fått det i en riktning så kan det fortsätta i den riktningen.

Även här får mobiltelefoner en stor betydelse när det gäller att ändra marschvägar eller att sammankalla deltagare till vissa nya platser.

Många tror att yngre lättare rycks med av massan och har lättare för att bli provocerade. Dessa uttalanden kommer fram för allt från ungdomar. Ungdomar blir också mer provocerade för att de upplever att polisen agerar annorlunda mot dem än mot de äldre demonstranterna. Man förklarar det också med att många ungdomar känner sig utanför samhället och att de inte kan påverka.

Men problemet är väl från början att man är missnöjd med hela det här samhället tror jag att man inte ser, man ser liksom inte det som någonting att bevara alltså. Just det här att man slår sönder affärer och MacDonald's och det har ju, tror jag, med att man är man har ingen respekt för att man är så jävla missnöjd med det så man kan lika gärna slå ner grejerna.

Kaotisering ur ett polisperspektiv

Polisen beskriver hur den organisation man byggt upp och planerat för snabbt desorganiserades. De som skulle finnas som den back up och som skulle undsätta den vanliga polisen i svåra situationer, fick träda i aktion nästan direkt.

Det small egentligen från början. Så vi vart igång från början, varför det blev som det blev, det kan man diskutera till döddagar i stort sett.

Det vart ju händelsestyrt i och med att det hände som hände så blev det här, /.../ sen blev det kanske lite mycket för oss allihopa, men det är en annan sak.

Om man jämför med ett fotbollslag, så kan det beskrivas som att polisen bytte försvar och kedja helt och hållet för det blev så mycket större än vad någon hade kunnat tro, eller vad man hade planerat för. Detta gjorde att den ordning, som byggde på en föreställning (vision) att det skulle bli ett lugnt möte i Göteborg, snabbt raserades. Samtidigt fanns en beredskap för att det som inte skulle hända, kunde hända.

Medan polisen beskriver sitt eget agerande som reglerat och gruppstyrt, beskrivs demonstranternas beteende som högst *individuellt*.

Det svarta blockets teknik i hela världen är att infiltrera sig med allmänheten och så ut igen och göra sin attacker då mot polis och banker och sen in igen och blanda sig, det är deras skydd.

Där behöver man inte följa några regler, vi är bundna av regler, ... vi har lagar, går jag ut och gör min tjänsteåtgärd var den än är så styrs det inte bara av en utan av flera fler som jag måste ta hänsyn till men går jag ut som en statsterrorist behöver jag bara se till mina egna syften, jag behöver inte bry mig om andra, det är mycket enklare...

Detta skapar en känsla av osäkerhet och oberäknelighet bland poliser som utgår från oförutsägbarhet. Vad som helst kan hända, när som helst.

Till skillnad från polisen beskrivs motståndaren som *egenstyrd* men även välorganiserad, utbildad och kunnig (se tidigare citat). Poliserna beskriver även att olika organisationer står för olika slags ordning. Den överenskommelse som gjordes med organisationsled-

ningar före demonstrationerna byggde på att organisationerna själva skulle svara för ordningen inom sina egna led.

Polisen skulle ha en väldigt låg profil, det här skulle man faktiskt sköta inom demokratiska former inom de olika nätverken och grupperna, det har dom totalt missat.

Denna uppgörelse visade sig dock inte alltid fungera.

Man kanske inte skulle släppa så mycket till den här andra grupperingarna och försöka lita på att dom klarade av det.

Ryktesspridning bidrog till kaotiseringen. Bland annat spreds rykten om att det fanns utländska beväpnade demonstranter på Hvitfeldska gymnasiet. Polisen hade också sina egna spanare bland demonstranterna, vilket även fungerade som en underrättelsetjänst. Polisen säger sig inte kunna informera bl.a. på grund av sekretesskäl. Frågan är om detta är en kärnfråga och som skiljer polisens arbete med förebyggande av brott från hantering av brott. Förebyggande av brott måste kunna gå att motivera, varför man exempelvis visiterar vissa demonstranter, medan brottslingar måste tas på bar gärning. Vissa poliser ger uttryck för att polisen borde ha kunnat förklara sitt tillslag på Hvitfeldska gymnasiet åtminstone i efterhand för att göra sitt agerande förståeligt. Precis som polisens agerande skapar osäkerhet, oro och rädsla hos demonstranterna, reagerar polisen på samma sätt inför oberäkneligheten bland demonstrationsdeltagarna. De beskriver sin rädsla och att det enda man tänker på är att man har fru och barn som man vill komma hem till. Det handlar om att överleva. De återkommer till att man som polis inte är mer än människa

och frågar om det går att förstå hur man känner sig i en trängd situation med 200 i puls. Yttre kaotisering tycks även leda till ett inre kaos.

Organisering ur ett demonstrantperspektiv

När polisen vaktar EU-förhandlingarna uppfattas detta som en ordningsskapande och fredlig aktivitet av demonstranterna.

Ja det kändes inte som att det alltså någon motsättning utan de var ju de inringade ju det här stället och det var ju deras uppgift men de var ju helt fredliga ända tills då när demonstrationen höll på att upplösas.

Den stora demonstrationen mot EU på fredagen den 15 juni upplevs som organiserad och disciplinerad. Folk gick i rader om fyra och fyra. De upplevde inget våld och inget provocerande.

Den demonstrationen vi gick i så var det ju liksom ingenting, inget våld över huvud taget, inget provocerande. Jag tror det var sex snutar som gick med den demonstrationen sen hade vi egna vakter liksom. Och är den sån så länge, det är en sån demonstration så behöver man inte vara orolig liksom då händer det ju ingenting.

Det var ju så ordnat och bra och vi fick backa jättemycket och vi fick ställa upp och det fanns personer som gick med sådana här megafoner och sa nu måste ni backa och allt det här. Och det var så snyggt och prydligt och fint. Vi gick där bara och sen hade vi lite, vi ropade lite sådär, som nån körde igång, sån där talkör och så: Lite, ropade vi så vi blev ganska hesa (skratt).

Det är inte de planerade demonstrationerna som man upplevde spårade ur utan de spontana. Även de andra två stora demonstrationerna upplevdes som i huvudsak disciplinerade,

men upplevelsen berodde på var i tåget man gick. Några berättar om provokatörer som bråkar med en del av demonstranterna men som de egna demonstrationsvakterna motar bort.

Vid den antikapitalistiska demonstrationen på torsdagen uppmanas demonstranter att överge marschvägen och gå mot Hvitfeldska istället. När det finns risk för urspårning tar några demonstranter på sig att frivilligt vara demonstrationsvakter.

Så jag sprang ut i gatan där och började stoppa folk och sa att det här inte var en demonstration va. Vi ska, vi har, vi har den här vägen ska vi ju gå /.../ då blev det så att jag eftersom jag stod där som en slags frivillig demonstrationsvakt och såg till att demonstrationen gick rätt väg.

Organiserande faktorer som demonstranterna anser förebygga kaos kan sammanfattas i sex punkter. (1) Maskeringsförbud, alla ska stå för sin åsikt. (2) Det skall klart framgå vilken eller vilka grupperingar som ligger bakom och har arrangerat demonstrationen. (3) Arrangörerna har gått ut före demonstrationen och klargjort vilka paroller som gäller i tåget, endast dessa paroller är tillåtna. (4) Arrangören har ordnat med demonstrationsvakter. (5) Arrangörerna har begärt polistillstånd. (6) Det finns en uppgjord marschväg som man håller sig till.

Detta tänkande står i bjärt kontrast till andra grupper av demonstranter som är emot all form av styrning, motsätter sig begäran om polistillstånd eftersom det finns en allmän demonstrationsrätt, inte anser att paroller ska vara uppifrånstyrda och är för spontana aktioner. Grupperingar är lösa nätverk, vilket gör att man inte kan tala om arrangörer.

Jag menar, bara för att detta arrangemang är mindre och kanske är mer marginaliserat så behö-

ver det inte vara i våldssyfte. Men det är ju lite den bilden som har spridits att så fort någonting annat försökte och försökte att organisera då så blev det nästan på förhand dömt som ett upplopp.

De är alltså inte grupper som i sig förespråkar våld, som arrangerar alternativa manifestationer. Men dessa gruppers principer leder lättare till kaotisering, som i sin tur kan leda till våldsamheter. Det finns olika åsikter om dessa grupper är organiserade eller inte. Några demonstranter säger att det inte handlar om spontana aktioner utan att de är väl förberedda, att det finns en ledning i "det svarta blocket".

Organisering ur ett polisperspektiv

Polisen beskriver den *organisation* som byggts upp med olika slags polisgrupperingar från så kallade "goa gubbar" (poliser med skärmössa, ljusblå skjorta och slips) till "vanliga" poliser, specialgrupper, specialenheter som skulle undsätta övriga poliser. Som tidigare nämnts höll inte detta utan de som skulle finnas som back up fick gå in nästan direkt.

Vi är trots allt lite mer utbildade än den vanliga polisen, lite mer skickade för att sätta oss in i såna här situationer, sen blev det kanske lite mycket för oss allihopa, men det är en annan sak.

Polisen beskriver hur de är organiserade för att motverka riskerna för enskilda ageranden, exempelvis i samband med provokationer.

Då är det ju mycket gruppens uppgift att hålla borta /.../ visst vi vart ju oerhört provocerade och på väg in i fällan och då hjälps man ju åt för när man kommit tillräckligt långt in i ilskan då är det ju svårt själv, då kanske man åker med, dom försöker locka ut en ur gruppen, ur kedjan, men då får man hjälpas åt där och hålla tillbaka.

Man beskriver också att det är ledningens uppgift att gruppera folk så att rätt person kommer på rätt plats och det görs från dag till dag beroende bl.a. på hur man bedömer dagsformen hos enskilda polistjänstemän.

Enligt den överenskommelse som gjordes med organisationerna innan demonstrationerna ägde rum, skulle organisationerna själva stå för ordningen och polisen beskriver att olika organisationer klarat detta olika bra. Vissa organisationer har exempelvis inte tillåtit maskerade deltagare att gå i sina tåg utan utestängt det "svarta blocket", vilket inte andra grupper gjorde på samma tydliga sätt.

Enligt poliser (och demonstranter) kunde de möten och demonstrationer som planerats genomföras. Däremot uppstod spontana demonstrationer och möten utan tillstånd. Polisen uttrycker att de även kan se mellan fingrarna när det gäller dessa otillåtna demonstrationer om de leder till en fredlig manifestation, men inte om de tenderar att urarta.

Diskussion kaotisering – organisering

Såväl demonstranter som poliser tycks dela uppfattningen att planerade demonstrationer och möten fungerat och att det som urartat är de aktioner som uppstått som spontana aktiviteter vid sidan om. Det tycks som om det finns två olika slags organisationsprinciper som skiljer inte bara demonstranter från poliser utan som även går som en vattendelare mellan olika grupper av demonstranter med olika syn på organisering. Det finns grupper som förordar planerade demonstrationer, med ordningsvakter, klart uttalade mål, tydligt angivet vem som är arrangör och vad som ska stå på parollerna. I likhet med poliserna upplever dessa demonstranter att de har en organisation i ryggen. De ser sig som en del av denna organisation, vilket tycks innebära en syn på ordning som överensstämmer med

polisens syn och som kan betraktas som en mer traditionell (modern) organisationsprincip. Såväl polis som demonstranter menar att det också finns demonstrationsdeltagare som står för en annan ordning, som kan beskrivas som ett postmodernt tänkande. Dessa demonstranter förordar nätverk och lösa icke-hierarkiska strukturer, spontana aktiviteter och ett mobilt och situationsstyrt organiserande. Detta kan uppfattas som kaotiskt med risk för att utvecklas destruktivt men kan även vara kreativt och konstruktivt.

Mellan de organisationer som delar polisens syn på organisation utvecklas ett samarbete som gör att de tre stora planerade demonstrationerna genomförs fredligt och följer den planerade marschvägen, även om försök till avstickare finns. Andra icke-hierarkiska grupperingar, som förordar spontana aktioner och individuella uttrycksmöjligheter har en organiseringsprincip som ligger mycket längre ifrån polisens organiseringsprinciper. Polisen och dessa grupper har också mycket svårare att förstå varandra. Aktioner som genomförs enligt dessa principer ses som ett hot av polisen, och de agerar utifrån detta. När människor börjar röra sig utanför de traditionella ramarna och inte följer de spelregler som anses gälla utan spelar andra spel med en annan slags styrning än regelstyrning, upplevs det som odemokratiskt och detta skapar oro och rädsla. Denna lösare organisation ger också större utrymme för grupper med syfte att provocera bråk.

När polisens organisation, som bygger på en hierarkisk ledningsprincip, slutar fungera bl.a. på grund av radiostörningar av internkommunikationen, uppstår ett kaos som skapar en annan ordning, där specialenheten med sin ledning tar över. Specialenheten är utrustad för och inställd på krigsprocesser inte på freds- och samförståndsprocesser. De är inställ-

da på att möta en motståndare, som de uppfattar som provokatör. Det uppstår alltså ett möte mellan specialenhetens organisering och motståndarsidan vars organisationsprincip beskrivs som att försöka "låta svansen leda". Provokatörerna går längst bak i demonstrationsledet och agerar genom att skapa det kaos utifrån vilket de kan agera. Denna grupp beskrivs av såväl demonstranter som poliser som såväl kaotiserande som välorganiserad.

Ryktesspridning bidrar till kaotisering medan information befrämjar organisering. Demonstranterna anser att poliserna skulle ha informerat mer och bättre, framförallt under de olika aktionerna. Poliserna tillstår att de är dåliga på att gå ut och ta en debatt, men menar att de många gånger är låsta av sekretessbestämmelser och därför helt enkelt inte *kan* informera.

Provocering – Avväpning

Det tredje motsatsparet som framträder i materialet är spänningen mellan att provocera och att avväpna. Processerna leder till helt olika utfall, "krig" och misstroende i det första fallet och "fred" och förtroende i det andra.

Provocering ur ett demonstrantperspektiv

Demonstranterna känner sig *hotade* från två håll, dels från polisen och dels från provokatörer som går in i demonstrantgrupperna. Stämningen i Göteborg beskrivs som mycket skrämmande, det finns en bakgrund av hot. Man hör polissirener och helikoptrar surra.

De stod liksom uppradade på den här bron med bröstet mot vattnet. Som jag minns det med sina stora plastskärmar och bildade någon sorts häck. Och sen tror jag att de bildade häck tvärs över också och polisbilar som passerade i bakgrunden och de här helikoptrarna. Det var lik-

som en känsla av kvävning samtidigt som den tankemässiga verksamheten, jag försökte ju lyssna på de föredrag som jag var där för att lyssna på.

Polisens utrustning bidrar ytterligare till skräckstämningen. Poliserna beskrivs som "legogubbar" eller *Tengilsoldater*, som inte går att nå eller kommunicera med. Speciellt upplever många demonstranter det skrämmande när polisen kommer marscherande och slår på sina sköldar.

Som Tengils soldater (skratt), jamen det var så de såg ut i Göteborg när de gick där och marscherade, opersonliga. Deras utrustning tycker jag eller när de slår med sköldar tycker jag är väldigt, det tycker jag är provocerande i sig och väldigt skrämmande.

Det är inte bara batonger, sköldar och vapen som gör att demonstranter upplever att poliserna är *väpnade* för strid, det är också containrar som stänger till gator, avspärningar etc. Detta gör att de känner sig maktlösa och infångade som i en fälla eller i en säck.

Götaplatsen, så iögonfallande var ju att alla tvärgatorna var avspärrade med containrar så att man var ju som fallor vet du. Enda utgången var ju ner emot Avenyn, de centrala delarna så att det vet man ju inte om det var någon särskild taktik, att de skulle läsas in eller nåt.

Även hundar ingår i den utrustning som gör att demonstranter blir rädda och känner sig hotade. Det finns en stark rädsla bland demonstranter över vad som kan hända och hur de riskerar att bli behandlade.

Jaa, hela tåget blev ju stående där på tredje gatan ifrån, uppifrån jaa Götaplatsen och vi stod i mitten där och på vänster sida av den här gatan efter

biblioteket så låg det ett stort parkeringshus och där upptäckte vi att polisen höll på att ladda upp och liksom fylla hela parkeringshuset med hundförare och skällande hundar och det ekade så hemskt.

Många demonstranter beskriver våldsamerter från poliserna som helt oväntade. De var totalt oförberedda på vad som skulle komma. Några demonstranter ger sig av till Hvitfeldska gymnasiet eftersom de hade vänner som sov där.

Avspärrat runt hela skolan och då så stod vi där uppe. Jag vet inte hur mycket, det var ett hundratal personer kanske. Och sen poliskedjor. Stod och skrek och visslade och vissla med visselpipor och sånt. /.../ Så kom de ju framridande med och så rätt som det var helt oförberedd var man ju, så gick de till anfall, poliserna ridandes rakt in i.

På fredagens förmiddag äger en spontan demonstration mot EUs ministerråd rum. Demonstranter beskriver hur poliser gick till attack mot en del av demonstrationen, det så kallade "svarta blocket", medan de schasade undan de som var äldre.

Ja, och sen strömmade polisen upp där och vi drog oss undan uppåt biblioteket och plötsligt och utan att det liksom hade hänt någonting från demonstranterna så anföll då poliserna med hundar. /.../ Då när polisen dök upp och började anfälla då drog ju de här upp sina munkjackor och täckte för ansiktet och en del började fly ner i den här tvärgatan, men där hade ju polisen då ställt upp med ridande poliser som skulle stänga in dem där.

Poliserna beskrivs som våldsamma och brutala. Några ungdomar beskriver hur poliserna på lördagens morgon gick runt och arresterade människor som satt på caféer eller gick på gatorna.

De bara haffade liksom och som de gjorde vad heter det? Ja kroppsvisitering, tryckte ner dem på marken liksom och slog. De var liksom allmänt våldsamma och så slängde de in i bussar och körde iväg liksom. Vi bara stod och vi fatta inte (skratt) för vi stod och kollade vi stannade ju och kollade och undrade.

Några ungdomar beskriver hur de vid Järntorget tänkte fråga poliserna om de fick passera.

Så vi tänkte bara gå fram och fråga om vi fick gå förbi. Och vi var hur många var vi, fyra stycken tror jag, så började de helt plötsligt å gå mot oss med sköldarna å slå med batongerna mot sköldarna och vi hade ju bara tänkt att gå fram och fråga om vi får gå förbi här.

En demonstrant sammanfattar sin upplevelse från Vasaplatsen så här.

Det mest talande, det är väl den här fredagen under gatufesten, där man egentligen kan sammanfatta det som att: de kom dit, anföll festen, folk slog tillbaka och fick övertaget över polisen, de avlossade skott, de fick övertaget igen. Men sen så återuppstod festen och den fortsatte och polisen, poliserna stack där ifrån.

Den skräckstämning som demonstranterna upplever sitter i även efter hemkomsten.

Det kändes mer när jag kom tillbaka hem tycker jag, just det här att man känner sig anklagad eller som ett villebråd på något sätt känslomässigt.

Även vissa demonstrantgruppers förberedelser inför demonstrationerna gör att demonstranter känner sig hotade. På Internet har man kunnat läsa uppmaningar till stenkastning och förstörelse. Men man menar också att denna förvän-

tan på att det ska bli bråk gör att polisen ser sådant som inte finns, exempelvis nämner man här att det aldrig upptäcktes några järnrör på Hvitfeldska trots att det uppgavs vara anledning till att man omringade skolan. Några demonstranter trodde att det skulle bli bråk på fredagen eftersom en grupp planerat att göra ett intagningsförsök av Svenska Mässans lokaler.

Jag tänkte att det måste ju vara väldigt känsligt för det är klart att polisen inte kan låta folk hålla på och klättra på de här staketen in till Svenska Mässan. Så att då måste dem ju stoppa.

Många demonstranter är helt eniga med poliserna att det finns provokatörer som går in i olika grupper och driver på. En demonstrant berättar från Prag hur en demonstrationen gått lugnt och trevligt till. Det var god stämning mellan polis och demonstranter, när plötsligt maskerade personer dyker upp från ingenstans.

Och de här maskerade bara dyker upp och börjar kasta grejer /.../ på poliserna. Då började våldsamheter där /.../ man undrar ju vilka de var som dyker upp alltså vad de är för några, det vet ju inte jag.

En demonstrant berättar om samma upplevelse i Göteborg.

Så hamnade jag i slutet på demonstrationen och upptäckte strax att där fanns det en svans som följde efter på olika sätt och provocerade demonstrationen bakifrån /.../ de försökte gå in i oss och provocera oss och få oss att gå bort där ifrån va och så småningom så var de mer och mer maskerade och de hade stenar i händerna snart så man visste inte vad som skulle kunna hända, skulle det bli stenkastning bakifrån in mot någonting.

När det gäller *stenkastning* finns det ett allmänt och starkt avståndstagande från demonstranternas sida.

Intill den dag, till när vi är så många att de som uppbär våldsmonopolet avstår från att använda det, intill den dag får man nog vara mycket försiktig om man ska kasta gatsten.

Det är ju så här svårt för polisen att inte låta sig provoceras i ett sånt, när det är folk som kastar sten mot en, då blir man ju förbannad det skulle jag blivit också om nån kom och kastade sten på mig.

Det tycks gå en mycket tydlig gräns just vid *stenkastning*. De flesta talar om det som en fullständig självklarhet att man aldrig skulle komma på tanken att kasta en sten. För de allra flesta är det en klart brottslig gärning. De som varit med vid konfrontationer med polisen eller sett dessa på mycket nära håll, uttrycker emellertid en förståelse eller har åtminstone förklaringar till varför vissa gått så långt att de kastat sten. Vi har fått exempel på tre tillfällen där demonstranter varit närvarande vid konfrontationer: (1) den spontana demonstrationen på fredagsmorgonen, (2) vid omringningen av Hvitfeldska gymnasiet samt vid (3) skottlossningen och *stenkastningen* på Vasaplatsen. Det finns äldre personer som inte själva kastat några gatstenar som försvarar de ungdomar som gjorde det. Om man har egna barn som har blivit utsatta för våld från polisen är man särskilt upprörd.

Eftersom vi har barn som också var där och hörde deras reaktioner och rädsla och vad de kände så var alla fruktansvärt upprörda. Alla tyckte att poliserna var förfärliga, som hade gjort det här, attackerat på det här sättet. Och när de då gjorde den här attacken uppe på Berzeliigatan så visste

jag, fullständigt omotiverat brottsligt anföll polisen, hade jag varit tjugo år så hade jag också blivit så jävla förbannad att jag också kunnat kasta sten på polisen. Jag tyckte det var ett så fruktansvärt grovt överfall ett brott mot grundlagsrättigheter. Jag är ingen våldsmänniska, men jag känner att om jag var i tjugoårsåldern så hade jag nog också dragits med. Jag tror inte att det var inhyrda huliganer som lurade med de andra. Utan det var en normal sund reaktion från ungdomarna /.../ Jag hade kastat min handväska för man hade kastat vad som helst för man har rätt att försvara sig, när man blir angripen utan att ha gjort någonting. Gatsten vet jag inte hur man får upp så det hade jag inte kastat.

En yngre person som är med utanför Hvitfeldska, när polisen stormar rakt in i folkmassan uttrycker förståelse för att man kan bli så provocerad att man kastar sten men har en spärr och tar därför inte till våld. Han beskriver rädslan och maktlösheten, samt impulsen att bara ta sig därifrån så fort som möjligt.

Jag har en kompis som snubblade och då sprang de rakt över honom och stod och slog på han så. Jag fick ju ett batongslag en sån här bit ifrån huvudet, jag stannade upp så när jag såg en kille som också ramlade och de sprang på honom, och ställde mig och skrek; "va sysslar ni med?" och då var det en polis som slog mot huvudet. Då sprang jag därifrån. Läskigt var det! /.../ Jag kände ju ett antal gånger att jag skulle vilja gärna kasta en sten på en polis där vid Hvitfeldska, men nu får man ju [inte], det var ju spärrat liksom.

En demonstrant som är med vid konfrontationen på Vasaplatsen beskriver situationen som två mobbar som slåss mot varandra. När kampen väl var igång upplevde deltagare som kämpade för en fredlig demonstration att det var omöjligt att göra något.

Jag hade ju också gått den här ickevåldskursen, men den kunde aldrig riktigt förbereda en på situationen. Sen när det inte sker någon kommunikation utan det är ju bara som två mobbar som slåss mot varandra: Jaa ett ställningskrig hela tiden, den ena sidan jagas bort och de jagar tillbaka dem och mitt i det hela, när man står och ser folk plocka upp gatstenar då finns det inget direkt man kan göra för det slutar ju bara med att man får på käften av båda sidor förmodligen, för polisen avbryter ju inte sin sina attacker.

Den här demonstranten ger alltså upp sina planer på att avväpna, men går inte in med våldshandlingar. Vi har alltså inte fått några exempel på demonstranter som har utövat våld mot polisen, men ju närmare man har varit en konfrontation som har upplevts obefogad desto större förståelse har man för dem som har kastat sten och kan också anse att det gjorts enbart i försvarssyfte. För de flesta är stenkastning dock något helt främmande som inte hör hemma i en demonstration.

Det finns nya inslag i bilden om man jämför med demonstrationer under tidigare år, som varit vanliga i Sydeuropa tidigare men som Sverige varit förskonat från. En deltagare säger att det har gått en nordsydlig linje där våldet har varit mer massivt i Sydeuropa. Där har man också tidigare börjat med särskilt utrustade insatsstyrkor, vilket nu även finns i Sverige. Man kan alltså se att det finns en upptrappning på ömse håll.

De är ju tungt beväpnade och tränade och de är ju så att säga elit och de finns ju i jaa hela Europa den typen och det är ett nytt fenomen. /.../ Det har ju varit en ganska klar nord sydlig del jag menar på 60-talet jag har bilder på när människor slängde gatstenar och sånt där också va så det fanns. Men vi tänkte väl mer på Frankrike, Italien och i någon mån Belgien va, Sverige har varit förskonat.

Vissa episoder ses som startskott som triggar en våldsam händelseutveckling. Inringningen av Hvitfeldska gymnasiet på torsdagen den 14 juni, ses av många demonstranter som det startskott som utlöser våldsutvecklingen. Även händelserna på Vasaplatsen betraktas av många som ett startskott. Startskott från demonstranternas sida, som sätter igång en händelseutveckling, kan vara att någon tar på sig en huva.

De passerade alltså bara förbi de här poliserna och fortsatte ner på gatan. Då och det var helt öppet så man såg faktiskt hur det hela utspelade sig då. Och då var en utav killarna så dum att han tog på sig den här omtalade kapuschongen och det var startskottet. Då rusade fyra poliser och tog hand om de här killarna och tryckte upp dem mot en husvägg.

Ett tecken kan också fungera som ett startskott.

Där stod de och höll ner en kille mot marken liksom. /.../ Och så gick han [polisen] fram till en och sa "du ska också med". Hon bara gick ju, bara förbi på gatan liksom. De var helt sjuka alltså, det var så hela tiden: Näe hon hade ställt sig och kollat liksom mot polisen och då eller gjort nåt tecken förmodligen och undrat vad han håller på med förmodligen.

Annat som har triggat igång händelseutvecklingen är SMS-meddelanden på mobiltelefon. Demonstranterna upplever att även mycket oskyldiga meddelanden fått oerhörda konsekvenser för de inblandade i form av fällande domar för uppvigling.

Provocering ur ett polisperspektiv

Misstron hos polisen finns med från början. Tidigare erfarenheter av vad som kan hända vid större folksamlingar som demonstrationer eller fotbollsmatcher har skapat en hotbild.

Jag hade helt klart för mig att det inte går att klara det här utan att det blir konfrontation någon gång, det var jag ganska säker på utav gammal erfarenhet så att säga.

Vi är ju såna grupper som sätts in, fotbollsmatcher har vi haft, nazistdemonstrationer, det ena med det andra, det är väldigt lätt att sånt här händer.

Även historiskt från tidigare möten har det ju varit våldsamheter runt i Europa och andra världsdelar så varför skulle lilla Göteborg bli förskonad.

Scenarier som utmålats via Internet har skapat virtuella bilder av vad som skulle kunna hända. Dubbelheten mellan att förbereda sig för krig och samtidigt arbeta för fred återspeglas även i den beredskap polisen hade, där det bakom vanliga poliser i sedvanlig uniformering fanns hög beredskap för "krig". Exempelvis sattes en så kallad insatsstyrka med helikoptrar in. Hotbilden bekräftas och förstärks genom bilden av maskerade demonstrationsdeltagare, som laddat upp med gatssten och som möter de poliser som sätts in när den vanliga polisen inte klarar av situationen samt genom den ryktesspridning som sker om bl.a. beväpnade utländska demonstranter på Hvitfeldska gymnasiet.

Polisen ger exempel på *triggande* situationer, där deltagare kryper upp i ansikten och genom olika tillmälen som nazistsvin och liknande och gör allt för att få dem att ta till batongen.

Att de själva skulle utgöra en *triggande* faktor med sin utrustning ställer de sig däremot frågande till. Hjälm, visir och sköldar tillhör uniformen. Samtidigt finns en medvetenhet om att det genom maskering och uniformering sker en *avidentifiering* som möjliggör våldshandlingar.

*Att dom *avidentifierar* oss är ju uppenbart och jag tror även att polisen till viss del *avidentifierar* för att de skall kunna agera, för att de allra flesta människor har ju ett motstånd kanske till att agera mot andra människor, så jag tror att det blir en *avidentifiering*...*

Polisen beskriver en kamp mellan *professionalisering* – att göra sitt jobb och att vara människa men också mellan *professionalisering* och *ideologisering* (politisering), där man ser sitt arbete som ideologiskt obundet.

Jag håller på med befälsutbildning och konflikt-hantering och där har vi tagit upp den här frågan och en kille berättar då att han hade två judiska poliser, de var judar, dom skulle ut och skydda Arafat och då kom dom i konflikt och för en gångs skull lät man dom få en annan uppgift. Jag har inte gillat alla människor som demonstrerar men mitt sanna utgångsläge är att jag gör mitt jobb, jag dirigerar trafiken, jag stoppar dom som vill slå nazisterna, jag är ingen nazist för det. Min uppfattning och det tror jag rent allmänt bland poliser är att vi gör det här jobbet och sen går vi hem.

*Hade jag haft de där två poliserna som sagt att jag går inte ut och skyddar Arafat för att jag är jude, då hade jag sett till att dom inte skulle vara poliser, för det där är oprofessionellt, vi ska ha en sån *professionalism* att vi gör precis som vi brukar göra /.../ Om den ena sidan säger jävla nazistsvin och en andra jädra kommunistpolis, då är jag nöjd, då har jag lyckats med mitt uppdrag.*

Polisen ger uttryck för att i en demokrati får man framföra vilka åsikter som helst. Där finns inga gränser och det gäller alla. De skall som poliser inte ta ställning i sakfrågan utan ge båda sidor möjlighet att framföra sina mot varandra stående åsikter. Däremot helgar inte ändamålet medlen, d.v.s. man får inte använ-

da sig av icke-demokratiska metoder som våld av olika slag, därmed heller inte stenkastning.

Avväpning ur ett demonstrantperspektiv

Demonstranterna har förberett sig genom anti-våldskurser för att kunna avväpna och passivisera andra demonstranter. De vittnar både om hur de har lyckats och misslyckats.

Jag sprang fram och försökte liksom, det var en vältränad maskerad person som kom, dök upp vid sidan av tåget när det här höll på att upplösas just. Jaa, och det som var så märkligt det var så underligt för att jag sprang fram och försökte rycka av den där gatsten ur handen, men den satt som en så här fastklistrad.

Han blev alldeles ställd för att jag drog ner hans mask och tog hans sten och sen, va fan, är det ditt enda jävla argument skrek jag till honom och han på nåt sätt inte riktigt kunde ta det.

Eftersom det fanns förbud mot masker i en del av demonstrationstågen blev det en uppgift för demonstranterna att hålla tåget maskfritt.

I den här "Nej till EU demonstrationen" så var det ju förbud för maskering /.../ och då gick bara andra demonstranter fram och sa hörrödu vi har inte masker i det här tåget och då tog dem av det alltså. Det måste va från demonstrationen själv. Jag tror inte på lagstiftning eller någonting utan det måste gå den vägen.

Att hålla sig lugn och inte springa är också en taktik som används för att visa att man inte är beväpnad och upplagd för bråk.

Då började dom helt plötsligt å gå mot oss med sköldarna å slå med batongerna mot sköldarna och vi alltså vi hade ju bara tänkt att gå fram och

fråga om vi får gå förbi här ...men vi försökte gå lugnt så här vi ska inte börja springa vi ska gå lugnt men det var väldigt jag tycker det var väldigt obehagligt.

Ungdomar som inte vill uppfattas som att de tillhör extrema grupper undviker medvetet att använda svarta luvtröjor, även om de använder dessa i vanliga fall och lämnar mössorna i bussen. Andra är beredda på att det kan bli bråkigt och har tagit oömma kläder på sig.

Avväpning ur ett polisperspektiv

Utifrån den hotbild som finns försökte polisen förbereda ett lugnt möte genom att på ett tidigt skede ha kontakter och förhandlingar med ledningen för de olika organisationerna.

Vi hade hela spelet, vi hade en grupp poliser som arbetade en lång tid före och lärde känna de olika organisationer och ledarna och gjorde det jättebra...

Poliser ger samtidigt exempel på hur de lyckats skapa möten och komma till tals med demonstranter för att höra hur de resonerar och att man också har lyckats avväpna motparten genom sådana samtal. Polisen har även förhandlingar med organisationerna i samband med händelserna vid Hvitfeldska gymnasiet och där ligger det som en polis säger fullt av dessa gatstenar som föranleder följande diskussion.

Man har en diskussion under tiden man är däruppe och man pratar med dom här o där var då människor från 35–70 år, fem stycken som hade demonstrerat och man säger då att det är inte klokt att de skall ha kastat de här stenarna och man tittar på de här och ondgör sig över det här då. Men då säger en dam att jag tror inte att ungdomarna förstår att det här kan skada med en sån här sten. Men herregud sa jag till henne,

tror du att dom är helt dumma i huvudet, ta en sån gatsten, lyft upp den och känn på den, tala sen om för mig att man inte förstår....

Samtidigt finns en misstro mot möjligheten att komma till tals genom avväpnande samtal utifrån tidigare erfarenheter.

I början av min tid som polis trodde jag i min dumma enfald att man skulle kunna prata, men får man ett par goa smållar och det gör rejält ont så märker man att dom här smållarna vill jag inte ha någon mer gång och då börjar man kanske att jobba lite annorlunda...

Diskussion provocering – avväpning

Såväl demonstranter som poliser ger otaliga exempel på hur de blivit utsatta för provokationer och båda sidor tycks medvetna om vikten av att inte låta sig provoceras till att göra sig skyldig till en våldshandling, då detta legitimerar den andres våldshandlingar. Provokationer kan vara medvetna eller omedvetna. Det som provocerar demonstranterna mest är polisens kravallutrustning, skölddunkande och brist på kommunikation. För polisen är detta endast en normal och nödvändig arbetsklädsel. På samma sätt som svarta luvtröjor av polisen kan uppfattas som försök till maskering, men som av ungdomar ses som normal klädsel.

För de som vill provocera finns en medvetenhet om att man genom att få den andre att börja har ett alibi för att "slå tillbaka". Frågan om vem som började blir en huvudfråga och där står åsikt mot åsikt. Det finns exempel på demonstranter som varit eller varit nära en konfrontation med polisen, som har ändrat sin sociala identitet och försvarar stenkastare eftersom de anser att polisen attackerade först. Men det finns också exempel på demonstranter som blivit indragna eller varit nära som inte ändrat sin sociala identitet, de ser sig

fortfarande som fredliga demonstranter och tar avstånd från dem som har brukat våld. Såväl poliser som demonstranter beskriver hur de har sina egna grupper i ryggen, bokstavligt eller bildligt, när det gäller att inte låta sig provoceras och att inte ta till våld.

När en av parterna, i detta fall demonstranterna, görs ansvarig (t.ex. genom massmediernas beskrivning) i detta komplexa spel utgör denna orättvisa ytterligare en provokation. Det som beskrivs av såväl demonstranter som poliser liknar det som händer i länder där man är i krig med varandra och där ömsesidiga kränkningar blir en del av vardagen. Man tillskriver den andre makt, och sig själv maktlöshet. Poliserna som har rätt att ta till våld, upplever sig samtidigt vara bakbundna som tjänstemän. Demonstranterna som inte har rätt att ta till våld men är mer fria att följa sin personliga övertygelse uppfattar sig vara i underläge.

Ensidig – Mångsidig bild

Hur uppfattade demonstranter och poliser att de själva och händelserna i Göteborg framställdes i nyhetsmedierna? En ensidig presentation innebär att man uppfattat massmediernas rapportering som tendensiös, medan mångsidig presentation innebär att man uppfattar att olika perspektiv givits utrymme.

Ensidig – mångsidighet ur ett demonstrantperspektiv

Demonstranterna upplevde att det bara var en bild som kom fram i massmedierna och till folk i allmänhet. Det var den förstörda Avenyn. Svenska folket fick uppfattningen av att det hade varit fullt krig genom de bilder av förödelse de fick se. Demonstranterna upplever att de har blivit kategoriserade genom medierna. Medierna har klumpat ihop alla demonstranter till en grupp och allmänheten har fått en bild av att alla som var i Göteborg var ligister, huliganer och terrorister. När

demonstranterna kommer hem möts de av en misstänksam attityd från människor som säger: "Har ni varit i Göteborg och bråkat?" Man väljer vem man pratar med, säger man, för att inte bli stämplad som terrorist.

När man kom tillbaka till skolan och sa att man varit nere i Göteborg då trodde de ju direkt att man sprungit runt och kastat sten och hållit på, för det var ju det man hade sett och hört.

I och med mediernas kategorisering av demonstranterna tror man att bilden av EU-motståndare blivit mer negativ än tidigare. Detta betyder att sådana som i och för sig är negativa till EU, men aldrig deltagit i en demonstration, nu får svårt att se sig som presumtiva demonstranter. Det här innebär också att de som definitivt vill ha fredliga demonstrationer blir rädda och stannar hemma. Därmed ökar risken för att demonstrationer i framtiden blir våldsamma. Det finns tankar om att detta är en medveten strategi från någon eller några som inte vill ta EU-kritiken på allvar och därför önskar att EU-motståndare ska ses som bråkmakare.

Rapportering i medierna får stor betydelse för hur demonstranterna upplever att de har möjlighet att få sitt eget agerande och budskap begripligt och accepterat av andra. Alla journalister, kameror och TV-inspelningar bidrar till att ge en upplevelse av överklighet. Demonstranter upplever det som om de varit med i en filminspelning. Men i efterhand när de ser uppspelningen ser de en annan film än den som de själva varit med i. Detta gör att de tappar tilltro till massmedierna.

Vilken liten makt man egentligen har jämfört med de från medierna som verkligen bestämmer vad som är [ohörbart] och framför allt att efter Göteborg så tar jag alltid upp en tidning på ett helt annat sätt än jag gjorde innan.

Många påpekar att i och med TV programmet *Uppdrag granskning* kom en annan bild fram. Men även här uttrycks förvåning över att en bild som först naglats fast, sen över en natt kan vända 180 grader. Det är som att ingenting är sant förrän det har visats på televisionen, säger en deltagare.

Det är ju lite talande för mediasituationer, åtminstone under de där dagarna och hur det här påverkade hela stämningen runt det hela. När folk som bor där kommer fram till en och säger att vi hoppas eran jävla kompis dör och så jävla synd att de inte sköt ihjäl en och så vidare.

På grund av den här bilden vågar de inte berätta för vänner och bekanta vad de har varit med om, för att inte bli stämplade som huliganer som försvarar stenkastning.

De tre stora demonstrationerna varav den största samlade 20 000 – 25 000 personer, och var helt fredliga kom bort i rapporteringen. Det gjorde också alla de talare från Europa som uppträdde på Forum och Världshuset, samt de politiska talen. Många har mått mycket dåligt av att det som de själva upplevt inte har kommit fram, att deras verklighet inte har tagits på allvar.

Jag säger ju inte att det inte är folk som är där bara för att bråka det är det ju men det var ju en otrolig minoritet. Men de flesta svenskarna vet ju fortfarande inte om att det var en sån jättestor demonstration [...]/ en fredlig demonstration som är den största demonstrationen i Sverige sen 1974.

En demonstrant som sett hur polisen gått till attack mot det "svarta blocket" i demonstrationen och föst ungdomarna framför sig, får sedan höra hur en åskådare som inte sett förspellet beskriver förloppet i radio. De har helt olika bilder.

Den här bibliotekarien, hon har blivit då uppspelad i radio så så här: "Jaa titta här nu", sa hon, "nu kan de väl inte säga att de inte använder våld de här ungdomarna". Då hade allt det här som vi just berättat passerat och det hade hon inte sett när de blev anfallna på det här sättet då och en del blev nerknuffade i en grop bredvid den här tvärgatan. De höll batongerna så här runt, mot halsen på dem och de höll på att kvävas nästan.

Demonstranterna tycker att massmedierna i huvudsak ger polisens bild av situationen.

När jag sett en människa bli skjuten med skarpa skott eller jag såg inte just skottögonblicket men efterdyningarna och det som hände runt omkring. Och man dagen efter ser en ser en löpsedel som hänger vid tobaksbutiken där det står att flera har blivit skottskadade i nytt våldsamt upplopp och sen är det en stor bild på en polis som ligger ner på marken. Över huvud taget hur media helt och hållet...

Ensidig – mångsidig presentation ur ett polisperspektiv

Även polisen uttrycker missnöje med att medierna inte ger en rättvisande bild av händelserna i Göteborg. Man menar att dessa först givit en positiv bild av polisens agerande, men sedan på olika sätt misskrediterat polisen. Man menar också att polisen själv är dålig på att gå ut och ta en debatt, vilket man förklarar med att sekretessbestämmelser gör det omöjligt för polisen att uttala sig i och med att en förundersökning inleddes.

Massmedia är väldigt bra på att skapa olika former av rubriker tänkte jag på när P [en annan polis] var inne och pratade om olika betydelser av terrorist, aktivist, det är lite grand de olika poporden för tillfället /.../ då skapar man ju lite olika bilder i folks medvetande, som kanske inte alltid är hundraprocentigt sanna heller.

Så massmedierna har en stor roll i detta sammanhang och det har vi sett ett antal gånger förut.

Slutsats rörande ensidig presentation – mångsidig presentation

Såväl polis som demonstranter anser att de har blivit ensidigt presenterade i mediernas rapportering från händelserna i Göteborg. Från demonstranternas sida beskrivs medierna som den viktigaste kategoriseringskällan. Det är därifrån allmänheten får sin information och därigenom sitt sätt att se på demonstranterna. Polisen anser att de blev positivt beskrivna i direkt anslutning till händelserna i Göteborg, medan det senare kommit fram mer negativa bilder, medan för demonstranterna är det tvärtom. Det som var kärnan, EU-mötet och protesten mot EU, de stora folkliga och fredliga manifestationerna kom bort. Kvar på näthinnan fanns en förstörd paradgata.

Fred och krig

Såväl demonstranter som poliser tycks mena att händelserna i Göteborg paradoxalt nog kan beskrivas som både *fred* och *krig* genom att planerade demonstrationer och möten utvecklades till ordnade fredliga manifestationer medan det som skedde utanför protokollet utvecklades till kaotiska våldsamheter och krigiska scener. Varken demonstranter eller poliser anser att nyhetsmedierna givit en rättvisande bild av det som hände utan att dessa i rapporteringen fokuserat på "kriget", vilket givit en ensidig och definitivt felaktig bild av det som hände.

Demonstranterna är känslomässigt berörda och stolta över att vara med i ett sammanhang där så många gör gemensam sak. I den stora Nej till EU-demonstrationen fanns inga maskerade personer, den var helt fredlig. Stämningen på Fritt Forum beskrivs som paradisk. Det hela ses som en glad karneval

med mycket musik, ett meningsfullt budskap och massor av intressanta föreläsningar. Yngre och äldre samlas, deltar och umgås. Både yngre och äldre demonstranter beskriver stämningen som härlig, cool, gemytlig, vänlig, demokratisk. Man menar att det blir en särskild stämning när 20 000 människor tågar tillsammans.

Dessutom alla typer av människor som går runt på ett litet lastbilsflak och talar fritt ur hjärtat om vad de anser om EU och hela den politiken. Jag blir alldeles rörd, det var en sån otrolig folklig bredd, en bredd som aldrig annars kommer till uttryck i vårt samhälle. Det finns ingen plats för den, men plötsligt fanns det plats.

Det här Fritt Forum och det fanns också något som hette Världshuset. Det var ju en massa spännande föredrag och diskussioner hela tiden. Det var folk som satt och pratade och diskuterade om sånt här, framtidsfrågor alltså, man kunde slå sig ner var som helst och sitta och prata och så det var som ett mönster, en dröm liksom motsvarigheten till Jehovas vittnens broschyrer om hur det är i paradiset ungefär. Men om man tänker på hur demokratin skulle vara med alla åldrar och allting.

Själva demonstrationen var som jag hade förväntat mig. Ja, det var så härligt och lugnt och en härlig manifestation så att säga. Kände jag det va jag var stolt över att vara där.

Det var händelser vid sidan om som urartade: en spontan demonstration som blev attackerad, omringningarna av Hvitfeldska gymnasiet och Schillerska gymnasiet, samt festen på Vasaplatsen. Demonstranterna använder sig av krigsterminologi när de beskriver dessa skeenden. Förödelserna på Avenyn beskrivs som en krigsskådeplats. Fritt Forum får status som en antimilitariserad zon. Demonstranterna känner sig jagade, som flyktingar.

Det värsta med alltihopa var att polisen dök upp och de slog till, och de dök upp och de slog till, och vi kände oss som jagade djur hela eftermiddagen ända till vi kom till det här Forumområdet. Där man har lyckats utverka den här amnestin för området. Det var precis som att tänka sig ett ockuperat land där det kommer soldathordar och slår till så man är tvungen att springa /.../ Vi kände oss också jagade fastän vi var ju varken unga eller svartklädda eller gapiga.

Det var som två mobbar mot varandra för det blev ju det till slut både polisen och demonstranterna reagerade på liknande sätt. Och en ska skydda ens kompisar mot att få en sten. Då började polisen kasta sten till slut så desperata och så dödströtta är de. Det är ju uselt skött det är ju otroligt att inte polisledningen på nåt sätt förhörs om det här, att det blir nån rättegång alltså det är ju inte klokt.

Polisen menar att det t.o.m. var värre än i krig, för i krig finns det regler och lagar som ska följas. Det ska klart framgå vem som är motståndarsoldat.

Tittar du på lagstiftningen i krig, pekar den klart ut hur du inte får göra. Det skall synas på dig att du är soldat, du skall inte utnyttja vissa byggnader för att kunna göra bakhåll från osv.

Det är således två processer som pågår samtidigt och parallellt, en fredlig och en krigisk. Detta kan förstås utifrån de olika delprocesser vi tidigare beskrivit. Krigsprocesserna samverkar och leder fram till krigsliknande skeenden. Den ömsesidiga kategoriseringen leder till att polis och demonstranter betraktar varandra eller valda delar av den andra gruppen som hot och uppträder därefter med provokationer, som leder till kaos och sammandrabbningar. Mediernas upplevda ensidiga presentation förstärker den effekten. Kaos, i sin

tur medverkar till ryktesspridning som förstärker effekten av kategoriseringen. Samtidigt pågår en fredsprocess. Såväl polis som demonstranter nyanserar den andra gruppen. De ser inte hela gruppen som ett hot. *Organisering* av demonstrationer gör att dessa flyter bra, förhandlingar och demonstranternas *avväpningar* inom de egna leden skapar en ömsesidig respekt mellan polis och demonstranter. På så sätt kan olika bilder komma fram.

Krigsprocesserna hänger ihop med en förlorad tilltro till demokratiska fri och rättigheter, och en förlorad tilltro leder i sin tur till krigiska processer. På samma sätt som fredsprocesser hänger ihop med en bibehållen tilltro och tilltron i sin tur leder till fredliga aktiviteter.

Förlorad tilltro ur ett demonstrantperspektiv

Den förlorade tilltron, hos demonstranterna, gäller samhällets svårigheter att låta medborgarna utöva sina demokratiska rättigheter genom folkliga manifestationer. Den förlorade tilltron gäller *specifikt demonstrationsrätten, politiker, rättsvisan och polisen*. Många uttrycker att det inte är händelserna i Göteborg som fått dem att tappa tilltron till det demokratiska samhället utan en utveckling under de senaste tio åren. De har alltså redan tappat tilltron innan de kommer till Göteborg. De menar att det finns en maktelit som alltmer avskärmat sig från folkopinionen, genom att viktiga politiska beslut inte fattas i demokratisk ordning utan på konferenser med näringsliv och inom EU. Därigenom menar man att klyftan växer mellan makthavare och vanligt folk, vilket leder till att polisen måste skydda makthavarna. De uppfattar att man inte längre har någonstans att vända sig med sin kritik. Man kan alltså säga att det egentligen är en förlorad tilltro till *demokratin i stort* som har lett till

att demonstranterna kommit till Göteborg för att visa på detta.

Demonstranterna tror emellertid att den bild som har visats i medierapporteringen av Göteborgshändelserna har gjort att folk i allmänhet har blivit mer negativa till EU-demonstranter och till vänsterpolitik, vilket ytterligare ökar frustrationen av att inte kunna nå fram med sin kritik. De tror att många blivit mer rädda för att uttrycka sina politiska åsikter genom demonstrationer efter Göteborg. Sådana som hyser oro inför EU men tidigare inte demonstrerat kommer inte att våga delta i en demonstration i framtiden. De är också oroliga för att "de som är ute efter en kick och tror att aggressioner är ett sätt att visa en politisk åsikt" får större utrymme i framtiden och att de fredliga inte vågar sig ut.

Däremot så är det ju en rättighet att demonstrera, och den jag tror att folk kanske blir mer osäkra på om de vågar demonstrera efter det som har hänt i Göteborg. Jag tror att det kan påverka vanliga människor som inte brukar demonstrera och så, alltså som bara vill gå i en fredlig demonstration tror jag är mer rädda.

Demonstranter upplever att polisen kränkt demonstrationsfriheten och att de nu har mer mandat än tidigare att göra detta trots att demonstrationsfrihet är inskrivet i grundlagen. Även omringningen av Järntorget upplevs som en kränkning av demonstrationsrätten.

En rejält grov kränkning mot demonstrationsrätten. När man utan, människor har samlats på ett torg [Järntorget]. Plötsligt så kommer poliser från alla håll och omringar det hela. De slår på alla som står för nära dem. Sen så hålls man där i fem timmar och folk uppmanas att överlämna sig till polisen frivilligt. Och de som gör det blir sen bortkörda i bussar och inlåsta i

såna här, ja inte ens celler, utan jättelika stålburar /.../ Här var det ju en omringning och sen en utplockning och man fick ju över huvud taget inte gå där ifrån utan att bli gripen.

Det råder delade meningar om huruvida folk i allmänhet blivit mer eller mindre positiva till EU genom händelserna i Göteborg, d.v.s. om demonstrationerna påverkat opinionen eller om händelseutvecklingen varit sådan att det fått motsatt effekt. Många tror att fler blivit positiva medan andra, särskilt yngre, tror att det är tvärtom, att tonåringar blivit mer negativa till EU för att det är så toppstyrt och att politikerna "sitter och äter fina middagar, medan folk på gatorna får stryk".

När all diskussion koncentreras till förstörelsen och de stora demonstrationerna kommer i skymundan, förstärker det uppfattningen att sedan Sverige gick med i EU är politikerna egentligen inte intresserade av att lyssna till opinionen och beslut fattas inte längre i demokratisk ordning. Man känner det som att politiker med berätt mod bestämt sig för att strunta i opinionen. Framförallt riktas kritik mot politiker för att det var så frånvarande vid demonstrationerna i Göteborg.

Var är politikerna och vilket ansvar tar de? Vår regering, vår statsminister, vår riksdag och alla de. Poliserna är ju underställda regering, riksdag och allting och ska skydda medborgarna. Det är ju inte demonstranter mot poliser egentligen utan är ju demonstranter mot den politik som förs och vad tar de för ansvar?

En politiker som var med i Göteborg och höll tal efter demonstrationerna hyllas för detta men får andra att tappa förtroendet på grund av att poliskårens agerande togs i försvar.

Rättegångar och domar mot demonstranterna anses orättfärdigt höga och betraktas som politiska. Det faktum att förundersök-

ningen mot polisen som sköt en demonstrant läggs ned återkommer som den faktor som gör att man slutgiltigt tappar förtroendet för rättvisan. Många av demonstranterna uttrycker en oro för att de riktigt unga har tappat förtroendet för samhället och därför går med i våldsinriktade grupper. De berättar om en kvinna som hela sommaren försökt prata med ungdomar som var på väg in i en extremgrupp. Ungdomarna ansåg att de straffas så hårt medan poliser går fria. När beskedet kom att förundersökningarna mot poliserna som sköt lagts ned, var hon beredd att ge upp, eftersom ungdomarna helt klart fick vatten på sin kvarn. Många återkommer till att det inte finns någon likhet inför lagen.

Han blev skjuten på grund av att en polis blev så jävla förbannad, han hade fått gatstenar på sig, han hade skjutit varningsskott och till slut så tålde han inte mer utan då sköt han. Men att det över huvud taget ursäktas. För jag menar, samma ursäkt har ju kommit, från de människor som nu döms till långa fängelsestraff att "jag blev slagen av polis, jag blev attackerad, till slut blev jag bara så jävla förbannad, så att jag ville slå tillbaka, jag ville hämnas" Och det är ju i princip exakt samma sak /.../ Det verkar ganska konstigt att man ursäktade det hos poliser som ändå har en lång utbildning och borde vara tränade för att inte balla ur.

Rädslan och osäkerheten över att inte bli rättvist bedömd ökar efter händelserna i Göteborg. Man tror att man kan bli fälld utan att det finns egentliga bevis. Demonstranter frågar sig om de överhuvudtaget vågar säga inför en polis att de varit i Göteborg och sett vad som hänt.

Det uppstår också *konspirationsteorier*. De flesta vill hålla sådana ifrån sig, men återkommer i bisatser om anspelningar på att makten medvetet blundar för att nå sina syften. När

Avenyn förstörs på tio minuter av personer som slår in fönster sätter eld på papperskorgar och välter allt som går att välla, undrar många varför det inte fanns någon polis där som kunde stoppa förödelserna.

Om man tittar på det här i efterhand så finns det inget i hela den här händelsen som blev en så bra propaganda som just att avenyn slogs sönder och samman och framför allt då att svarta blocket efter den antikapitalistiska marschen drevs just upp emot Götaplatsen och mot Avenyn där det fanns fri väg att springa ner och slå sönder allt i sin väg och också gott om gatstenar.

På samma sätt säger en demonstrant att poliserna var helt plötsligt försvunna efter att först ha ingripit mot gatufesten på Vasaplatsen. Trots att polisen är försvunnen och gatufesten fortsätter, sker ingen förstörelse den natten. Demonstranten frågar sig vad det egentliga syftet med polisningripandet var.

Det är många faktorer som spelar in, och en utveckling som pågått under en längre tid när det gäller tilltron till polisernas insatser, t.ex. menar man att Schengenavtalet, de nya ansatsstyrkorna och terroristlagstiftningen givit upphov till godtyckliga gripanden och en fortlöpande våldsspiral. Det framgår dock klart att ett resultat av händelserna i Göteborg är just en förlorad tilltro till polisen. Detta beskrivs framförallt som en känslomässig upplevelse. Många beskriver att de tidigare haft inställningen att polisen i andra länder kan vara brutal, men inte den svenska polisen. Man trodde att det fanns enstaka poliser som kunde spåra ur, men att detta i så fall utreddes och fick en påföljd. Före Göteborg var många oroliga för att det skulle kunna bli bråk men trodde att det då bara skulle röra mindre grupper. Framförallt säger demonstranterna att de inte trodde att "polisen skulle börja."

Innan jag åkte dit så hade jag ändå ett förtroende för polisen. I Malmö där de gick in och attackerade en demonstration. Men jag tänkte ändå att det fanns väl kanske skäl till det och eller så var det ett väldigt dåligt beslut och så fanns det vissa rötter som började slå på folk och så. /.../ Det var ju liksom att innan så hade man alltid tyckt att polisen åtminstone någorlunda stod på ens sida. Det fanns rötter som ballade ur och så, men inte på det här viset, att det så systematiskt skulle vara en konfrontativ taktik, som hela tiden bara eskalerade våldsspiralen och spädde på våldsamheterna.

Mycket arbete har lagts ned på en kontaktgrupp mellan polis och demonstranter, för att skapa ett ömsesidigt förtroende. Man hade förberett sig och det fanns kontaktpersoner om något skulle inträffa. När järncontainrar ställts upp kring Hvitfeldska gymnasiet utan att kontaktgruppen informeras, då hade förtroendet brutit en gång för alla menar man.

Jag hade aldrig förväntat mig att polisen skulle slå till först av alla. Mot en skola där då folk bodde, dit de hade blivit ditskickade av kommunen för att bo, på det här stället. Och så plötsligt omringade man alla dessa, vet inte om det var 400 till 700 personer eller vad det är för siffror som pratas om. Och de flesta har ingen aning om varför de över huvud taget hålls där inne.

Den förlorade tilltron innebär att demonstranterna nu är rädda för polisen och anser att de måste akta sig och hålla sig undan. Det här gäller demonstranter som inte själva deltagit i våldsamheter men som har sett det som har skett. Demonstranter beskriver hur de chockats och hur de nu grips av skräck bara de ser en polis. Det finns en känsla av rättslöshet och att polisen kan göra dem illa.

Man reagerar mer nu när man ser en polisbil, då reagerar man på ett helt annat sätt än vad man gjorde innan tycker jag i alla fall. Man blir så där, kommer en sån, det känns lite mer som Tengils soldater.

Många oroar sig för hur ungdomar som blev utsatta för polisen reagerar och ser det som en fara för demokratin när ungdomar tappar förtroendet för polisen.

Men jag kan ju förstå också många ungdomar jaa som de här stackarna på Schillerska gymnasiet som släpas ut och får ligga i leran i nå'n timme. Kastas ut utan kläder ordentligt och får irra hela natten. Jag menar vad ska de ha för syn på poliserna efter det?

Det fanns inga tankar om att polisen var där för att skydda demonstranter eller se till att lagfästa rättigheter kunde efterlevas, utan man ser polisens uppgift som att skydda mötet.

Förlorad tilltro ur ett polisperspektiv

Precis som demonstranterna uttrycker poliser-
na att deras tankar om vad som skulle kunna
hända i Göteborg påverkats av tidigare hän-
delser i samband med demonstrationer, såväl
nationellt som internationellt. De uttrycker
bristande tilltro till svenska EU-politiker, som
genom sina uttalanden om hur det skulle bli i
Göteborg styrt polisens arbete och förhindrat
ett professionellt polisiärt förberedelsearbete.

Före EU:s toppmöte går vår statsminister ut i TV och säger att i Göteborg skall det bli ett lugnt möte, då lägger han ribban på nivån här och då försöker man göra ett lugnt möte av det fast sanningen är inte den, möten är inte lugna längre, inte efter Amsterdammötet, då ändrade alla möten karaktär totalt, här körde man på med skyggglappar, det politiska Sverige och säger det ska bli lugnt.

Man antyder att det finns andra intressen av att förstöra EU-mötet och att de grupper som lyckats förstöra också har lyckats förstöra möjligheten att genom demonstrationer föra fram en åsikt och skapa en opinion. Till skillnad från demonstranterna ger inte polisen uttryck för att händelserna i Göteborg skulle ha fått dem att tappa tilltron till människors möjlighet att demonstrera. Misstron till deltagare med så kallade onda avsikter, massmediernas ensidiga bevakning och att sådant här kan hända i sammanhang som dessa, finns med från början. Däremot uttrycker man besvikelse över att den kunskap och erfarenhet som polisen besitter inte använts i Göteborg (till skillnad från i Malmö).

I Malmö var ett mycket bra polisgripande, suveränt bra polisgripande, där demonstranterna i efterhand kom och tackade för att vi hade plockat undan bråkmakare och där vi dessutom hade hjälp av demonstrationsledningen och vakter för att göra det här så bra som möjligt...

Man beskriver att de metoder som använts i Malmö inte var politiskt gångbara i Göteborg. De hade krävt andra politiska beslut. Att ungdomars hat mot politiker vänts mot polisen ser de som naturligt. Det är det polisen är till för i sådana här sammanhang.

Om dom inte hade fått slagits mot oss...så hade du inte haft en bank som varit hel, inte en McDonald's. Dom hade slagit sönder stan, det är jag helt övertygad om.

Detta var vad de gjorde på Avenyn när de fick chansen i 10 minuter.

Kommer man inte åt att slå ner Göran Persson då slår man på polisen, någonstans måste man slå...

Polisen tillskriver sig en "åskledarfunktion" där de genom att finnas till som måltavlor skyddat såväl demonstrationer som de möten man demonstrerade mot. Det största hotet mot demokratin anser polisen vara "alla de här människorna som inte kan hålla sig till demokratin spelregler utan går över genom att med våld försöka förhindra det här som andra människor vill ge uttryck för sin åsikt".

Även polisen ger uttryck för konspirationsteorier. De antyder att det kan finnas andra intressen av att förstöra. De frågar sig vilka som kan vara intresserade av att inte EU blir för starkt, eller att EU och USA samarbetar. Det kan vara olika intressen från tid till annan men som polis är man till för att försvara samhällets intressen och skydda den vanliga människan.

Bibehållen tilltro ur ett demonstrantperspektiv

Demonstranter kämpar för att behålla tilltron till de demokratiska spelreglerna framförallt genom att trotsa sin rädsla och säga att det nu är viktigare än någonsin att visa var man står och ställa upp i demonstrationer. Många har varit oroliga innan demonstrationerna i Göteborg, men ändå bestämt sig för att delta. Uppoffringar har gjorts, som att välja Göteborg framför Hulstfredsfestivalen, därför att man tycker att det är viktigt att visa var man står. Äldre demonstranter menar att det är viktigt att just de är med.

Jag åkte till Göteborg fast jag var bekymrad då också, för jag tänkte att om folk som jag inte vågar sig dit då är det ju liksom dödsstöten för demonstrationen som medel att visa vad man tycker. Så att folk som jag måste försöka och liksom som något slags medborgerligt ställnings-tagande pallra sig iväg och inte lämna fältet fritt.

När det gäller den egna viljan att i fortsättningen ställa upp i demonstrationer, säger de flesta att de kommer att göra det. De anser att det krävs ett visst mod men att det kan bli som ett "trots" man får inte ge upp. Om man är tillräckligt många kan våldsamma grupper inte ta överhanden. Det finns en tilltro till att om man är många kan man påverka, och då kan inte heller polisen göra vad som helst. Man fungerar som ett medborgarvittne. Det hände vid omringningen av Hvitfeldska att många var där och tittade och markerade att de var fredliga.

Den stora upplevelsen från Göteborg var att upptäcka hur många de var som samlades. Det är också detta som många understryker - om man bara är tillräckligt många kan extremistiska grupper inget göra. Om man är tillräckligt många kan man påverka och polisen kan inte bete sig hur som helst. Många demonstranter beskriver hur oerhört starkt det kändes att var med i en demonstration med 25 000 människor. Det beskrivs som härligt och högtidligt. Man upplever en gemenskap och glädje.

Ja jag tyckte också att fredagskvällen var väldigt pampig det var ju mycket större än jag föreställt mig. Jag trodde inte alls det skulle bli så mycket människor, det hade jag ju inte trott. Och att det kändes ju väldigt, ja vad ska jag säga ja, inte högtidligt men man blev tagen av att det var alla dessa människor, hade ställt upp för den här saken. Det tyckte jag var väldigt pampigt och kändes väldigt bra.

Det finns också en tilltro till att just detta att demonstrationerna samlat så många inte kan gå politikerna spårlost förbi. Även om allmänheten har fått en snedvriden uppfattning, kan inte politiker negligera detta massuppstånd av EU-motståndare.

När det gäller att återfå förtroendet handlar det främst om att göra oberoende utredningar och främst att återuppta utredningarna mot polisen. Det finns också förslag om att ha dialoger mellan poliser och demonstranter.

Samla poliser och demonstranter till öppna samtal som man håller. På nåt sätt försöka att förstå varandra på nåt sätt faktiskt. För det är inte där den stora motsättningen finns i världssamhället tror jag.

Bibehållen tilltro ur ett polisperspektiv

Poliserna visar inga tecken på att ha tappat tilltron till demokratiska spelregler som mötesfrihet och demonstrationsrätt. Tvärtom ser de som sin uppgift att värna om dessa, men påpekar att denna rätt gäller alla, även politiker och andra statschefer. Även antidemokratiska åsikter får uttryckas på ett demokratiskt sätt. De anser inte att de aktiviteter som hållits inom demokratins ramar urartat eller sparat ur. Tvärtom har polisen lyckats säkra dessa aktiviteter. Det som man inte lyckades lösa var det som skedde utanför, d.v.s. uppgiften att förebygga brott. Deras tilltro till svensk polis tycks orubbad.

Vi löste det här till 100%, mötet mellan EU och USA och även det här mötet inför mässan, det har vi löst, sen har vi missat en hel del andra saker men jag tror vi har lyckats lösa samtliga demonstrationer.

En [demonstration] som fick ändra väg, men det var marginellt, så har vi alla de här som försöker att gå utanför demokratin.

Polisen beskriver även hur deras tilltro till sin egen grupp stärkts genom händelserna i Göteborg.

Jag har aldrig varit så stolt någon gång som på Berzeliegatan. Jag stod på en container och såg vilket jobb kollegorna gjorde, såg hur mycket stryk de fick, ändå var jag övertygad om att det här löser dom. Jag såg att de löste det.

Polisen beskriver även hur deras tilltro till vad de gjorde under dessa dagar ökat genom det stöd de upplever sig få från allmänheten och även från vissa demonstrationsdeltagare.

Man kan ta såna här små ögonblicksbilder som vi säkert har allihop här, hur den vanliga göteborgaren reagerade under de här dagarna. Jag menar, det kommer fram folk och pratar som aldrig skulle prata med oss annars, de kommer ut och bjuder på kaffe och frågar om de kan hjälpa till och det ena med det andra, det är ett stöd så att man nästan blir rörd när man ser dom om du förstår hur jag menar.

Tilltro – misstro sammanfattningsvis

Såväl polis som demonstranter vill lägga skuld för händelseutvecklingen i Göteborg dels på politiker, på deras beslut och brist på beslut dels på ledningen i den andra gruppen. Polisen kommer till Göteborg med en misstro mot en del av demonstranterna, och har kvar samma misstro efteråt men har inte utökat den till att gälla hela demonstrantgruppen. Demonstranterna hyser misstro till en liten grupp poliser när de kommer men i huvudsak tilltro. När de lämnar Göteborg har många förlorat tilltron till den svenska polisen som en följd av händelseutvecklingen.

Polisers och demonstranters upplevelse av Göteborgshändelserna – Sammanfattande diskussion

Två typer av skeenden är samtidigt pågående i Göteborg. Det ena är "krigsprocesser" som

inkluderar *kategoriserande*, *kaotiserande*, *provocerande* och *ensidig presentation* och som leder till en förlorad tilltro till möjligheten att använda demokratiska fri- och rättigheter och resulterar i sammandrabbningar och krig mellan polis och demonstranter. Det andra är "fredsprocesser" som inkluderar *nyanserande*, *organisering*, *avväpnande* och *mångsidig presentation* vilka leder till bibehållen tilltro och fredliga demonstrationer. Massmedierna har stannat vid krigsprocesserna och bidrar därmed också till dessa genom en ensidig bildpresentation och bidrag till ryktesspridning som ökar kaotiseringen.

Fredsprocesserna pågår och ges uttryck i de stora fredliga demonstrationerna, Fritt Forum och Världshuset. Krigsprocesserna pågår och tar sig uttryck i omringningen av Hvitfeldska och Schillerska, skott och stenkastning på Vasaplatsen samt attack på en spontan demonstration och vandalisering av Avenyn. Ser man till mediernas bild av händelseutvecklingen var det kriget som tog över; det anser både polis och demonstranter. Ser man till polisens och demonstranternas egna bilder är det ett mer komplext och nyanserat panorama som målas upp.

Tre olika typer av grupper urskiljs bland demonstranterna. Vi har här kallat dem för (1) den fredliga eller moderna gruppen (2) riskgruppen eller den postmoderna gruppen och (3) provokatörerna. Demonstranterna i den *moderna gruppen* kan vara både unga och gamla, har en organisationstillhörighet, vana vid demonstrationer, håller sig till de i förväg planerade och tillåtna demonstrationerna, har förberett sig genom antivåldsmöten och förordar fredliga manifestationer. Den *postmoderna* demonstranten är ung, tillhör ett löst nätverk eller en icke hierarkisk organisation, förordar spontana aktiviteter, är i princip fredlig men anser sig ha rätt att försvara sig om han blir

anfallen. *Provokatörerna* är ute för att skapa kaos och bidrar därmed till krigsprocesser.

Såväl polis som demonstranter kan känna igen dessa olika grupper men det råder delade meningar om hur man kategoriserar d.v.s. vilka som tillhör dessa olika grupper. Polisen och den moderna gruppen har i huvudsak en likartad syn på organisering som en regelstyrd verksamhet i ett demokratiskt samhälle och kan därför samarbeta. Polisen anser inte att den moderne demonstranten utgör något hot, vilket däremot den postmoderne demonstranten anses göra. Den postmoderne demonstrantens manifestationer är oförutsägbara, individualistiska och inte alltid i överensstämmelse med vad polisen bedömer som tillåtna aktiviteter. Därigenom skapas mer kaos kring den postmoderne demonstranten, ett kaos som kan *utnyttjas* av provokatörer och därmed leda till våldshandlingar.

Den moderna gruppen och polisen har två helt olika strategier för att förhålla sig till den postmoderna gruppen och till provokatörerna. Polisen arbetar efter en *exkluderingsstrategi* eftersom de anser att den postmoderna gruppen "smittas" av provokatörer. Polisen angriper demonstrationer för att gripa provokatörerna. Händelseutvecklingen kan analyseras i termer av Drury och Reichers forskning (2000) om *självkategorisering*. När polisen angriper en spontan demonstration för att gripa provokatörer kommer de samtidigt att attackera den postmoderna gruppen, men försöker att undvika den moderna, som dock blir vittne till händelseutvecklingen. I samma ögonblick som den postmoderna gruppen attackeras kommer den att uppleva att den betraktas som provokatörer. Detta väcker en vilja att försvara sig och de övertar därvid samma beteende som provokatörerna. Den moderna gruppen, som blir vittne till detta kommer inte själv att dras med, men de förlorar tilltron

till polisen som de anser ger sig på oskyldiga. De kan också förlora tron på att de överhuvudtaget finns provokatörer närvarande. Polisen får istället sina aningar bekräftade, misstanken att den postmoderna gruppen utgör ett hot infrias. När polisen i andra sammanhang använt sig av exkluderingsstrategin i förebyggande syfte anser de att detta lyckas och ger exempel från demonstrationerna i Malmö.

Den moderna demonstrantgruppen arbetar utifrån en *inkluderingsstrategi*. För att få med den postmoderna gruppen blundar de för om några provokatörer slinker med. De anser att om de är tillräckligt många fredliga demonstranter kan de ta hand om provokatörerna, genom att reglera verksamheten, avvärja dem och att inte tillåta masker. Om de däremot inte får med den postmoderna gruppen är risken stor att det uppstår andra aktiviteter där provokatörerna får fritt spelutrymme.

Hur polisen kan möta den postmoderna demonstranten kommer säkert att ha en avgörande betydelse för hur tilltron till och respekten för demokratiska uttrycksformer kommer att utvecklas. Den moderna demonstrantgruppen och den svenska polisen har under en lång tid kunnat samarbeta utifrån samma uppfattning av demokratins regler och hur demonstrationer ska organiseras, vilket har lett till fredliga demonstrationer. Nu finns ett antal nya fenomen, som utgörs av tillresta provokatörer, nya typer av manifestationer och internationellt utbildade specialtrupper inom polisen. *Den svenska samförståndsandan* utmanas med dessa aktörer på scenen.

Enligt polisen finns det alltid grupper som utnyttjar demokratins spelrum, samtidigt som det är viktigt att hålla detta spelrum öppet. Polisen menar att det som hände i Göteborg, händer i större folksamlingar. I detta fall var det bara mycket mer och mycket större än tidigare. Detta kräver, enligt dem,

bättre utrustad polis med bättre taktik, vilket även beskrivs i Polisförbundets rapport (Polisförbundet, 2002). Ett dilemma för polisen utgörs dock av det faktum att det just är kravallutrustningen, det stora uppståndet poliser och massingripanden, som många demonstranter uppper som skrämmande och som har gjort att de förlorat förtroendet för polisen.

Demonstranternas och polisernas berättelser är på samma gång vitt skilda beskrivningar av ett händelseförlopp samtidigt som de uppvisar påfallande likheter ur ett "vi-och-dom"-perspektiv. Såväl polis som demonstranter har en tendens att lägga fredsprocesserna på sig själva och krigsprocesserna på den andra gruppen. Den egna gruppen anser sig vara nyanserad, avvärjande och organiserad, medan den andra gruppen är kategorisk, provokativ och kaotisk. Såväl demonstranter som poliser är människor som i en situation som den som uppstod i Göteborg är utsatta för samma typer av inomgrupps- och mellangruppsfenomen.

Stormningen av Hvitfeldska gymnasiet blir den utlösande faktorn som återkommer om och om igen som förklaring till upploppen från demonstranternas sida. Av materialet framgår att situationer, som ökar benägenheten för den självkategorisering som demonstrationsdeltagare gör från att vara fredligt sinnade till att identifiera sig med de oppositionella och hamna i opposition, skapas av polisen. Detta sker vid exempelvis Hvitfeldska gymnasiet, där polisen säger sig ge demonstranterna en chans att välja sida. När de stannar kvar, av eget val eller för att de inte uppfattar det som ett val eller av andra skäl, övergår de samtidigt till den grupp som av polisen definieras som bråkmakare och presumtiva våldsverkare. När demonstranterna blir behandlade som våldsverkare, väcks deras opposition och de kan då också förstå

stenkastare vilka de tagit klart avstånd från tidigare. Denna kategoriseringsprocess är således ömsesidig.

Polis och demonstranter kommer med sina olika erfarenheter till Göteborg. Polisen har tilltro till vissa grupper demonstranter, misstro till andra. Vissa demonstranter har tilltro till polisen, andra har det inte. När demonstranter med tilltro möter poliser med tilltro genomförs demonstrationer under fredliga former. När demonstranter utan tilltro möter polis utan tilltro då uppstår våldsamma konfrontationer. Om demonstranter utan tilltro möter poliser med tilltro kan polisen kanske undgå att låta sig provoceras om den är välorganiserad, välutrustad och välutbildad. *Det den här studien har visat är att demonstranter med tilltro som möter poliser som misstror vissa demonstranter förändrar sin attityd till polisen.* Demonstranterna förlorar sin tilltro till poliserna även om de inte varit inblandade i konfrontationer, utan bara åskådare. De kommer inte att förändra sin egen sociala identitet, de ser sig fortfarande som fredliga demonstranter och tar avstånd från våldsamma demonstranter, men deras kategorisering av polisen är annorlunda. De kommer alltså att komma till nästa demonstration utan tilltro till polisen, vilket innebär en större risk att de då hamnar i konfrontation. Om de då möter poliser utan tilltro till demonstranter kan det leda till en "krigs"-process.

De grupper som har intervjuats i denna delstudie är dels demonstranter som i huvudsak förordar fredliga, planerade och välorganiserade demonstrationer, dels två specialgrupper av poliser. För att fortsätta studien skulle man behöva intervjua grupper som saknas i den här undersökningen, nämligen demonstranter som varit aktiva i sammandrabbningar med polis, kanske ungdomar som blivit dömda samt "vanliga" poliser,

grupper som varit indragna i sammandrabbningar och sådana som inte varit det. Att så inte gjorts inom ramen för denna studie begränsar naturligtvis variationen i det resultat som redovisats. En gissning skulle kunna vara att en del av de demonstranter som var aktiva i sammandrabbningarna redan hade förlorat tilltron till polisen, och att det därmed inte skedde någon attitydförändring hos dessa. "Vanliga" poliser, å andra sidan, som inte tidigare varit inblandade i kravaller och därmed hade färre förväntningar, kom kanske i högre utsträckning än specialstyrkorna att förlora tilltron till demonstranters vilja att följa de demokratiska spelreglerna.

Mer information om den "postmoderna" demonstrantgruppens upplevelser av händelserna, skulle ge en fördjupad förståelse av krigs- och fredsprocesserna. Exempelvis skulle motsatsparet "kaotiserande-organiserande" förmodligen framstå som mer komplext än vad som hittills beskrivits. Det som många demonstranter ser som en självklar och nödvändig ordning för att demonstrationer ska kunna genomföras uppfattas kanske av den postmoderna gruppen som auktoritär toppstyrning som hämmar det fria demokratiska uttrycket.

Det var tänkt att bli ett möte mellan idéer, EU-politikernas och EU-motståndarnas. Men mötet kom bort, den matchen blev inte av, bildligt talat. Istället riktades strålkastarljuset på det som hände på läktaren eller rent av utanför stadion. Den bilden blev tydlig, vilket dock inte säger något om sanningshalten eller allmängiltigheten. Det finns ännu många bilder som behöver presenteras för att skapa en förståelse för vad som hände i Göteborg.

Poliserna antyder att framförallt massmedierna lyckades dra uppmärksamheten från själva EU-mötet genom det som hände och därigenom även lyckades dra uppmärksam-

heten från demonstranternas budskap – en uppfattning de delar med demonstranterna. I nästa delstudie presenteras en analys av den faktiska rapporteringen.

Slutsatserna från denna delstudie kan sammanfattas i följande punkter.

- *Two simultaneous skeenden äger rum: "krigs"-processer* (kategoriserande, kaotiserande, provocerande och ensidig presentation) och *"freds"-processer* (nyanserade, organiserande, avväpnande och mångsidig presentation).
- Tre olika typer av grupper kan urskiljas bland demonstranterna: Den *moderna* gruppen som förordar planerade demonstrationer, den *postmoderna* gruppen som förordar spontana manifestationer och *provokatörerna* som åstadkommer våld.
- Polisen arbetar efter en *exkluderingsstrategi*. Genom att plocka bort den postmoderna gruppen försöker de undvika att dessa "smittas" av provokationerna.
- De "moderna" demonstranterna arbetar efter en *inkluderingsstrategi*. Om alla går med i demonstrationerna uppstår inte aktiviteter som orsakar kaos och ger utrymme åt provokatörerna.
- De "moderna" demonstranterna som bevittnar hur polisen attackerar de postmoderna demonstranterna, i sin jakt på provokatörer, förlorar sin tidigare tilltro till polisen.

GRUPPROCESSER I TIDNINGSRUBRIKER OCH BILDER

(Delstudie 3)

Händelserna i Göteborg bevakades av press, radio och TV. Genom mediernas urval av nyheter, episoder och händelser bidrog dessa till att ge allmänheten en bild av vad som utspelade sig. Varje nyhetsrapportering innebär ett urval av vad som återges av faktiska händelser i bild, text och rubriker. I denna, delstudie begränsas analysen till bilder och rubriktexter i några av de tidningar som rapporterades från händelserna.

Avgränsningen till bilder och rubriker motiveras med att det är detta som läsaren först möter och registrerar vid tidningsläsning. Vare sig läsaren fortsätter att ta del av artiklar och reportage eller ej, har han eller hon exponerats för tydliga signaler från tidningen. Det är dessa signaler som presenteras och tolkas i den här studien.

Mediebevakningen av Göteborgshändelserna var omfattande. Dagligen under de aktuella dagarna försågs allmänheten med information om händelserna. Dokumentation av ett urval av medietexter har redan presenterats (Wijk, 2001; Olausson, 2002) och ytterligare analyser av rapporteringen är att vänta. Analysen av mediebilden är dels en kvantitativ analys av signalgivande budskap i några dagstidningar förmedlade genom rubriksättning, bildval och bildtexter, dels en kvalitativ analys och tolkning av samma innehåll. Tol-

ningarna bygger på hur poliser, demonstranter och politiker framställs i tidningarna. Tidigare forskning visar bl.a. att påverkans effekter är större av negativt medieinnehåll än av mer positivt medieinnehåll. Medieanalysen kommer att inrikta sig på det psykologiska budskap som förmedlas i texter och bilder. Det rör sig således inte om en läsarundersökning, utan om en dokument- och innehållsanalys med avseende på budskapets innehåll och påverkansvärde.

Den övergripande frågeställningen handlar om att undersöka i vilken mån massmedierna i sin rapportering förmedlar bilder som utgör stöd för eller hot mot demokrati och samhällsordning och hur dessa bilder gestaltas i rubriker och bildtexter och fotografier. Analyserna kan utgå från flera tänkbara aspekter. Scott (1990) pekar på fyra kriterier som kan appliceras på offentliga dokument (i detta fall rubriker och bilder). Det gäller frågan om *autenticitet*, d.v.s. om uppgifterna är genuina och ursprungliga. Är materialet fritt från fel eller förvrängning – *är det trovärdigt?*. Ger materialet en rättvis spegling av det ursprungliga skeendet, är det *representativt*? Samt slutligen frågan om *Innebörd*, som avser om materialet är klart och tydligt och hur det kan begripas. Det är främst en utveckling av det fjärde kriteriet som föreliggande analys

Tidning	Rubriker	Bilder
Aftonbladet	48	49
Dagens Nyheter	65	40
Göteborgs-Posten	155	95
Svenska Dagbladet	51	42
Sydsvenska Dagbladet	40	28
Summa	359	254

Tabell 2. Antal rubriker och bilder som ingår i analysen.

kommer att bidra med. Hur kan materialet begripas och vilka innebörder kan man utläsa ur detta?

De tidningar som valts ut för granskning är Aftonbladet, Dagens Nyheter, Göteborgs-Posten, Svenska Dagbladet och Sydsvenska Dagbladet. Det innebär två rikstäckande dagstidningar, två större lokaltidningar och en rikstäckande kvällstidning. Det totala antalet rubriker och bilder med anknytning till händelserna under tiden 12 juni till 19 juni 2001 framgår av tabell 2. Bevakningen avser således dagarna före, under och efter toppmötet.

Som framgår rapporterade tidningarna en hel del från de aktuella dagarna. Mest aktiv var Göteborgs-Posten av förklarliga skäl. I analysen har samtliga rubriker och bilder behandlats som en sammanhållen datamängd. Det betyder att det blir den samlade bilden av polisen, demonstranter och politiker som den framkommer i det totala materialet som presenteras. En närmare analys av skillnader mellan olika tidningar kommer att genomföras i en annan studie. I föreliggande redovisning presenteras hur de olika grupperna presenteras i tidningarna. Det betyder att vi gör en tolkning av det psykologiska budskapet såsom det framträder i de utvalda tidningarna.

I det föregående har vi sett hur poliser och demonstranter uppfattat mötet och deltagandet i Göteborg. Huvuddelen av deras utsagor kunde hänföras till de två övergripande be-

greppen *krig* och *fred*, båda med fyra underkategorier var. Fyra av dessa kommer att användas också vid analysen av rubrikerna. Modellen är även användbar när det gäller publicerade bilder. Här väljer vi emellertid en annan presentationsform för att göra det möjligt att jämföra om bilderna framställer poliser, demonstranter och politiker positivt, negativt eller neutralt. Först redovisas analysen av signaler i tidningsrubrikerna.

Grupprocesser framskrivna i tidningsrubriker

Samtliga rubriker, från den aktuella veckan, ordnades i en lista i alfabetisk ordning med avseende på rubrikens första ord, därigenom anonymiserades tidningarna och bedömningarna bygger uteslutande på den "nakna" texten. Två oberoende bedömare hänförde varje rubrik till något av nedanstående tre motsatspar (interbedömarkorrelationen är god, $r=0.83$).

Kategorisering – Nyansering
 Kaotisering – Organiserande
 Provocering – Avväpnande

De första processerna i varje par innebär ytt-ringar för "krig" medan den andra delen av paret står för "fred". I nedanstående tabeller ges några exempel på rubriker under varje kategori.

Kategorisering	Nyansering
Danskarna tidigare dömda	Både glädje och sorg
Demonstrant alltid farlig i polisögon	Ris och ros åt polisen i Göteborg
Polis skyller på arrangör	Huvudsaken är förstas att delta

Tabell 3. Rubriker som signalerar kategorisering respektive nyansering.

Kaotisering	Organiserande
Polisen i panik	20.000 i lugn demonstration
Stor förödelse på Hvitfeldska gymnasiet	Ny taktik skall förhindra konfrontation
Kaos efter demonstrationerna	Medborgarvittnen på plats när lägret revs

Tabell 4. Rubriker som signalerar kaotisering och organiserande.

Provocerande	Avväpnande
Fem gripna för grovt sabotage	Musikalisk attack mot kostymerna
Jakt och gripande	Polisen bjöds på kaffe och bröd
Mobben skrek: ta dem för fan	Göteborg växlade om till folkfest

Tabell 5. Rubriker som signalerar provocerande och avväpnande.

Kategorisering – Nyansering

I tabell 3 presenteras exempel vad avser vardera begreppen kategorisering och nyansering.

Kategorisering handlar om att någon grupp tillskrivs egenskaper av något slag. "Gripna danskar" framställs exempelvis som "brottslingar", demonstranter som "alltid farliga" eller arrangörer som "inkompetenta". Det innebär att rapporteringen framställer de inblandade som onda eller goda, i termer av *antingen* svart eller vitt.

Nyansering innebär att man ser nyanser och variationer i det som hänt, exempelvis både glädje och sorg, både det exceptionella och det vardagliga, både bilden av att protestera och delta i en gemenskap. Rubrikerna beskriver således händelserna i *både* svart och vitt.

Kaotisering – Organiserande

Tabellen 4 illustrerar skillnaden mellan kaotisering i förhållande till organiserande. Samtliga rubriker är tagna från materialet.

Kaotisering innebär att man framställer händelser som utanför all kontroll. Det handlar just om kaos, panik, okontrollerade och oordnade händelser. Händelser framställs som utanför varje möjlighet till att upprätthålla ordning.

Organiserande, däremot, handlar om motsatsen, nämligen att händelser och skeenden genomförts ordnat, reglerat och under kontroll. Det kan röra sig om demonstranternas agerande eller göteborgarnas återgång till den vanliga ordningen. Det kan också handla om polisens åtgärder för att garantera ordning och rättssäkerhet som exempelvis att låta medborgarvittnen kontrollera att ordningen upprätthålls.

Provocerande – Avväpnande

Det sista av de använda analysparet handlar om skillnaden mellan rubrikernas beskrivning av provocerande och avväpnande handlingar eller beteenden.

Provocerande innebär framställningar där en grupp provocerar, triggar eller anfaller en annan grupp. Det kan röra sig om demonstranter som saboterar polisens arbete, eller att demonstranterna framställs som en mobb som hotar polisen. Det kan röra sig om polisens jakt och gripande av demonstranter. Det gemensamma handlar om att en grupp utsätter en annan grupp för provokationer som i sin tur utlöser ilska eller förargelse.

Avväpnande omfattar rapportering av avspänning mellan grupper, det kan handla om uttryck för samförstånd eller avledande manövrar som att sjunga, dansa eller spela musik för att visa sin vänliga inställning. Som motkraft till att skapa ilska beskrivs händelser eller grupperns beteende som ett avväpnande som givit upphov till förvåning, glädje eller andra positiva upplevelser.

Rubriker från ett krig

Rubrikerna från de aktuella dagarna kan delas upp i två huvudkategorier. Dels sådana (114 stycken, 32%) som rapporterar om EU:s toppmöte och då framförallt refererande till enskilda politiker (exempelvis statsminister Göran Persson eller president George W Bush). Den största andelen rubriker (208 stycken, 60%) rapporterar från demonstrationerna, d.v.s. om demonstranter, poliser och sammandrabbningar. Vi skall återkomma till dessa rubriker längre fram. Några rubriker ingår ej i någon av dessa stora grupper. Ett fåtal var svårtolkade och har uteslutits i analysen (ett tiotal). Några handlade om EU-ledarnas reaktioner på gatuhändelserna. Dessa kommenteras före presentationen av det större materialet.

EU-ledarna och demonstrationerna

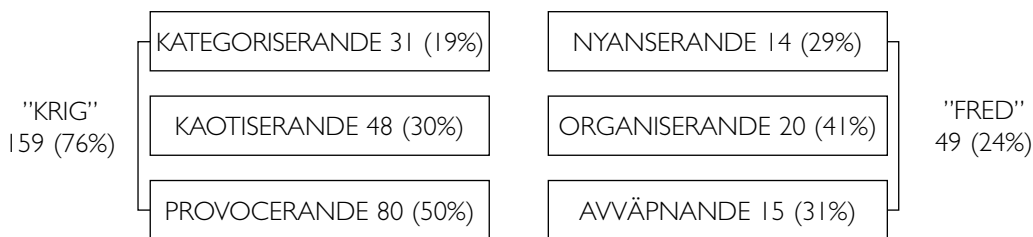
Ett tjugotal rubriker rapporterade om EU-ledarnas kommentarer om våldsamheterna som utvecklade sig i Göteborg. Exempel på sådan rubriker är följande.

- EU-ledarna fördömer våldet
- EU överväger inrätta databank över bråkstakar
- EU-ledarna fruktar nya kravaller
- Gahrton delar upprördheten

Det gemensamma för dessa rubriker är att de signalerar att politikerna reagerar negativt på våldsamheterna. Rubrikerna talar om att politikerna tar avstånd från "kriget" Eftersom detta är de enda politikersignaler om demonstrationerna som framkommer i rubrikerna kan man säga att tidningarna förmedlade en bild som innebar att politikerna definierade gatuaktiviteterna som något man bör ta avstånd från. Rubriker som signalerade att politiker uppmärksammat de fredliga demonstrationerna eller de budskap som demonstranterna framförde saknas nästan helt i de tidningar som studerades här. Detta behöver naturligtvis inte betyda att sådana uttalanden eller kommentarer saknades i intervjuer eller reportage. Resultaten visar endast att tidningarna i sina rubriker inte rapporterade sådana eventuella signaler från politikerna sida. Av rubrikerna kan man svårigen utläsa att politikerna uppmärksammat, givit sitt stöd, bemött eller lyssnat till demonstranternas budskap. Bilden som framtonar är snarare ett avståndstagande från politikernas sida.

Gatukriget

Som framgått tidigare handlade dubbelt så många rubriker om händelserna ute på gatorna än vad som avhandlades under EU-mötet. Rubrikerna visar vad tidningarna valt att exponera som *figur* respektive *bakgrund*. Det är tydligt att rapporteringen i första hand handlade om demonstrationerna (*figur*), eftersom dubbelt så många rubriker behandlade dessa i förhållande till toppmötet (*bakgrund*). Med hjälp av den tidigare presenterade analysmodellen redovisas

Figur 12. Antal rubriker tillhörande "krigs-" respektive "fredskategorier".

här antalet rubriker i respektive kategori (se figur 12).

Två oberoende bedömare kategoriserade varje enskild rubrik. Även om överensstämmelsen var god förekom vissa skillnader i bedömningarna. Dessa hänförde sig främst till svårigheter att skilja kaotisering från provocering. Eftersom båda kategorierna är "krigsvariabler" påverkar inte detta helhetsbilden. De värden som presenteras i figuren utgör medelvärden för de två bedömare. Som framgår återfinns mer än tre gånger så många rubriker i krigskategorier (främst provocerande) som i fredskategorier (främst organiserande).

Rubrikernas innehåll ger således snarare intryck av rapportering från en krigsskådeplats än från en fredlig folkmanifestation. I det avslutande avsnittet i detta kapitel presenteras en "berättelse" som tidningarna, genom rubriker och bilder, förmedlade till sina läsare.

Rubriker från ett EU-möte

Antalet rubriker rörande aktiviteterna på gatorna var dubbelt så stort som antalet rubriker om själva EU-mötet. För allmänheten framstod således EU:s toppmöte snarare som bakgrund än som förgrund i rapporteringen. Därigenom fick demonstrationerna ett stort

utrymme i medierapporteringen. Av den tidigare framställningen framgår emellertid att demonstranterna inte upplevde denna rapportering som rättvisande. Framförallt demonstranterna upplevde att de inte skildrades på ett rättvist sätt.

Rubrikerna från EU-mötet kan sägas sönderfalla i tre kategorier, (1) sådana som framställer förhandlingarna i positiva ordalag, (2) en mer neutral eller nyanserad nyhetsrapportering, samt (3) rubriker där mötet ges negativa kommentarer. Exempel på rubriker under respektive kategorier är som följer.

Positiva rubriker (51 stycken, 45%)

Toppmöte med fokus på freden

Bravo Göran

Glädje bland kandidatländerna

Signalord som återfinns i denna grupp rubriker är exempelvis beröm, nöjda, glädje, välkomnar, lojalitet, samarbete etc.

Neutrala rubriker (35 stycken, 31%)

Stål, frågor för toppmötet

Estland fortsätter anpassningen

Vill ha en ny WTO-runda

De neutrala eller nyanserade rubrikerna har mer karaktären av ren nyhetsrapportering,

eller där två sidor av myntet presenteras. Exempel på det senare är *Bra nya mål blev svåra att förverkliga*, en rubrik som kan sägas innehålla både positiva och negativa aspekter. Rubrikerna under denna kategori kännetecknas av att de inte utgör någon ensidig positiv eller negativ bedömning av förhandlingar eller resultat.

Negativa rubriker (28 stycken, 25%)

Hårda ord mot toppmötet

Urvattnat miljöbeslut väntar

Luddigt om utvidgat Europa

Rubrikerna innehåller negativt värdeladdade ord om mötet eller om de beslut som kommit fram. Det kan röra sig om uttryck som hårda ord, urvattnat, luddigt, oenighet, ointresse, passivitet etc.

Rubrikerna rörande EU-mötet förmedlar en bild av ett konstruktivt och lyckat toppmöte. Den sakliga och berömande nyhetsrapporteringen dominerar klart över de negativa omödena i rubrikerna.

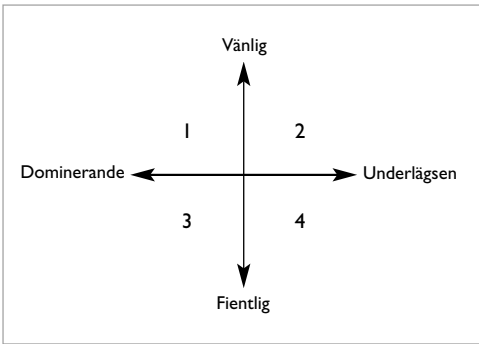
Tidningsläsarna exponerades via tidningarnas rubriker för två parallella händelser under EU-toppmötet, dels ett våldsamt krig som utspelade sig mellan poliser och demonstranter på Göteborgs gator, dels ett lyckat toppmöte som pågick någonstans i närheten. Endast enstaka rubriker antyder att det fanns något samband mellan dessa båda händelser. *Persson i dialog med Attac* är ett av de få exempel som finns. Sannolikt speglar detta den geografiska och lokalmässiga åtskillnad som upprätthölls mellan demonstranter och politiker under de aktuella dagarna. Denna fysiska åtskillnad bidrog sannolikt till känslor av främlingskap mellan de två mäktiga grupperna, de politiskt mäktiga ministrarna och de antalsmässigt mäktiga demonstranterna. Polisens uppgift var att hålla grupperna åtskilda.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att den folkliga manifestationen framställs huvudsakligen som en krigshandling, som ett misslyckat projekt. Polisens arbete framstår inte lika misslyckat som demonstranternas, men ändå inte helt lyckat eftersom "krig" utbröt. EU-mötet framställs däremot som ett lyckat och framgångsrikt projekt.

Bilder från ett krig

Samtliga bilder som illustrerar händelserna i Göteborg i de studerade tidningarna har analyserats med avseende på hur poliser, demonstranter och politiker framställs. Tidningsredaktionernas bildval innebär naturligtvis en bedömning av bildkvalitet men också ett ställningstagande med avseende på hur händelser och aspekter av händelser bäst skall illustreras. Analysen handlar dock inte om huruvida tidningarnas bildval speglar de verkliga händelserna utan om *hur* de tre aktörsgруппerna poliser, demonstranter och politiker framtonar i reportagebilderna. Vilka signaler förmedlar bilderna till allmänheten? Hur kan bilderna tänkas påverka allmänhetens inställning till de tre grupperna?

Det finns anledning att återigen påpeka att urvalet bilder gäller för dagarna i omedelbar anslutning till EU:s toppmöte. Senare har åtskilliga bilder publicerats i medierna. Analysen avser således de första och omedelbara signaler som tidningarna förmedlade. Människors första intryck av händelser eller för dem nya företeelser har visat sig vara avgörande för deras fortsatta inställning till företeelsen. Pettigrew (1979) har visat hur stereotypa uppfattningar hos människor kan bidra till att man tillskriver en hel grupp vissa egenskaper. I den händelse tidningarna bidrar till att förstärka sådana stereotyper bidrar de också till att ge läsaren underlag för det som Pettigrew kallar attributionsfel, d.v.s. att man felaktigt tillskriver en grupp speciella egenskaper. De

Figur 13. Analysmodell för aktörer i reportagebilder.

första bilderna har således stor betydelse eftersom de, så att säga, "anslår tonen".

Inom socialpsykologin har man utvecklat och använt olika analysmodeller för att beskriva hur individer eller grupper förhåller sig och interagerar med omgivningen. Redan tidigt utvecklade ett flertal forskare tvådimensionella modeller där den ena dimensionen handlade om förhållandet mellan dominans och underkastelse. Leary (1957) beskriver detta som *dominance-submission*, Schaefer (1965) använder begreppen *autonomy-control*, Benjamin (1974) *dominance-autonomy* och Bales (1970) *forward-backward*. I denna studie väljer vi motsatsparet *dominerande-underlägsen*. Den andra dimensionen som återkommer handlar om vänlighet kontra ovänlighet. Leary (ibid) och Schaefer (ibid) kallar detta *love-hate*, Benjamin (ibid) använder motsatsparen *affiliation-disaffiliation*, medan Bales (ibid) beskriver detta som *positive-negative*. Här används motsatsparen *vänlig-fientlig*. Genom att kombinera de två motsatsparen skapas en tvådimensionell analysmodell med fyra positioner (figur 13).

De fyra positionerna innebär olika förhållningssätt till omgivningen.

Position 1 (vänligt dominerande) representerar bilder där personer framställs som star-

ka men vänligt sinnade. De uppvisar dominant beteende men på ett fredligt eller vänligt sätt. Ett exempel på detta kan vara demonstranter som kraftfullt framför sitt budskap med plakat och banderoller men med öppna och glada ansikten.

Position 2 (vänligt underlägsna) innehåller bilder där personer på ett fredligt eller vänligt sätt fogar sig, visar ödmjukhet, alternativt förefaller likgiltiga. De kan också framstå mycket sympatväckande för läsaren. Exempel på detta kan vara demonstranter som avvisas från ett område men förflyttar sig lugnt och sansat.

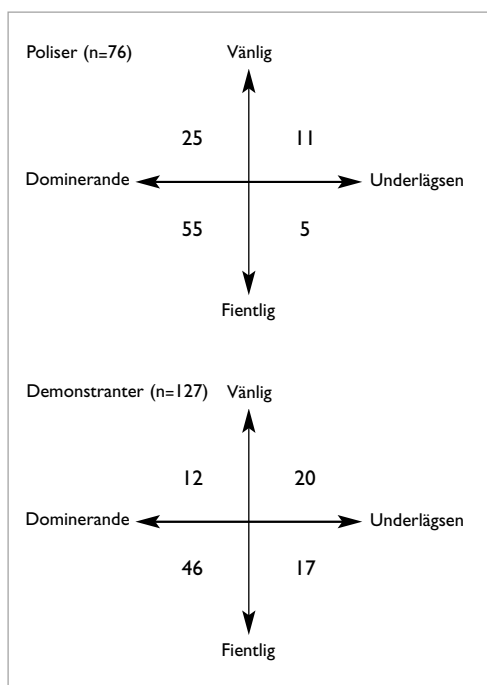
Position 3 (fientligt dominerande) innehåller bilder på personer som framställs vara fientliga eller hotfulla och uppvisar dominant beteende. Ett exempel kan vara bilder på demonstranter som kastar gatsten på poliser.

Position 4 (fientligt underlägsna) innefattar bilder där människor är uppgivna eller i tydligt underläge samtidigt som de fortfarande visar aktivt motstånd, alternativt visar ilska eller ser rädda ut. Exempel på detta kan vara demonstranter som trängs undan av polisen och man kan utläsa ilska eller rädsla hos demonstranterna.

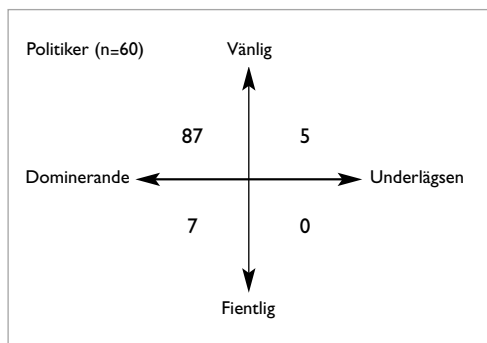
De exempel som givits här har rört demonstranter; analys av poliser eller politiker i samma bilder kan naturligtvis ge andra resultat. Exempelen här tjänar främst syftet att visa att en och samma grupp kan uppträda och skildras på olika sätt i reportagebilderna.

Samtliga bilder på demonstranter, poliser respektive politiker användes för analysen. Totala antalet placeringar blev härav 263 stycken, då fler än en grupp ibland förekommer på samma bild. Av dessa var 76 på poliser, 127 på demonstranter och 60 på politiker.

Två oberoende bedömare placerade bilderna var för sig i modellen. Överensstämmelsen var 92%. Oenighet fanns rörande 22 av bilderna, dessa granskades ytterligare en gång av

Figur 14a. Procentuell fördelning av bilder som skildrar poliser respektive demonstranter

Figur 14b. Procentuell fördelning av bilder som skildrar politiker.

de båda bedömarna tillsammans. Efter detta återstod nio bilder där enighet inte kunde uppnås, dessa bilder uteslöts ur den fortsatta analysen. Det fanns också bilder vars budskap kunde tolkas på olika sätt. Exempel på detta var en bild på en fredlig demonstrant som försöker prata med maskerade demonstranter. Denna kunde ha placerats både i vänlig/

dominant och i fientlig/dominant. Dessa bilder var dock så få att de valdes att placeras i det fält som passade det budskap som var mest framträdande.

Tre grupper – tre bilder

Tidningarnas sätt att bildmässigt porträttera poliser, demonstranter och politiker skiljer sig åt. I figur 14 a och b presenteras den procentuella fördelningen av bilder inom de fyra olika positionerna för respektive grupp. Mönstret skiljer sig mellan aktörerna.

Den statistiska analysen visar att det finns signifikanta skillnader i representationen i de fyra olika positionerna för de tre grupperna. Analysen visar följande:

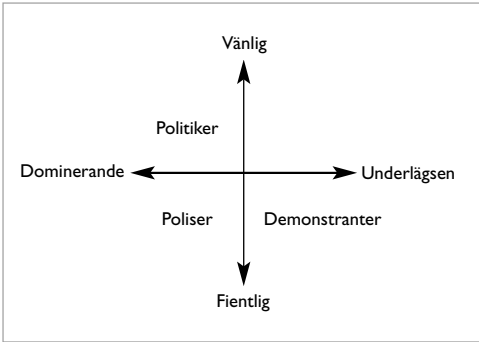
Position 1: Politiker överrepresenterade, demonstranter underrepresenterade.

Position 4: Demonstranter överrepresenterade, politiker underrepresenterade.

Position 3: Poliser överrepresenterade, politiker underrepresenterade.

Ett sätt att beskriva skillnaderna, främst med avseende på överrepresentation i materialet är att placera in de tre grupperna i modellen med hänsyn till hur de överrepresenterats i reportagebilderna. Detta framgår av figur 15.

Politikerna avbildas som vänliga och glada människor. Nästan alla, 92%, av de tolkningsbara politikerbilderna har bedömts signalera vänlighet. Tidningarnas bilder av politikerna och underförstått EU är mycket positiv. Signalerna till läsarna blir därmed att själva ministermötet var något positivt och vänligt. Tydligheten i detta budskap blir än mer uttalat i kontrast med skildringen av poliser och demonstranter. Knappt 2/3, 63%, av analyserade polisbilder och demonstrantbilder visar fientliga aktörer, där polisen oftare än demonstranter framställs som dominerande (80% mot 58%). De "krigsskildringar" som rubrikerna

Figur 15. Aktörerna inplacerade efter överrepresentation.

förmedlade förstärks genom gatubilder av mötet mellan poliser och demonstranter, där båda grupperna framställs som fientligt dominerande. Relativt sett framställs dock demonstranterna oftare i underläge (37%) jämfört med poliserna (16%).

Sammanfattningsvis kan man konstatera att politikerna i reportagebilderna framställs som goda och vänliga människor, medan poliser och demonstranter framträder som aggressiva, d.v.s. fientliga och dominerande. Detta gäller i synnerhet poliserna. Även om det också finns bilder av poliser i underläge, exempelvis sårade och rädda poliser är huvudintrycket ändå det motsatta. Demonstranterna framställs betydligt oftare än de övriga grupperna i defensiva situationer, antingen vänligt avväpande med musik och dans eller utsatta för polisens övermakt. Reportagebilderna skildrar ett "krig" där polisen, trots vissa reträtter och "förluster", framställs som de starkare. Även om demonstranterna framställs som vänliga på många bilder är de oftare avbildade som hotfulla och fientliga.

De signaler som bilderna förmedlade till läsarna kan något förenklat beskrivas på följande sätt:

Det politiska etablissemnet, d.v.s. EU-politikerna, skildras som vänliga och kraftfulla människor.

Samhällets beskyddare, d.v.s. poliserna, framställs som i huvudsak kraftfulla och aggressiva. Bilderna visar emellertid att även poliser är sårbara.

Etablissemnets ifrågasättare, d.v.s. demonstranterna, framställs också som i huvudsak offensiva och aggressiva. Dock kompletteras detta med bilder som visar att demonstranterna trots allt är underlägsna och dominerade av poliserna.

Bilder av möten mellan de tre grupperna lyser med sin frånvaro. Liksom rubrikerna skildrar således bilderna två parallella processer; ministermötet och konfrontationerna på gator och torg. Bilderna ger dock, genom att banderoller och plakater finns med på vissa foton, betraktaren viss information om vad demonstrationerna handlar om. Genom karaktären av slagord ges dock ingen möjlighet till djupare förståelse. Huvudintrycket är således reportagebilder från två separata händelser.

Berättelsen om Göteborgshändelserna

I detta avsnitt sammanfogas resultaten från analysen av innehållet i rubriker och reportagebilder till en berättelse. Denna berättelse tar hänsyn till när under veckan rubriker och bilder förekom. Denna framställning har således en hermeneutisk karaktär eftersom den tar hänsyn i vilket skede rapporteringen gjorts. Den "berättelse" som återges kan ses som forskarnas tolkning av nyhetsrapporteringen baserad på rubriker och bilder.

Mobiliseringsfas

Inför EU-mötet i Göteborg förbereder sig demonstranter, poliser och politiker. Begrepp som ordning, kontroll och säkerhet framträder både på bilder och i rubriker. En grupp arbetar med att göra Göteborg och Sverige fint inför mötet. Nu finputsas gästernas färdväg berättar en bildtext. På bilderna ses glada ren-

hållare som sopar gatan eller kryper i avloppsbrunnar på jakt efter bomber eller annat misstänkt. Stämningen är god. Polisen arbetar för att öka säkerheten och planerar för hur demonstranternas väg genom staden skall bli så smidig och säker som möjligt. *Ny taktik skall hindra konfrontation* berättar en rubrik. Delar av Göteborg spärras av. Bilder på göteborgare som inte kan åka buss är exempel på hur avspärningarna berör allmänheten. Här beskrivs avspärningarna på ett skämtsamt sätt. *Risk för stängd stad idag* eller *Stängt varé här* berättar rubriker. Polisen river tätlägret vid korsvägen och evakuerar demonstranterna. *Lagligt tätläger har blivit olagligt*. Bilderna från evakueringen av demonstranter präglas av lugn, där poliser ses bära bort demonstranter medan allmänheten tittar på. Några poliser bjuds på fika av demonstranter. Andra demonstranter rapporteras protestera. *EU-demonstranter tog sig ton när tätlägret revs!*

Även demonstranterna förbereder sig, de beskrivs stå för alternativ till makten: *Alternativ utanför staketen* eller *Makten och alternativet laddar upp*. Här antyds kopplingen mellan "maktens" politik och demonstranternas alternativ.

Efter kravallernas utbrott övergår mobiliseringsfasen till mer repressiva åtgärder. Det som nu syns i bilder och rubriker är någonting obehagligt och situationen verkar spänd. Här finns bilder på poliser och säkerhetsvakter som omringar och visiterar demonstranter, långa rader av poliser står uppställda i kravallutrustning. Några demonstranter gråter och ser rädda ut, andra sitter lugnt och väntar. Polisen flyttar fram sina positioner. Demonstranter flyttas återigen men nu mer bryskt, de ringas in och säkerhetsarbetet trappas upp, vilket märks i rubriker som *Järnring runt torg* och *Kallade in förstärkningar i natt*.

Inledningsvis framställs således situationen i Göteborg som lugn och under kon-

troll. Människorna som är där verkar fulla av tillförsikt. Något stort är på gång som är av stor vikt inte bara för Göteborg utan också för Sverige. Kontroll utövas vid olika tidpunkter och på olika sätt. I samband med kravallerna beskrivs polisen på ett nytt sätt. Från att ha varit vänliga och hjälpsamma står de nu uppställda på rad i kravallutrustning, beredda att med fasthet möta det våld man arbetat för att förhindra.

President George W Bush inträder på scenen

Samtidigt som mobiliseringsfasen övergår till de första konfrontationerna rapporteras också från president Bushs besök hos EU:s toppolitiker. Sammanlagt ägnas 39 rubriker och 50 bilder åt presidentens närvaro. Bilden av honom varierar och innehåller både positiva och negativa beskrivningar. Rubriker med negativt innehåll eller kritik mot Bush är få (8), t.ex. *10 000 demonstranter ville skicka hem Bush igen; Minskat opinionsstöd på hemmaplan; Bush's klimatutspel får kritik*. I huvuddelen av rubrikerna (31) framställs Bush på ett mer positivt och lite skämtsamt sätt men också som en mäktig man vars besök är av stor betydelse för Sverige och EU. *Välkommen Mr President; Pappas pojke har blivit stor; Bush på historiskt Sverigebesök* är några exempel.

Huvuddelen av bilderna framställer Bush och hans besök på ett mycket positivt sätt. Bilderna förstärker således de positiva beskrivningarna i rubrikerna. Endast tio bilder visar starka eller fräcka protestaktioner mot Bush. I dessa ses demonstranter bära Bushs huvud på ett fat längs med Avenyn, rumpor visas utanför hotellet och i demonstrationstågen syns banderoller med texten *Bekämpa USA och imperialismen*. Nio bilder är tagna på flygplatsen där Bush står och vinkar tillsammans med hustrun. Dessa bilder förmedlar en känsla av att den amerikanske presidenten kommer till

Sverige för att hjälpa och stödja. Han tas emot som en kung.

På hälften av bilderna ses Bush tillsammans med statsminister Göran Persson. Bildtexterna till en av dessa bilder lyder *George W Bush och Göran Persson fann varandra redan på Landvetter, Bush verkade påtagligt osäker i sin utländska debut som världspolitiker, men fann sig väl tillrätta i de enskilda samtalen med Persson.* Flera bildtexter och bilder innehåller liknande budskap, nämligen att Persson och Bush är nära vänner, de framställs som ett par. En tredje mäktig man som ses på bild med Bush och Persson är EU:s ordförande, Romano Prodi. Prodi står dock lite vid sidan av Persson och Bush. Av en bildtext framgår att *EU-kommissionens ordförande Romani Prodi fick finna sig i att Göran Persson och George W Bush hade huvudrollerna.* Vid ett tillfälle framställs Bush som något nedtonad och det är i mötet med den svenska kungafamiljen.

Bushs besök får mycket stort utrymme och är av stor betydelse för Sverige och Göran Persson. Uppmärksamheten runt besöket avleder tankarna från det som händer på gatorna. Samtidigt som Bush kommer till Sverige omringar polisen Hvitfeldska gymnasiet och de första kravallerna bryter ut.

Demonstranterna tonar fram

Efter mobiliseringsfasen börjar tre grupper av demonstranter att tona fram i tidningarnas rapportering. De grupperna verkar vara överens i politiska sakfrågor, däremot använder de sig av olika strategier för att föra fram sina budskap. Till en början deltar alla tre typerna i de demonstrationståg som arrangerats. Den första gruppen demonstranter använder sig av något som kan kallas "festivaltaktiken". De syns på bild med gitarrer, såpbubblor, de framför teater och spelar musik. Denna grupp framställs som unga, ofarliga och sympatiska; *Fredlig protest med såpbubblor* lyder en rubrik.

Den andra gruppen utgörs av demonstranter som är tydligt politiskt engagerade och organiserade. Denna grupp demonstranter för fram sina åsikter i lugna långa demonstrationståg. I rubrikerna beskrivs de som starka, mäktiga och fredliga. *20 000 i lugn demonstration* eller *Mäktig marsch genom centrum* är två exempel på rubriker. Den tredje gruppen består av aktivister och huliganer i huvor och svarta kläder med radikala åsikter och en fientlig, revolutionär framtoning. Den gruppen är också den grupp som beskrivs kunna ta till våld för att få fram sitt budskap. *AFA använder våldet som argument* skriver en tidning.

Tidningarna beskriver snarare demonstranterna än det budskap dessa vill föra fram. Endast i fem rubriker beskrivs vad demonstranterna protesterar mot. Exempelvis: *De gör uppror mot kapitalet* och *På tur mot Bush och EU.* På bilderna syns banderoller med budskapen *Sverige ut ur EU; Bekämpa USA-Imperialismen; Atomkraft, nej tack* och *Nei til EUs Politistat!*

Allt eftersom mötet fortgår reduceras de tre grupperna till två typer av demonstranter, de som är fredliga och de som använder våld. När kravallerna bryter ut skrivs det om aktivister och demonstranter om vartannat. De båda grupperna tycks smälta samman till en grupp, där en demonstrant blir det samma som en aktivist. I det skedet har rapporteringen övergått till att beskriva "kriget".

Krigsfasen

Den organisering och mobilisering som pågick hos poliser och demonstranter för att förebygga våld höll inte hela vägen. Demonstrationerna i Göteborg kom att urarta. Bilder uppträder nu i tidningarna fyllda av skräck, våld och skottlossning, konfrontationer mellan polis och demonstrant, rubriker med ord som "belägrat", "granatkastare", "brandrök", ord som beskriver kaos och provokation och som hör hemma i

det som tidigare benämnts som "krig". Konfrontation, revolution, kravaller, makt-utövande, förlust av kontroll och skadade poliser och demonstranter är ett återkommande bildmotiv (56). Bilderna är fyllda av främst hat men också skräck, förtvivlan, triumfering, provocering, maktlöshet och panik. Det är kaos, katastrof och tragedier. Det är genomgående demonstranter och poliser det handlar om. Många demonstrantbilder för tankarna till revolution med bilder av maskerade demonstranter med röda fanor och eld. Öppen konfrontation med polisen är också vanliga motiv där båda grupperna attackerar varandra.

Personskador visas i bild. Det är poliser, sårade av kastad gatsten, och skottskadade demonstranter. Bilder visas som antyder att polisen missbrukar sin makt eller på andra sätt går utanför sin yrkesroll. Motiven kan exempelvis vara en ensam polis som tagit av sig hjälmen och som till synes stolt tittar in i kameran medan det ligger ett flertal demonstranter med ansiktet mot marken och med händerna bakom nacken. En annan bild visar en polis som håller en gatsten som ser ut att bli kastad i vilken sekund som helst och med bildtexten *Poliser kastade också gatsten*. Bilder på poliser med dragna vapen och poliser som ser ut att slå demonstranter liggandes på gatan förekommer också.

De rubriker som skildrar "kriget" kan beskrivas med ord som "alarm", "varning", "sensation". Rubrikerna är ofta korta och laddade men utelämnar samtidigt specifik information. De innehåller för det mesta mycket starka och dramatiska ord så som tragedi, kaos, panik, blodig, attentat, terror o.s.v. Vissa ord förekommer fler gånger i olika kombinationer och böjningar som till exempel *skott* (skottskadad, skjutne, skottdrama) och *våld* (våldsamt, våldsam, våldtaget). Det finns ett antal rubriker som handlar om skador som

t.ex. *Skjutne stenkastaren vårdas i respirator* och *Polis slogs blodig*. Konfrontation skildras också i rubriker som *Slaget om Göteborg* och *Upplopp eller rent krig?* Något som också är uppenbart i många rubriker är förlorad kontroll. *Tragedin i Vasaparken*; *Kaotiska scener i Göteborg* och *Avenyn helt sönderslagen* är rubriker som visar att händelser gått över styr och att kaos råder.

Bilderna är dramatiska och provocerande. Att se polisen utöva maktkamper som över-skrider deras yrkesroll och se demonstranter fulla av hat och som förstör Göteborgs gator och butiker väcker naturligtvis starka känslor hos betraktaren. Intrycket som förmedlas är att det är fullt krig utan regler. Aktivister och polisen är de inblandade. I rubrikerna är det *Göteborg* och *allmänheten* samt *aktivisterna* som drabbas. Det är med andra ord aktivisterna snarare än polisen som är offer under "kriget". Sådana bilder och rubrikval kan ge ett intryck till läsaren att rättssäkerheten är hotad. Bilder av förlorad kontroll, överkonfrontationer, överhotad säkerhet i det svenska samhället framträder. Ett budskap om att polisen inte längre kan skydda allmänheten. Rubriker och bilder bidrar under detta skede av händelserna, till en bild av ett sammanbrott av samhällets spelregler. Polisen framstår som att den inte längre kan skydda medborgarna. *En svart dag för demokratin*, skriver en tidning.

EU-rapporteringen

Samtidigt som en svart bild av demonstrationerna målas upp sker en rapportering av själva toppmötet i Göteborg. Bilderna och rubrikerna gäller EU-frågor, arbetsprocesser, Sveriges och statsminister Göran Perssons prestationer.

Bland bilderna hittar man den vanliga "familjebilden", fotot med alla regeringschefer och utrikesministrar samlade. Det finns också bilder på Göran Persson som ser nöjd ut efter sina insatser. Några bilder är på politi-

kerna under tal eller i diskussioner men en stor del av bilderna är på politiker som framställs ha mycket avslappnade relationer till varandra: man klappar varandra på ryggen, håller varandra i handen, lutar sina huvuden mot varandra, skrattar och gestikulerar. Parlamentarikerna framstår överhuvudtaget som om de har mycket trevligt tillsammans. Det ser ut att vara en gemytlig, familjär stämning där man först och främst har trevligt. Det är endast ett fåtal bilder på mer arbetsinriktade eller uppgiftsorienterade politiker.

Rubrikerna ger en mer nyanserad bild av mötet än bilderna. Olika sakfrågor som varit angelägna inom EU tas upp som till exempel miljöfrågor och unionens utvidgning. Sverige och Göran Persson får mest beröm men också kritik. Även bland rubrikerna finns tendenser att lyfta fram en glättad bild av EU-parlamentariker som har en mycket god gemenskap och trivs bra tillsammans: *Här är hela familjen EU* och *Stjärnglans döljer politiken*. Det finns också motsägelser i rubrikerna som ger en bild av svårigheter som sopas under mattan, exempelvis *Lättnad över oenighet om EU:s framtid* och *Bra nya mål blev svåra att förverkliga*.

Bilden av EU-ledarna kan kanske uppfattas som utmanande av några genom att tidningarna visar hur de äter och dricker vin. Diskrepansen till samhället i övrigt blir extra tydligt då bilder och rubriker på demonstrationer, upplopp, trasiga gator och skadade människor är placerade bredvid de proppklädda EU-parlamentarikerna i tidningen. EU-mötet framställs som ett *Toppmöte med fokus på freden* där politikerna försöker bredda samarbetet. Samtidigt visar tidningarna att det finns människor precis utanför väggarna, som inte får ta del av diskussionerna, men, som genom sina aktiviteter söker påverka besluten.

Tidningarna skriver om att EU-ministrarna inte tolererar kravaller såsom de förekommit i Göteborg. *EU-ledarna fördömer våldet, EU tar*

itu med kravaller och *EU-ledare fruktar nya kravaller*. EU-ledarna framstår som att de förkastar våld och motstånd. Hur de i så fall ska kunna bemöta våldet eller det fredliga motståndet på ett konstruktivt sätt framkommer varken i bilder eller rubriker. Snarare framställs det som att EU-ledarna inte tar till sig fientligheten eller söker tolka och förstå signalerna, istället förmedlas intrycket av att de enbart tar avstånd. Intressant är att tidningarna inte ger några rubriker åt eventuella politikerkommentarer till de fredliga demonstranterna där 20 000 lugnt går i demonstrationståg. Göran Perssons möte med tvivlarna uppmärksammas med *en* rubrik. Tidningarnas rubriker ger således inga signaler om att politikerna lyssnar på den kritik mot EU och det ifrågasättande budskap som demonstrationerna innebär. Däremot bidrar tidningarna till att måla bilden av EU som något åtråvärt – något positivt. Utvidgningen av EU framställs som en central fråga under mötet. Kandidatländer välkomnar slutdatum, de är ivriga och fyllda av förväntan. Intrycket, som det framtonar i rubrikerna, är att EU är någonting som är eftersträvanvärt och åtråvärt för dem som står utanför. En bild som motsägs av de skaror som står utanför mötet på tidningarnas bilder från Göteborgs gator.

Syndabocker pekats ut

Jakten på vilka som kan anses vara skyldiga till det kaos som uppstått får stort utrymme i medierna. Här förekommer både enskilda individers uttalanden och grupper uttalanden om varandra. På reportagebilderna framträder enskilda personer som antingen anklagar någon eller försvarar sig mot anklagelser.

Poliser, demonstranter och politiker ställs tills svars i rubrikerna. Alla anses de ha del i ansvaret. Polisens agerande kritiseras starkt. *Polisen kritiseras för insats på skola; Poliserna såg på oss som skit; Krav att polisens agerande grans-*

kas. Ett stort antal rubriker innehåller emellertid också försvar av polisens insatser: *Starkt stöd för polisen; Polisen har inte tappat kontrollen; Polisen: det var nödvärn*. Polisens insatser debatteras livligt men de tillhör den grupp som försvaras oftast. Den bild som träder fram är att de gjorde sitt bästa under de förutsättningar som rådde.

Politikerna anklagas inte bara som grupp utan kritiken riktas också mot enskilda personer. Statsminister Göran Persson kritiserades för att ha varit frånvarande och svikit Göteborgarna: *Persson glömde Göteborgarna*. Upprörda rubriker menar att det är politikerna som bör betala det som mötet kostat – *Regeringen bör ta notan*. Polisen vill att politikerna ändrar lagar: *Polisen kräver lagändring*. Rubriker antyder att även politiker och partier misstänks samarbeta med AFA (en anarkistisk grupp). Miljöpartiets EU-parlamentariker Per Gahrton anklagas för uppvigling. Även justitieminister Thomas Bodström och kommunalrådet i Göteborg Göran Johansson får kritik. Rubrikerna ger emellertid också utrymme för enskilda personers försvar eller fördömande av våldet. *Persson förklarar sin frånvaro; Politikerna fördömdet våldet på gatorna* anger några rubriker.

Demonstranter och aktivister pekades ut som syndabockar i rubrikerna. De båda gruppbe-teckningarna används om vartannat men syftar på samma grupp människor. *Demonstrant alltid farlig i Polisögon*. Gruppen demonstranter och gruppen aktivister beskrivs som en homogen grupp med negativa egenskaper. Demonstranterna har i rubrikerna blivit det-samma som aktivister. I rubrikerna efterfrågas hårdare tag mot aktivister och demonstranter som också jämförs med fotbollshuliganer. *Rop på hårdare tag mot militanta aktivister; Demonstranter skall stoppas på samma sätt som fotbollsvåld*. Det spekuleras också i vilka alternativa metoder som skulle kunna användas för att bekämpa demonstranterna/akti-

visterna: *Kyl ner aktivisterna med vattenkanoner*. Endast två rubriker förekommer där demonstranterna eller aktivisterna får förklara sig eller försvara sig: *"Själöförsvar", säger aktivist om våldet, Demonstranter vill utreda våld*.

I rubrikerna beskrivs också jakten på misstänkta, gripanden, antal häktade och andra rättsliga påföljder. *240 gripna efter timplånga kravaller; 52 häktade efter kravallerna i Göteborg; Tio års fängelse hotar uppviglare*. Det finns en rubrik där polisen pekades ut som misstänkt: *Polisen anmäld i 20 fall*. Förutom i det enskilda fallet är det gruppen aktivister som man jagar, särskilt utmärker sig danskar och normmän. *Danskar greps för sabotageplaner; Danskar tidigare dömda; Polisen grep fyra normmän*.

Sammanfattningsvis finner man att kritiken mot politikerna blir ganska försiktig. Det handlar ofta om enskilda personer och inte så tydligt om det politiska systemet eller etablis-sementet. Politikerna ges också utrymme för att fördöma våldet och framträder inte i rubrikerna som att de har så stor del i att utvecklingen blev som den blev. Polisen blir utsatt för anklagelser men försvaret av polisens insatser är än tydligare i tidningarnas rubriker och i bilder. Kvar finns en tredje grupp, demonstranterna som inte, i rubrikerna, försvaras i någon större utsträckning utan kvarstår som den grupp som bär det största ansvaret för det kaos som uppstått.

En eftersmak av besvikelse

I slutet av veckan handlar rubrikerna mycket om känslor efter EU-mötet och demonstratio-nerna. Sorg och ilska över kravallerna, vemod efter mötet är reaktioner från politiker, offentligheten och poliser som återges i tidningarna. Förstörelsen efter kravallerna var enligt medi-erna omfattande med reparationskostnader-na uppskattades i miljontals kronor.

Många av bilderna handlar om skadegörelse på stan, på Hvitfeldska gymnasiet men

även på svenska ambassader i Europa. Uppbrutna gatustenar, krossade fönster, klotter och sabotage på inredning, besvikna butiksägare och anställda avbildas. Men det finns även bilder på besvikna poliser skadade av demonstranter, vemodiga demonstranter som är på väg hem samt besvikna politiker och polisansvariga. Tidningarna publicerar dystera bilder: ensamma människor med paraplyer och med textrubrik *En tom stad*, flaggor som halas efter toppmötets slut, blickar som stirrar ner i bordet, en bandagerad polis med sin dotter och hund.

Rubrikerna innehåller olika uttryck av känslor efter upploppen. Det är sorg, ilska och chock bland ungdomar, butiksägare, politiker men främst för Göteborgs innevånare. Det är ett sargat Göteborg som ska återgå till vardagen. I rubrikerna tar kostnader och förstörelse stort utrymme. Det är förstörelse på skolor, glasfönster, gator och ambassader till stora kostnader. Besvikelsen riktas således inte i första hand mot någon person eller grupp av människor utan mot förstörelsen, kostnaderna, och krossade drömmar kring toppmötet. Det är också *Göteborg* och dess innevånare som först och främst är drabbat. Det är Göteborg som är skakat och som ska återvända till vardagen – *Chockat Göteborg röjer upp i förödelsen*. Det är också angreppen på staden, på byggnader, uppbyggnaden av gatsten som man är besviken över. Samtidigt har människor blivit skjutna, lagar har brutits, och polisorganisationen visade sig bristfällig. Poliserna framträder med sin besvikelse medan demonstranterna som grupp inte finns med. Istället är det *ungdomar* eller *unga* som är chockade. Demonstranter framställs inte längre som demonstranter utan som vanliga ungdomar. Besvikelsen över förstörelsen som kostat och vandaliseringen är tydligare och det som dröjer kvar i rubrikerna snarare än utfallet av EU-mötet som genomförts: *Topp-*

mötet är över men förstörelsen är kvar. Kravaller och våldet överskuggar överenskommelser och beslut som fattats under mötet. De våldsamma demonstrationerna framstår som om de vore frikopplade från det EU-möte som genomförts i samma stad. Man beskriver det tragiska som åtskilt från toppmötet trots att demonstrationerna med dess upplopp och förstörelse kan betraktas som en protest mot just Europaunionen som idé. Toppmötet framstår som en framgång, som kommit i skymundan av kriget på gatorna.

Sammanfattningsvis kan man se att det, i likhet med den tidigare rapporteringen, saknas en tydlig koppling mellan EU:s toppmöte, demonstrationerna och kravallererna. Möjligtvis kan man tolka den besvikelse som rapporteras som en besvikelse över att toppmötets inramning blev så våldsam. Den stora besvikelsen handlar emellertid om den förstörda staden och de drabbade människorna. Tidningsrubriker och bilder förefaller inte ha bidragit till att synliggöra sambandet mellan de olika händelserna som utspelade sig under den dramatiska veckan i Göteborg.

Dessa resultat överensstämmer med Olausson (2002) som i sin studie rörande medborgargrupper – åskådare och aktörer – minnesbilder av EU-toppmötet fann att medierna fokuserade på våldet. De fredliga demonstrationerna och den politiska aktiviteten hamnade på grund av detta i skymundan. Aktörerna betraktar medierna som "maktens megafoner" och riktar kritik mot både upplevd glorifiering av polismakten och brist på kritisk granskning av EU-mötet.

Epilog

Tidningsrubriker och reportagebilder dagarna innan, under och efter EU:s toppmöte och demonstrationerna i Göteborg framställde det officiella politiska projektet som tämligen lyckat. Företrädarna för EU-mötet framställ-

des överlag positivt och på ett respektfullt sätt. Tidningarna gav således genom sina rubriker och bilder understöd för och bekräftelse av det politiska mötet.

Demonstrationerna, vars innehåll i viss mån representerade alternativa synsätt, skildrades sparsamt. Dessa förefaller ha kommit i skymundan av de kravaller som uppstod. Huvuddelen av bilder och rubriker skildrade ett "krig" mellan demonstranter och poliser. Ett krig som böljade fram och tillbaka men där polisen så småningom fick övertaget. Huvudintrycket från bilder och rubriker kan *inte* sägas vara att demonstrationerna skildrades som något önskvärt och som en del i ett demokratiskt samhälle. Demonstrationerna skildrades som nära förknippade med kravaller och upplopp. Dessa framställdes som ett tydligt hot mot samhället, dessutom som ett så starkt hot att polisen i vissa skeden inte klarade av att beskydda samhället och medborgarna. Tidningarna skildrade således, i rubriker och bilder, ett hotat samhälle där demokratins spelregler satts ur spel. Bilden av ett inbördeskrig tonade fram.

Sammanfattning

Sammanfattningsvis kan man säga att delstudien vad gäller nyhetsrapporteringen från händelserna i Göteborg de aktuella dagarna att:

- Massmediernas (tidningars) rubriker och bilder framställde politiker, poliser och demonstranter på signifikant *olika sätt*. Politiker beskrevs som vänliga och kraftfulla, poliser och demonstranter som aggressiva och konfronterande.
- Händelserna i Göteborg framställdes som ett *krig* mellan poliser och demonstranter.
- Under de kaotiska dagarna förmedlades en kategoriserad bild av demonstranter som *våldsbenägna* och *aggressiva*.
- Rubriker och bilder från de stora *fredliga* demonstrationerna förekom ytterst sällan.

HÄNDELSERNA I GÖTEBORG – SAMMANFATTANDE DISKUSSION

Bakgrund

Föreliggande studie består av tre delstudier som tillsammans skildrar några dagar då Sverige hamnade i något som kan liknas vid ett "krisläge". Krisläge i betydelsen att polisen inte hade full kontroll över sina insatser, genom att demonstranter och poliser hamnade i öppna konfrontationer där människor, byggnader och inredning kom till skada (se bilaga I). Kris också i den betydelsen att massmedierna målade upp ett krigstillstånd i Göteborg. I samband med EU:s toppmöte i Göteborg i juni 2001 genomfördes emellertid också stora fredliga demonstrationer utan våldsamma inslag. De aktiviteter som pågick samtidigt och delvis parallellt var:

- EU:s toppmöte med frågor av stor relevans för Europa och Sverige.
- Demonstrationer mot EU och EU:s politiska inriktning samt mot president George W Bushs besök.
- Polisbevakning med uppgift att freda dels EU:s toppmöte, dels demonstranternas aktiviteter.
- Kravaller vars troliga syfte var att sabotera polisens arbete men också demonstranternas.
- Mediebevakning, där bl.a. rubriker och bilder förmedlade signaler till allmänheten om vad som utspelade sig i Göteborg.

Dessa fem olika aktiviteter vävs under de aktuella dagarna samman till ett mönster av händelser och fenomen. Syftet med studien är att söka beskriva och tolka händelsernas betydelse för identitetsskapande (hur deltagarnas självbild påverkas) och göra synligt några av de intergruppsfenomen (exempelvis hur föreställningar om den egna och den andra gruppen utvecklas) som en följd av mötet mellan demonstranter och poliser.

Komprimerad sammanfattning av händelserna

Med utgångspunkt från de olika data som denna studie bygger på kan man förenklat sammanfatta skeendet på följande sätt.

En stor grupp tillresta demonstranter har för avsikt att med fredliga medel demonstrera mot EU och dess politik. Man genomför också stora demonstrationer och organiserar seminarier och folkfester. Poliser ditkommenderade från stora delar av Sverige bevakar demonstrationerna. Frågeformulär och intervjuer visar att poliserna uppfattar demonstrationer som en del av ett demokratiskt samhälle. Det finns i grunden ingen motsättning mellan polis och demonstranter.

Polisen får dock indikationer på att våldsvarkare gömt sig bland fredliga demonstranter och omringar därför en förläggning (Hvit-

feldska gymnasiet). De fredliga demonstranter som blir indragna i dessa händelser uppfattar att de själva felaktigt betraktas som våldsvverkare av polisen. En grupp verkliga våldsvverkare lyckas senare infiltrera den fredliga demonstrationen varvid polisen går till motoffensiv. Denna aktion kommer att även rikta sig mot fredliga demonstranter, varvid några dras med och deltar i stenkastning och motattacker. Ett begränsat antal av samtliga 20–25 000 demonstranter ingår i dessa "kriksaktiviteter".

Mediernas rapportering från Göteborg kännetecknas av ingående skildringar av "kriget" där gränsen mellan fredliga demonstranter och våldsvverkare inte blir tydlig. Bilder och rubriker signalerar ett våldsamt krig. Denna rapportering utgör en viktig del för polisens, demonstranternas och allmänhetens förståelse av händelserna. På grund av den kaotiska situation som uppstod kom medierna att bli en viktig informationsgivare för såväl demonstranter som poliser. Både poliser och demonstranter anser dock att medierna gav en missvisande nyhetsrapportering från de aktuella dagarna. En mer ingående granskning av rubriker och reportagebilder bekräftar också denna uppfattning. Man kan därför anta att nyhetsmediernas bevakning bidragit till att förstärka bilden av demonstranterna som hotfulla och situationen som krisartad. Därmed blev kanske även rapporteringen en del av hotet. Dessa slutsatser bygger på de tre delstudier som sammanfattas nedan.

Även om enkätsvar och intervjuer bygger på ett begränsat antal personer och medieanalysen baserar sig på fem dagstidningar växer en likartad bild fram i de tre olika delstudierna. Man kan därför anta att de tre studierna tillsammans ger en trovärdig bild av händelserna i Göteborg. De fenomen som iakttagits stämmer också väl överens med den forskning som finns om demonstrationer och sammandrabbningar. Det finns därför skäl att

anta att erfarenheterna från Göteborg har en mer allmän betydelse och kan generaliseras även till andra liknande situationer.

Delstudie I **Omedelbara upplevelser från poliser och demonstranter**

I den första delstudien fick ett urval av deltagande poliser och demonstranter besvara ett frågeformulär före och efter händelserna i Göteborg. Enkäten belyser fyra faktorer eller aspekter av demonstrationerna. Den första faktorn visar att både poliser och demonstranter ser demonstrationer som en del av ett demokratiskt samhälle. Båda grupperna är efteråt överens om att demonstrationerna inte gavs en positiv bild i massmedierna, d.v.s. de skildrades inte som ett önskvärt inslag i samhället. Båda grupperna är också överens om att polisen framställdes av medierna på ett mer positivt sätt än demonstranterna, som beskyddare av samhället.

Den andra faktorn handlar om möjligheten att påverka allmänheten genom demonstrationer. Den tilltro som fanns innan mötet, framförallt hos demonstranterna, förbyttes mot misstro, då man istället uppfattade att demonstrationerna haft motsatt effekt. Det innebär att människor istället för att bli mer negativa till EU blivit mer positiva.

Den tredje faktorn rör farhågor om att demonstrationerna skulle urarta. Polisen hyste sådana farhågor och tyckte också att de fick dessa besannade. Demonstranterna menade att demonstrationerna genomfördes på ett bra sätt (underförstått att kravallerna inte hörde till demonstrationerna).

Den fjärde faktorn handlar om polisens mandat att upprätthålla ordning i samband med demonstrationer. Både poliser och demonstranter ser det, både före och efter demonstrationerna, som självklart att polisen skall ha sådana befogenheter.

Vad visar då studien? Poliser och demonstranter ser sig själva och den andra gruppen som en berättigad del av ett demokratiskt samhälle och demonstrationer som ett legitimt sätt att försöka påverka människors uppfattningar. Polisen befarade att demonstrationerna skulle urarta och menar att så också blev fallet. Demonstranterna däremot ser demonstrationerna som aktiviteter skilda från kravallerna (iscensatta av andra grupper). Demonstranterna menar att deras aktiviteter genomfördes på ett ordnat sätt, men att de ändå inte framställdes på ett positivt sätt i medierapporteringen. Allmänheten kom därvid, tror både demonstranter och poliser, att få en negativ inställning till demonstranternas budskap.

Delstudie 2 **Reflekterade erfarenheter från** **poliserna och demonstranterna**

Den andra delstudien omfattar intervjuer i fokusgrupper med poliser och demonstranter som deltog i Göteborg. Intervjuerna bekräftar resultaten från enkäterna. Demonstranter ser sig själva som fredliga men, anser de, kom att hamna i situationer där de bemöttes av poliser som om de inte vore detta. Poliserna, å sin sida, relaterar hur de blev indragna i krigsliknande händelser. Både demonstrationer och polisens arbete kom att pendla mellan "krig" och "fred". Aktiviteterna såsom de framgår av deltagarnas berättelser handlar om spänningen mellan *kategorisering* där grupper tillskrivs farliga och otrevliga egenskaper och *nyansering* där man kan se nyanser och variationer hos varandra. I det "krigstillstånd" som utvecklades kom kategoriseringarna att dominera. Denna process kom att visa sig ha avgörande betydelse för händelseutvecklingen genom att grupperna kom att uppfatta varandra på ett onyanserat sätt. Båda grupperna kom att uppleva omvärlden och den andra gruppen som antingen god eller helt ond.

En annan spänning som fanns var mellan *kaotisering* där händelser och handlingar genomfördes utan kontroll och *organiserande* där skeenden genomfördes ordnat, reglerat och under kontroll. Kaotisering kännetecknade kravallerna medan demonstrationerna beskrevs som organiserade. Kaotisering underbyggs genom ryktesspridning. Demonstranterna anser att polisen skulle informerat mer om sina aktioner och förklara varför man spärrar av gator, omdirigerar etc. Poliserna förhindras att göra detta, dels på grund av att de själva saknade information eller var bundna till sekretessbestämmelser.

Den tredje spänningen var mellan *provocerande* handlingar där en grupp hotar eller ger sig på en annan grupp och *avväpnande* handlingar uttryckt i form av samförstånd, vänlighet eller överraskning. Både poliser och demonstranter kunde berätta hur de provocerats av den andra gruppen men också om avväpnande inslag.

De stora fredliga demonstrationerna kan sägas vara kännetecknade av organiserande, nyansering och avväpnande inslag. Både poliser och demonstranter ser demonstrationer som ett "modernt" projekt som omfattas av struktur, ordning och kontroll. Flertalet demonstranter bedöms tillhöra den moderna, fredliga gruppen. Det finns emellertid också en "postmodern" grupp fredliga demonstranter som består av unga demonstranter i lösa nätverk, utan behov av det moderna projektets ordning, struktur och organisation. Den tredje gruppen av demonstranter är de rena provokatörerna, våldsverkare som anslutit med syfte att ställa till bråk. Den "moderna" demonstrationsgruppen arbetar med en *inkluderingsstrategi* när det gäller den postmoderna gruppen. Detta innebär att man försöker få med sig denna demonstrantgrupp för att förhindra att de dras med av våldsverkarna. Polisen däremot arbetar efter en *exkluderingsstrategi* eftersom

de anser att den postmoderna gruppen smittas av provokatörerna. Exkludering kan innebära avskiljning, avstängning eller omringning. Detta bemötande påverkar i sin tur de postmoderna demonstranternas självuppfattning och självbild.

Kategorisering, kaotisering och provocering kom att i hög grad dominera relationen mellan poliser och de postmoderna demonstranterna. Detta medverkade till att framförallt dessa yngre demonstranter tvingades in i situationer som fick till följd att de förändrade sin syn på poliserna. De mer organiserade (moderna) demonstranter som blev vittne till sammandrabbningarna påverkades starkt i sin syn på polisen även om deras egen självbild förblev intakt. Det skapades emellertid en känsla av "krig" hos både poliser och demonstranter. Den potential av nyansering, organiserande och avväpnande som både poliser och "moderna" demonstranter menade sig besitta, fick små möjligheter att utvecklas.

Genom att båda grupperna utgjorde varandras *närmiljö* (kontext) blir föreställningarna om den andra gruppen viktiga. Det är nämligen föreställningarna som påverkar deltagarnas agerande och reagerande. Om poliser uppfattar att demonstranter kan vara potentiella kravallmakare påverkar det deras handlingsberedskap. Om demonstranterna inte ser sig som kravallmakare kan de ändå dras in i sådana handlingar som i sin tur påverkar deras identitet. I rapporten har det tänkbara samspelet beskrivits med hjälp av Reichers (1997) modell för identitetsskapande. Denna teori tillämpad på Göteborgshändelserna innebär i korthet följande:

Deltagarna i den stora gruppen demonstranter har en bild av sig själva som fredliga och med en tilltro till att polisen skall medverka till att demonstrationerna skall kunna genomföras i ordnade former. Polisen ser det som uppgift att se till att demonstrationerna

sker på ett ordnat sätt. Emellertid finns en farhåga hos poliserna att så ej kommer att ske. När polisen uppfattar signaler om befarade och faktiska våldsamheter från några militanta demonstranter agerar polisen i linje med förväntningar och de tolkningar som den sociala närmiljön erbjuder. Därmed förändrar de också de fredliga demonstranternas omgivning och närmiljö. Polisen som skulle uppträda som bevarare av ordning uppfattas nu som hotfull mot alla demonstranter, i synnerhet den postmoderna gruppen – de yngre demonstranterna. Demonstranterna ändrar sitt beteende och förhållningssätt mot polisen. Genom sina handlingar får poliser och demonstranter en social identitet som de i själva verket inte har för avsikt att utveckla. De intergruppsfenomen (konflikt mellan poliser och demonstranter) utvecklas som en följd av en avvikande grupps agerande. Detta leder i sin tur till förändrade intergruppsfenomen. Det senare innebär att polisens och demonstranternas sociala självbild förändras genom de handlingar som de begår genom att den sociala kontexten förändras (den andra gruppens beteende).

Det intressanta med Göteborgshändelserna är att det är troligt att mediernas rapportering kom att spela en stor roll för polisernas tolkning av händelserna. Nyhetsrapporteringen blev därigenom en viktig kontextuell del i händelserna och påverkade både poliser och demonstranternas agerande.

Delstudie 3 **Massmediernas bevakning**

Den tredje delstudien innebär en analys av reportagebilder och rubriker som återfinns i några dagstidningar i samband med händelserna. Analysen ger stöd för de uppfattningar som framkommit i enkäter och intervjuer. Likaså framkommer stöd för att medierna framställde de som deltog i demonstrationer

och kravaller som delvis identiska. Under de mest kaotiska dagarna framgår ingen klar skillnad mellan demonstranter och kravallmakare i rapporteringen. Allmänheten och demonstranterna själva ges därmed en högst kategoriserad bild av demonstranterna. Händelserna framställs som att krig råder mellan demonstranter och poliser. Polisens förmåga att upprätthålla lag och ordning framställs som hotad. Dock beskrivs de i rubriker och bilder som överlägsna demonstranterna.

Skulden för händelserna fördelas av de studerade tidningarna mellan politiker, poliser och demonstranter, dock utpekas den sista gruppen mer ofta. Poliser och demonstranter beskrivs i rubriker och bilder som företrädesvis aggressiva och hotfulla, medan EU-politikerna framställs som vänliga och positiva. Kontrasten mellan grupperna vid förhandlingsbordet och händelserna på gatorna är påfallande. Intrycket är att det rör sig om två parallella aktiviteter utan relation till varandra. Rubriker och bilder skildrar inte möten mellan dessa båda aktiviteter annat än i form av politikernas fördömande av kravalerna. Rapporteringen ger intryck av ett samhälle i kris och skildrar ett inbördeskrig som utspelas lokalt.

Lärdomar

Av de delprocesser som identifierats i samband med det *krigstillstånd* som utvecklades i Göteborg synes polisens, demonstranternas och massmediernas *kategoriseringar* ha en avgörande betydelse. Kategoriseringar innebär förenklade beskrivningar av och uppfattningar om andra grupper, där dessa ofta tillskrivs önskade egenskaper. De *nyanserade* uppfattningar om varandra som demonstranter och poliser hade inledningsvis raserades, dels genom polisens förebyggande och försök till exkluderande aktioner, dels genom våldsvärkans intåg på scenen. Därigenom förändras

inte bara relationen mellan våldsvärkare och poliser, yngre postmoderna demonstranter kom att betraktas som presumtiva bråkmakare och kom också att uppträda som sådana. Fredliga (moderna) demonstranter som blev vittne till detta förändrade sin syn på polisen som kollektiv (kategorisering). Dessa processer understöddes av massmediernas (några större tidningsars) rapportering, som blev en del i skapandet av kategorier.

En annan viktig delprocess som framträtt i analyserna är *kaotisering* som är motsats till *organisering*. Kaotisering uppstår bl.a. genom ryktesspridning och brist på information eller missvisande information. Enligt både poliser och demonstranter framkommer att båda grupperna upplevde kaos och förvirring på grund av utebliven information. Polisens interna information fungerade dåligt, informationen från polisen till demonstranterna likaså. Medierna förstärkte intrycket av kaos och provokation i bilder och rubriker genom en *ensidig rapportering*.

En tredje viktig faktor för upplevelse av krig är *provocering*. Både poliser och demonstranter har upplevt den andra gruppen som provocerande, dels genom sin klädsel, dels genom sina handlingar. Demonstranternas klädsel blev genom kategorisering provocerande (det "svarta blocket"), likaså fungerade polisens kravallutrustning som en provokation för vissa demonstranter. De civilklädda poliserna ("goa gubbarna") fungerade däremot *avväpnande*, d.v.s. icke-provocerande genom sin fritidsklädsel.

De lärdomar som poliser, fredliga demonstranter och massmedierna kan dra av denna studie är således att beakta vad i den egna medverkan som bidrar till kategorisering, kaotisering, provocering och ensidig rapportering. Detta är alla processer som underbygger krigstillstånd och undergräver tilltro till samhälle och demokrati, och i vissa fall till för-

ändrad självuppfattning och identitet hos människor. Processer som underbygger tilltro och leder till fredliga aktiviteter har visat sig vara nyansering, organisering, avvapning och mångsidig rapportering. Dessa senare är processer som kan antas vara viktiga för människors tillit och tilltro till samhälle och demokrati.

Stora demonstrationer förutsätter god organisation både bland demonstranter och poliser. Det är högst troligt att framtida demonstratio-

ner kan komma att kunna spåra ur eftersom små militanta grupper har visat sig kunna åstadkomma kaotisering och provocering genom att bryta och provocera såväl de fredliga demonstranterna som polisens organiserade arbete. Fler "krig" kommer att rapporteras i medierna. Denna studie visar att fredliga demonstranter och polisen i grunden har samma mål, nämligen att se till att demonstrationerna genomförs under ordnade former.

THE GOTHENBURG RIOTS

Identity formation and attitude changes through participation in peaceful demonstrations and violent tumult

by Kjell Granström (editor)*

Summary

Background

The present study consists of three sub-studies that together portray a few days during which Sweden found itself in what could be likened to a warlike situation. In connection with the EU Summit Meeting in Gothenburg in June 2001, large peaceful demonstrations took place, but there were also violent riots resulting in considerable property damage and serious personal injury (see Appendix I). The activities that occurred simultaneously and partly in parallel were:

- The EU's Summit Meeting on issues of great importance to Europe and Sweden.
- Demonstrations against the EU and its political position as well as against President George W Bush's visit.
- Police supervision to safeguard the summit meeting as well as the demonstrators' activities.
- Riots likely intended to sabotage not only the work of the police but also that of the peaceful demonstrators.
- Media coverage including headlines and pictures that provided the public with signals of

what was taking place in Gothenburg.

During the days in question, these five different activities were interwoven to form a pattern of events and phenomena. The purpose of the study is to try to describe and interpret the events' significance for identity formation and to elucidate some of the intergroup phenomena that developed in the encounter between demonstrators and police officers.

Brief summary of the events

Based on the various data that form the foundation of this study, one can summarise the occurrences in the following manner.

A large group of visiting demonstrators intended to peacefully demonstrate against the EU and its politics. They also arranged large demonstrations and organised seminars and festivals. Police from much of Sweden guarded the demonstrations. The data indicate that, prior to the events, the police perceived demonstration as part of a democratic society. There was no basic conflict between the police and the demonstrators, but the police had indications that perpetrators were hidden among the peaceful demonstrators and they therefore sur-

* See members of the research team.

rounded one location (Hvitfeldska Gymnasium). The peaceful demonstrators who were drawn into the events felt that the police viewed them as perpetrators. A group of actual perpetrators later succeeded in infiltrating the peaceful demonstration, at which point the police counterattacked. This action was even directed at peaceful demonstrators, causing some of them to join in the stone throwing and counterattacks. A limited number of the total 20,000–25,000 demonstrators were involved in these “war activities”. Mass media reports from Gothenburg were characterised by detailed portrayals of a war in which the boundary between peaceful demonstrators and perpetrators was unclear. Pictures and headlines signalled a violent war. This reporting constituted an important context for police officers’, demonstrators’ and the public’s understanding of the events. Owing to the chaotic situation that arose, the mass media became important providers of information for demonstrators as well as police. Both groups, however, felt that the mass media’s news reporting from the days in question was misleading. A more objective evaluation of headlines and reportage pictures confirms this perception. One can, therefore, assume that the mass media’s coverage helped to strengthen the threatening picture and that perhaps the media even became a part of this threat through their reporting. These conclusions are based on the three sub-studies summarised below.

Sub-study 1. Immediate experiences of police officers and demonstrators

In the first sub-study, certain participating police officers and demonstrators were selected to respond to a questionnaire *before* and *after* the events in Gothenburg. The responses elucidated four factors or aspects of the demonstrations. The first factor showed that

both police officers and demonstrators viewed the right to demonstrate as part of a democratic society. Both groups agreed that the demonstrations were not portrayed as positive in the media, i.e., they were not depicted as a desirable element of society. Both groups agreed that the media portrayed the police in a more positive manner than they did the demonstrators, i.e., police were depicted as protectors of society.

The second factor dealt with the possibility to influence the public through demonstration. The confidence that existed before the meeting, primarily on the part of the demonstrators, was replaced with mistrust when the demonstrations were perceived to have had the opposite effect. That is, instead of becoming more negative towards the EU, people became more positive.

The third factor concerned fears that the demonstrations would get out of control. The police had such fears and believed that they were confirmed. The demonstrators felt that the demonstrations had been conducted in a positive way (assuming that the riots were not included as part of the demonstrations).

The fourth factor concerned the police force’s mandate to maintain order in connection with the demonstrations. Before and after the demonstrations, both police officers and demonstrators felt it was obvious that the police should have such authority.

The questionnaire provides a picture of police and demonstrators who saw themselves and the other groups as a legitimate part of a democratic society and demonstration as a way to try to influence people’s opinions. The results can also be interpreted as indicating that the police feared the demonstrations would degenerate and believed they had indeed done so. The demonstrators, however, viewed the demonstrations as activities separate from the riots (as having been staged by

other groups). The demonstrators felt that their activities had been conducted in an orderly fashion, but that they nevertheless were not given positive media coverage. Both police officers and demonstrators felt that this was why the public developed a negative attitude towards the demonstrators' messages.

Sub-study 2. Police officers' and demonstrators' reflections on their experiences

The second sub-study comprised interviews in focus groups of police officers and demonstrators who had participated in the events in Gothenburg. The interviews can be said to have confirmed the questionnaire results. The demonstrators viewed themselves as peaceful, but found themselves in situations in which police treated them as perpetrators. On the other hand, the police officers reported how they were drawn into war-like events. The work of both the police and the demonstrators hovered between "war" and "peace". The activities, as they were presented in the participants' stories, involved a tension between *categorisation*, in which groups were attributed dangerous and disagreeable traits, and *balance*, in which people could see nuances and variation in one another. In the "state of war" that developed, categorisations would come to dominate. This process proved to be of crucial importance to the course of events. Another tension existed between *chaotisation*, in which events and actions were carried out in the absence of control, and *organisation*, in which events were carried out in an orderly, rule-governed and controlled fashion. Chaotisation characterised the riots, whereas the demonstrations were described as organised. Chaotisation is supported through the spreading of rumours. The demonstrators felt that the police should have provided information on their actions and explained why they blocked

off roads, re-routed, etc. The police were prevented from doing so because they themselves lacked information or were bound to secrecy.

The third tension was between *provoking* actions, whereby one group threatened or confronted another group, and *disarming* actions, expressed through mutual understanding, kindness or surprise. Both police officers and demonstrators told of how the other group had provoked them, but also of disarming elements.

The large peaceful demonstrations can be said to have been characterised by elements of organisation, balance and disarming. Both police officers and demonstrators viewed the demonstrations as a "modern" project enveloped by structure, order and control. Most demonstrators are judged to have belonged to the modern, peaceful group. There was also, however, a "post-modern" group of peaceful demonstrators that consisted of young people in loose networks, without the need for modernity's order, structure and organisation. The third group of demonstrators were the true provocateurs – perpetrators who joined with the aim of causing a disturbance. The group of modern demonstrators worked according to a *strategy of inclusion* concerning the post-modern group. This implies that they tried to assimilate the young people to prevent them from being drawn into the violence. The police worked according to a *strategy of exclusion* because they felt that the post-modern group would be infected by the provocateurs. Exclusion can mean separation, enclosure or encirclement. This treatment influenced, in turn, the post-modern demonstrators' self-perception and self-image.

Categorisation, chaotisation, and provocation would largely dominate the relation between the police and the post-modern demonstrators. This resulted in a state of affairs in which younger demonstrators, in

particular, were forced into situations that caused them to change their view of the police. The more organised (modern) demonstrators who were eyewitnesses to the conflicts were strongly affected in terms of their view of the police, even though their self-image remained intact. However, a feeling of “war” grew in the police as well as the demonstrators. The potential for balance, organising and disarming that both the police officers and the modern demonstrators felt they possessed was given little chance to develop.

Since both groups constituted each other’s context, which in turn affected their actions and reactions, conceptions of the other group became important. If police officers perceive demonstrators as potential rioters, this perception can affect their readiness to act. If demonstrators do not see themselves as rioters, they can still be drawn into violent actions that, in turn, influence their identity. In the report, this possible interplay has been described using Reicher’s (1997) model of identity formation. In brief, application of this theory to the events in Gothenburg implies the following:

Participants in the large group of demonstrators saw themselves as peaceful and trusted that the police would help to ensure that the demonstrations would proceed in an orderly fashion. Likewise, the police felt it was their duty to ensure orderly demonstrations. However, there was a fear among the police that such would not be the case. When the police sensed signs of feared and actual violence from several militant demonstrators, they reacted in line with the expectations and interpretations offered by the social context. Thereby, they also changed the peaceful demonstrators’ context. The police officers who were to have acted as keepers of order were now perceived as threatening to all demonstrators, particularly to the post-

modern group. The demonstrators changed their behaviour and attitudes towards the police. Through their actions, police officers and demonstrators received social identities that they had not intended to develop. These inter-group phenomena (conflicts between police and demonstrators) developed as a consequence of one deviating group’s actions. This led, in turn, to changed inter-group phenomena. The latter implies that the police officers’ and demonstrators’ social self-image changed through the actions they committed owing to the altered social context (i.e., the other group’s behaviour).

Another interesting aspect of the events in Gothenburg is that the mass media’s reporting likely played an important role in the police officers’ interpretation of the occurrences. The media, thereby, became an important contextual part of the events, influencing the actions of both police and demonstrators.

Sub-study 3. Mass media coverage

The third sub-study involved an analysis of the pictures and headlines that several daily papers distributed in connection with the events. The analysis supports the understandings brought out in the questionnaires and interviews. Support is also found for the notion that the mass media (i.e. the analyzed papers) portrayed those participating in the demonstrations and in the riots as partly identical. During the most chaotic days, the reporting depicted no clear difference between the demonstrators and the rioters. The public and the demonstrators themselves were thereby presented with a highly categorised picture of the demonstrators. The events were presented as a war between demonstrators and the police. Police officers’ ability to maintain law and order was depicted as threatened. However, the headlines and pictures portrayed the police as superior to the demonstrators.

The newspapers divided the blame for the events among politicians, police and demonstrators, though the last group was indicated more often. Police officers and demonstrators were depicted in the headlines and were pictured as especially aggressive and threatening, while EU politicians were presented as kind and positive. The contrast between the groups sitting at the negotiation tables and those involved in events on the streets is striking. The impression is of two parallel activities that are unrelated to each other. The headlines and pictures did not portray the meeting between these activities other than in terms of politicians' condemnation of the riots. The reporting gave the impression of a society in crisis and depicted a civil war being enacted locally.

Lessons learned

Of the sub-processes identified in connection with the *state of war* that developed in Gothenburg, it would seem that the *categorisations* made by police, demonstrators and mass media were of crucial importance. Categorisation implies simplified descriptions and perceptions of other groups, whereby such groups are often attributed undesirable traits. The *balanced* perceptions of each other that demonstrators and police initially had were demolished, partly through measures of prevention and attempts at exclusion on the part of the police and partly through the emergence of violence on the scene. In this way, not only was the relation between perpetrators and police changed, but younger, post-modern demonstrators came to be viewed as prospective troublemakers as well as to act as such. The peaceful (modern) demonstrators who were eyewitnesses to this changed their view of the police as a group (categorisation). These processes were supported by mass media reporting, which contributed to the creation of categories.

Another important sub-process brought out in the analyses is *chaotisation* as opposed to *organisation*. Chaotisation arises, among other things, through spreading of rumours and lack of information or through misleading information. Both police officers and demonstrators indicated that they had experienced chaos and confusion on account of lack of information. The police force's internal information functioned poorly, as did information from the police to the demonstrators. The mass media reinforced the impression of chaos and provocation through their *one-sided reporting*.

A third important factor in people's experience of war was found to be *provocation*. Both police officers and demonstrators experienced the other group as provocative in terms of both clothing and actions. The demonstrators' clothing became provocative through categorisation (e.g., the "black bloc"); similarly, the police officers' riot gear functioned as provocation for certain demonstrators. The plain-clothes police ("the friendly fellows"), however, had a *disarming* function, i.e., they were non-provocative owing to their casual dress.

The lessons that police, peaceful demonstrators and mass media can learn from this study are, thus, to observe what aspects of one's own participation can contribute to categorisation, chaotisation, provocation and one-sided reporting. All these processes support a state of war and undermine trust in society and democracy; in certain cases they can lead to altered self-perception and identity in people. Processes shown to support trust and to lead to peaceful activities are balance, organisation, disarming and many-sided reporting. These last-mentioned processes can be assumed to be important for people's trust and confidence in society and democracy.

REFERENSER

- Adams, R. (1994). *Prison riots in Britain and USA*. London: Macmillan.
- Anderson, A. (1964). *Hungary '56*. London: Solidarity.
- Bales, R.F. (1970). *Personality and interpersonal behavior*. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Benjamin, L.S. (1974). Structural analysis of social behavior. *Psychological Review*, 5, 392-425.
- Bryman, A (2001). *Social research methods*. Oxford: Oxford University Press.
- Duck, J.M. & Mullin, B.H. (1995). The perceived impact of mass media: Reconsidering the third person effect. *European Journal of Social Psychology*, 25, 77-93.
- Drury, R.S. & Reicher, S. (1999). The intergroup dynamics of collective empowerment: Substantiating the social identity model of crowd behaviour. *Group Processes and Intergroup Relations*, 2, 1-22.
- Drury, R.S. & Reicher, S (2000). Collective action and psychological change: The emergence of new social identities. *British Journal of Social Psychology*, 39, 579-604.
- Fantasia, R. (1988). *Cultures of solidarity: Consciousness, action, and contemporary American workers*. Berkley: University of California Press.
- Fiske, S.T. & Neuberg, S.L. (1990). A continuum of impression formation, from category based to individuating processes: Influence of information and motivation on attention and interpretation. In M.P. Zanna (Ed.) *Advances in experimental social psychology*. San Diego: Academic Press.
- Fiske, S. & Taylor, S.E. (1991). *Social cognition*. Maidenhead: McGraw-Hill International.
- Folch-Lyon, E., de la Macorra, L. & Schearer, S.B. (1981). Focus groups and survey research on family planning in Mexico. *Studies in Family Planning*, 12, 409-32.
- Glaser, B. & Strauss, A. (1967). *The discovery of Grounded Theory*. Chicago: Aldine.
- Glaser, G.B. (1978). *Theoretical sensitivity. Advances in the methodology of Grounded Theory*. San Fransisco: The Sociology Press.
- Green, P. (1990). *The enemy without: Policing and class consciousness in the miners' strike*. Buckingham: Open University Press.
- Gunther, A. & Mundy, P. (1993). Biased optimism and the third person effect. *Journalism Quartley*, 70, 55-67.
- Gunther, A. & Thorson, E. (1992). Perceived persuasive effects of product commercials and public service announcements: Third person effects in new domains. *Communication Research*, 19, 574-596.
- Guvå, G. & Hylander, I. (1998). *Att tillägna sig grounded theory*. (FOG-rapport nr 43). Linköping: Linköpings universitet. Institutionen för pedagogik och psykologi.
- Hewstone, M. & Brown, R. (1986). *Contact and conflict in intergroup encounters*. Oxford: Blackwell.
- Hopkins, & Reicher, S. (1997). Social movement rhetoric and the social psychology of collective action: A case study of antiabortion mobilization. *Human Relations*, 50, 261-286.

- Hylander, I. (1998). *Fokusgrupper som kvalitativ datainsamlingsmetod*. (Fog-rapport nr 42). Linköpings universitet, Institutionen för pedagogik och psykologi.
- Kahan, J.P. (2001). Focus groups as a tool for policy analysis. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, 129-146.
- Kreuger, R. A. (1993). Quality control in focus group research. In Morgan, D. L., (Ed.). *Successful focusgroups. Advancing the state of the art* (p. 65-88). Newbury Park: Sage Publications.
- Kreuger, R. A. (1994). *Focus groups: A practical guide for applied research* (2nd ed). Thousands Oaks, CA: Sage.
- Leary, T. (1957). *Interpersonal diagnosis of personality*. New York: The Ronald Press Company.
- Mann, M. (1973). *Consciousness and action among the Western working class*. London: Macmillan.
- Mc Adam, D. (1989). The biographical consequences of activism. *American Sociological Review*, 54, 774-760.
- Morgan, D. L. (Ed.). (1993). *Successful focus-groups. Advancing the state of the art*. Newbury Park: Sage Publications.
- Olausson, U. (2002). "Vi kommer bara ihåg våldsamheterna". Stockholm: Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Pettigrew, T.F. (1979). The ultimate attribution error: Extending Allport's cognitive analysis of prejudice. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 5, 461-476.
- Polisförbundet. (2002). *Kaos – om kommanderingen i Göteborg juni 2001*. Stockholm: Polisförbundet.
- Reicher, S. (1996). The battle of Westminster: Developing the social identity model of crowd behaviour in order to explain the initiation and development of collective conflict. *European Journal of Social Psychology*, 26, 115-134.
- Reicher, S. (1997). Collective psychology and the psychology of the self. *BPS Social Psychology Section Newsletter*, 36, 3-15.
- Schaefer, E.S. (1965). A configural analysis of children's reports of parent behavior. *Journal of Consulting Psychology*, 29, 552-557.
- Scott, J. (1990). *A matter of record*. Cambridge: Polity.
- Sherif, M. (1966). *Group conflict and co-operation: Theory of social psychology*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Stott, C.J. & Drury, J. (2000). Crowds, context and identity: Dynamic categorization processes in the "poll tax riot". *Human Relations*, 53, 247-273.
- Stott, C.J. & Reicher, S. (1998). Crowd action as intergroup process: introducing the police perspective. *European Journal of Social Psychology*, 26, 509-529.
- Tillberg, Å. (2001). Rädd för att dö. Richard föll i stenregnet. *Polistidningen*, 8, 15-16.
- Ward, V. M., Bertand, J. T. & Brown, L. F. (1991). The Comparability of focus group and survey results. *Evaluation Review*, 15, 266-83.
- Wijk, E. (2001). *Göteborgskravallerna: dokument, vittnesmål, kommentarer*. Stockholm: Manifest.

Bilaga I: HÄNDELSEUTVECKLINGEN I GÖTEBORG

Torsdag, 14 juni

Förmiddag

- Hvitfeldska gymnasiet, som fungerade som inkvartering för demonstranter, omringas av polis.

Eftermiddag

- Antikapitalistisk demonstration (anti-Bush demonstration) går till Götaplatsen. Planerad och i huvudsak lugn demonstration. Vissa grupper försöker få demonstrationen att avvika till Hvitfeldska.
- Efter demonstrationen strömmar demonstranter till Hvitfeldska. Mindre attacker från polisen och viss stenkastning från demonstranter.

Fredag, 15 juni

Förmiddag

- Spontan aktion mot polisvåld. Demonstration som tågar mot Götaplatsen. Polisen försöker avstyra våldsamt demonstration men väljer att dra sig tillbaka. Möte på Götaplatsen, uppmaning att gå mot polishuset.
- Skadegörelse på Avenyn under 10 minuter.

Eftermiddag/kväll

- Sverige ut ur EU demonstration 20 000 – 25 000 deltagare, planerad och lugn demonstration.
- Tal på Göta Platsen.
- Reclaim the cityfest i Vasaparken. Stenkastning och skottlossning.

Lördag, 16 juni

Förmiddag

- Demonstration "Ett annorlunda Europa". Planerad och lugn demonstration.
- Polisen inringar Schillerska gymnasiet.

Kväll

- Spontan samling på Järntorget. Järntorget omringas av polis under ett antal timmar.

Appendix I: DEVELOPMENTS IN GOTHENBURG, SWEDEN

Thursday, June 14

Morning

- Hvitfeldska Gymnasium in Gothenburg, functioning as accommodation for the demonstrators, is encircled by the police.

Afternoon

- Anti-capitalist (anti-Bush) demonstration moves to Göta Square in central Gothenburg.
- A planned and mainly calm demonstration. Certain groups try to turn the demonstration towards Hvitfeldska Gymnasium.
- After the demonstration, demonstrators flock to Hvitfeldska Gymnasium. Minor attacks from the police and some stone throwing from the demonstrators.

Friday, June 15

Morning

- Spontaneous action against police violence. A demonstration marches towards Göta Square. The police try to prevent violent demonstration, but choose to retreat. Meeting at Göta Square, encouragement to walk towards police headquarters.
- Damage on the Avenue lasting approx. 10 minutes.

Afternoon/evening

- “Sweden out of EU” demonstration with 20,000 to 25,000 participants. Planned and calm demonstration.
- Speech at Göta Square.
- “Reclaim the city” festival in Vasa Park. Stone throwing and gunfire.

Saturday, June 16

Morning

- “A different Europe” demonstration. Planned and calm demonstration.
- Police encircle Schillerska Gymnasium.

Evening

- Spontaneous meeting at Järn Square in central Gothenburg. The square is surrounded by police for several hours.

Bilaga II: Resultat från ANOVA-analys av de fyra faktorerna

	Enkät	Demonstranter	Poliser	A	B	A*B
Faktor 1	Före	4.36	2.80	ns	***	ns
	Efter	4.37	2.94			
Faktor 2	Före	3.85	2.82	ns	***	ns
	Efter	3.89	3.23			
Faktor 3	Före	2.33	3.45	ns	***	***
	Efter	2.13	4.36			
Faktor 4	Före	4.18	3.82	ns	**	ns
	Efter	4.08	3.72			

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, ns = ingen signifikant skillnad

(A: Före/Efter; B: Demonstranter/Polis; A*B: Interaktion)

Bilaga III: Resultat från ANOVA-analys av 16 påståenden

	Enkät	Demonstranter	Poliser	A	B	A*B
Påstående 1	Före	3.86	2.40	ns	***	***
	Efter	4.46	1.75			
Påstående 2	Före	2.60	3.70	ns	***	***
	Efter	2.08	4.65			
Påstående 3	Före	2.39	3.70	ns	***	ns
	Efter	2.30	4.40			
Påstående 4	Före	3.50	1.40	ns	***	ns
	Efter	3.19	1.10			
Påstående 5	Före	4.90	3.15	ns	***	ns
	Efter	4.90	2.90			
Påstående 6	Före	4.20	4.15	ns	ns	ns
	Efter	4.27	4.35			
Påstående 7	Före	4.94	4.20	ns	***	ns
	Efter	4.93	4.00			
Påstående 8	Före	3.15	4.90	ns	***	ns
	Efter	3.46	4.90			
Påstående 9	Före	2.18	2.80	***	***	*
	Efter	2.54	4.15			
Påstående 10	Före	4.63	3.95	ns	***	ns
	Efter	4.54	3.65			
Påstående 11a	Före	1.71	2.75	*	***	ns
	Efter	2.07	3.10			
Påstående 12 ^a	Före	3.96	3.00	ns	***	ns
	Efter	4.06	2.85			
Påstående 13	Före	3.26	2.20	***	ns	***
	Efter	3.64	3.95			
Påstående 14	Före	1.93	3.55	***	***	**
	Efter	1.60	2.25			
Påstående 15	Före	4.65	4.50	ns	ns	ns
	Efter	4.57	4.25			
Påstående 16	Före	3.62	2.80	ns	***	ns
	Efter	3.40	2.58			

* p<.05, ** p<.01, *** p<.001, ns= ingen signifikant skillnad

^a Påstående 11 Efter står som Påstående 12 Efter och Påstående 12 Efter står som Påstående 11 Efter så att presentationen av resultaten blir konsekventa (se delstudie 1).

(A: Före/Efter; B: Demonstranter/Polis; A*B: Interaktion)

Bilaga IV: ENKÄTFORMULÄR

Linköpings universitet
Institutionen för beteendevetenskap

FÖRE

EU-MÖTET I GÖTEBORG DEN 14 – 16 juni

Vid EU-mötet i Göteborg den 14–16 juni kommer demonstrationer av EU-motståndare att genomföras. Polisens uppgift är att bevaka att demonstrationerna sker under ordnade former och att sörja för människors säkerhet.

Syftet med denna undersökning är att undersöka demonstranternas och polisens syn på samma händelse före och efter genomförda aktiviteter. Avsikten är att kunna ge en annan och kanske mer nyanserad bild än vad massmedia kan ge. Samma formulär besvaras därför av såväl demonstranter som poliser före och efter de genomförda aktionerna. Alla formulär besvaras anonymt. Sätt ett kryss i den ruta som överensstämmer med din inställning.

1. Jag tror att demonstrationerna kommer att ske under ordnade former.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
2. Jag tror att demonstrationerna kommer att urarta.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
3. Jag tror att demonstranterna kommer att provocera polisen så att våld uppstår.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
4. Jag tror att polisen kommer att provocera demonstranterna så att våld uppstår.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
5. Jag anser att det är en medborglig rättighet att få demonstrera även om det kan bli bråk.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
6. Jag anser att det är samhällets skyldighet att erbjuda polisskydd vid stora demonstrationer.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
7. Jag har förståelse för demonstranternas motstånd mot EU.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
8. Jag har förståelse för att polisen måste agera beslutsamt vid demonstrationer.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
9. Jag känner mig mycket spänd och orolig inför demonstrationerna i Göteborg.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
10. Jag ser fram mot demonstrationen som en spännande och lärorik erfarenhet.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte

11. Jag tror att demonstrationer mot EU gör att folk i allmänhet blir mer positiva till EU.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
12. Jag tror att demonstrationer mot EU gör att folk i allmänhet blir mer negativa till EU.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
13. Jag tycker att massmedias bevakning ger en positiv bild av polisens arbete vid demonstrationer.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
14. Jag tycker att massmedia ger en positiv bild av EU-demonstranternas agerande.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
15. Flertalet EU-demonstranter kommer att vara fredliga, även om ett litet antal är benägna att ta till våld.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
16. Flertalet poliser kommer att vara korrekta, även om en liten grupp är benägna att ta till våld mot demonstranter.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
17. Jag är:
- Kvinna
 Man
18. Jag är:
- Yngre än 30 år
 Mellan 30 år och 50 år
 Äldre än 50 år

Tack för din medverkan!

Eventuella frågor kan ställas till professor Kjell Granström och forskaren Johan Näslund.

EU-MÖTET I GÖTEBORG DEN 14 – 16 juni

Vid EU-mötet i Göteborg den 14–16 juni genomfördes demonstrationer av EU-motståndare. Polisens uppgift var att bevaka att demonstrationerna kunde ske under ordnade former och att sörja för människors säkerhet.

Syftet med denna undersökning att undersöka demonstranternas och polisens syn på samma händelse före och efter genomförda aktiviteter. Avsikten är att kunna ge en annan och kanske mer nyanserad bild än vad massmedia kan ge. Samma formulär besvaras därför av såväl demonstranter som poliser före och efter de genomförda aktionerna. Alla formulär besvaras anonymt. Sätt ett kryss i den ruta som överensstämmer med din inställning.

1. Jag tycker att demonstrationerna skedde under ordnade former.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
2. Jag tycker att demonstrationerna urartade.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
3. Jag anser att demonstranterna provocerade polisen så att våld uppstod.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
4. Jag anser att polisen provocerade demonstranterna så att våld uppstod.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
5. Jag anser att det är en medborglig rättighet att få demonstrera även om säkerheten inte kan garanteras fullt ut.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
6. Jag anser att det är samhällets skyldighet att ställa polisresurser till förfogande vid stora demonstrationer.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
7. Jag har förståelse för demonstranternas motstånd mot EU.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
8. Jag har förståelse för att polisen måste agera beslutsamt vid demonstrationer.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
9. Jag tycker att händelserna i Göteborg blev en spänd och obehaglig upplevelse.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte
10. Jag tycker att händelserna i Göteborg blev en spännande och lärorik erfarenhet.
 Instämmer helt Instämmer delvis Varken eller Instämmer nästan inte Instämmer absolut inte

11. Jag tror att demonstrationer och manifestationer ökar allmänhetens motstånd till EU.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
12. Jag tror att demonstrationer mot EU har motsatt effekt, d.v.s. folk blir mer positiva till EU.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
13. Jag tycker att massmedias bevakning har givit en positiv bild av polisens arbete i Göteborg.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
14. Jag tycker att massmedia har givit en positiv bild av demonstranternas agerande i Göteborg.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
15. Flertalet demonstranter var fredliga, även om ett litet antal var benägna att ta till våld.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
16. Flertalet poliser var korrekta, även om en liten grupp var benägna att ta till våld mot demonstranterna.
- Instämmer *helt* Instämmer *delvis* Varken eller Instämmer *nästan inte* Instämmer *absolut inte*
17. Jag är:
- Kvinna
 Man
18. Jag är:
- Yngre än 30 år
 Mellan 30 år och 50 år
 Äldre än 50 år

Tack för din medverkan!

Eventuella frågor kan ställas till professor Kjell Granström och forskaren Johan Näslund.

SPFs SENASTE RAPPORTER

- 186 **Nord, Lars & Strömbäck, Jesper:** *Tio dagar som skakade världen – En studie av mediernas beskrivningar av terrorattackerna i USA och kriget i Afghanistan hösten 2001.* Stockholm 2002.
- 185 **Leth, Göran & Thurén, Torsten:** *Revolutionen i Belgrad 2000 – Fakta och förklaringar i några svenska medier.* Stockholm 2002.
- 184 **Nordström, Gert Z:** *Terrorkriget i kvällspressen. En studie av hur Aftonbladet och Expressen presenterade Attentatet mot USA den 11 september 2001, Vedergällningen mot Afghanistan den 7 oktober, Jakten på Usama bin Ladin.* Stockholm 2002.
- 183 **Sjöstedt, Gunnar & Stenström, Paula:** *Vilseledning på Internet – en analysansats.* Stockholm 2002.
- 182 **Hedquist, Rolf:** *Trovärdighet – en förutsättning för förtroende.* Stockholm 2002.
- 181 **Pettersson, Rune:** *Bildmanipulering.* Stockholm 2001.
- 180 **Pettersson, Rune:** *Trovärdiga bilder.* Stockholm 2001.

SPFs SENASTE MEDDELANDEN

- 161 **Olausson, Ulrika:** *”Vi kommer bara ihåg våldsamteterna” – Medborgare om Göteborgskravallerna och medierapporteringen.* Stockholm 2002.
- 160 **Bennulf, Martin:** *Opinion 2001. Nya hot och risker. Den svenska allmänhetens syn på samhället, säkerhetspolitiken och försvaret.* Stockholm 2001.
- 159 **Palm, Lars & Nilsson, Anna:** *Föreställningen började innan publiken anlät: En analys av regeringens folkbildningsinsats om EMU.* Stockholm 2001.
- 158 **Norling, Anna:** *Olycksplats Borlänge bangård.* Stockholm 2001.
- 157 **Malešič, Marjan:** *Peace Support Operations, Mass Media, and the Public in former Yugoslavia.* Stockholm 2000.

GÖTEBORGSKRAVALLERNA

I denna studie, som består av tre delstudier, beskrivs och analyseras hur den typ av våldsammanstötningar som ägde rum under EU-toppmötet i Göteborg i juni 2001 påverkar polisens och demonstranternas syn på sig själva och på varandra, på samhället och på tilltron till möjligheterna att upprätthålla demokratiska fri- och rättigheter. Dessutom granskas nyhetsrapporteringen i några dagstidningar och de budskap som förmedlades till allmänheten under de aktuella dagarna.

Studien har genomförts av forskare vid Linköpings universitet under ledning av professor **Kjell Granström** vid institutionen för Beteendevetenskap.